

Lena Flyum Holberg

Forskere og Open Access-publisering;
en holdningsundersøkelse ved HiOA

Masteroppgave 2013
Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap
Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

Sammendrag

Målet med denne masteroppgaven er å undersøke hvilke holdninger et utvalg forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus har til Open Access-publisering, og i hvilken grad disse holdningene gjenspeiler seg i praksis. Undersøkelsen baserer seg på kvantitative og kvalitative svar fra 77 forskere ansatt ved høgskolens fire fakultet.

Undersøkelsen viser at både forskernes bevissthetsnivå til det institusjonelle arkivet og egenarkiveringspraksis er svært høy. De har et høyt generelt bevissthetsnivå til begrepet Open Access, men nivået viser seg å synke kraftig ved mer spesifikke spørsmål knyttet til de ulike retningene innenfor Open Access-publisering. Forskerne klarer i høy grad å identifisere åpne tidsskrift gjeldende for eget fagfelt, men oppgir i liten grad å foretrekke åpne tidsskrift fremfor tradisjonelle publiseringskanaler. For forskere med erfaring fra publisering i åpne tidsskrift er faktorer som tilgjengeliggjøring og synliggjøring viktigst, mens for forskere uten denne erfaringen er oppfatningen om åpne tidsskrifts manglende prestisje og kvalitet ofte grunnen til at tradisjonelle tidsskrift foretrekkes.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	8
1 Innledning.....	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Høgskolen i Oslo og Akershus	9
1.2.1 Det institusjonelle arkivet ODA	9
1.2.2 Den økonomiske incentivordningen.....	10
1.2.3 Høgskolens Open Access-policy	10
1.2.4 Støtte til forfatterbetaling (APC).....	11
1.2.5 Opprettelse av åpne tidsskrift ved høgskolen.....	11
1.3 Publiseringspraksisen ved HiOA	12
1.4 Open Access	13
1.5 Problemstilling	14
1.6 Oppgavens struktur	15
2 Teoretisk rammeverk.....	16
2.1 Bakgrunnen for Open Access.....	16
2.2 Open Access-bevegelsen.....	16
2.2.1 Budapest Open Access Initiative.....	17
2.2.2 Bethesda Statement on Open Access Publishing	18
2.2.3 Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities	18
2.3 Veier til Open Access.....	19
2.3.1 Den grønne veien til Open Access	20
2.3.2 Den gyldne veien til Open Access	22
2.3.3 Hybride Open Access-modeller	24
2.4 Tidligere forskning	25
2.4.1 Publisering i åpne tidsskrift.....	25
2.4.2 Egenarkivering i institusjonelle arkiv	29
2.5 Oppsummering av tidligere forskning.....	31
3 Metode.....	33
3.1 Valg av metode.....	33
3.2 Mål for undersøkelsen	33
3.3 Styrker ved metoden.....	34
3.4 Svakheter ved metoden	35
3.5 Utvalget	35
3.5.1 Utvalgskriterier.....	36
3.5.2 Svakheter ved utvalget	37

3.6 Utforming av spørreskjemaet	37
3.6.1 Enkle ja/nei spørsmål	39
3.6.2 Multiple choice og single select	39
3.6.3 Rangerende spørsmål	39
3.6.4 Åpne spørsmål	39
3.6.5 Målrettede spørsmål	40
3.7 Svakheter ved spørreskjemaet	40
3.7.1 Bakgrunnsspørsmål kombinert med annen informasjon	40
3.7.2 Respondentenes hukommelsesevne	41
3.7.3 Egenarkivering av vitenskapelig arbeid i ODA	41
3.7.4 Limesurvey	41
3.8 Gjennomføring av spørreundersøkelsen	42
3.8.1 Utsendelse av skjema	42
3.9 Respons på spørreskjemaet	42
3.10 Dataprosessering	43
3.10.1 Delvise besvarelser	43
3.10.2 Rydding av data	44
4 Resultat og analyse	45
4.1 Presentasjon av respondentene	45
4.1.1 Respondentenes kjønn og alder	45
4.1.2 Respondentenes stillingstittel og ansiennitet	45
4.1.3 Respondentenes fakultetstilhørighet	47
4.1.4 Respondentenes utdanningsbakgrunn	48
4.1.5 Respondentenes forskererfaring	49
4.2 Respondentenes bevissthetsnivå	50
4.2.1 Det institusjonelle arkivet ODA	50
4.2.2 Begrepet Open Access	52
4.2.3 Høgskolens Open Access-policy og støtte til forfatterbetaling	54
4.2.4 Open Access-tidsskrift	55
4.3 Respondentenes holdninger	56
4.3.1 Viktigheten av å bidra i det institusjonelle arkivet	56
4.3.2 Open Access-tidsskrift og kvalitetssyn	59
4.3.3 Hva respondentene mener Open Access-tidsskrift mangler	59
4.3.4 Hva hindrer respondentene i å publisere i Open Access-tidsskrift	60
4.3.5 Begrunnelse av publiseringsvalg	61
4.3.6 Hvor viktig er kollegers praksis og anerkjennelse	64
4.3.7 Hvordan påvirkes respondentene av høgskolens støtte til forfatterbetaling	65

4.3.8 Viktigheten av et tidsskrifts impact faktor	68
4.3.9 Hvilke faktorer er viktige for forskerne ved valg av litteraturkilder	69
4.4 Respondentenes praksis.....	70
4.4.1 Erfaring med publisering i Open Access-tidsskrift	71
4.4.2 Publiserer respondentene oftere i Open Access-tidsskrift?.....	72
4.4.3 Respondentenes siste publikasjon	73
4.4.4 Respondentenes siste prosjektdeltakelse	74
5 Diskusjon.....	75
5.1 Respondentenes bevissthetsnivå	75
5.1.1 Det institusjonelle arkivet.....	75
5.1.2 Kjennskap til begrepet Open Access.....	76
5.1.3 Er alder en faktor som påvirker forskernes bevissthetsnivå?	76
5.1.4 Høgskolens Open Access-policy og støtte til forfatterbetaling.....	77
5.1.5 Forskernes evne til å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet eget fagfelt	77
5.2 Respondentenes holdninger.....	78
5.2.1 Egenarkivering i det institusjonelle arkivet.....	78
5.2.2 Forskernes syn på Open Access-tidsskrifts kvalitet	79
5.2.3 I hvilken grad vil høgskolens støtte til forfatterbetaling påvirke forskerne?	80
5.2.4 Forskere med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift kontra forskere uten erfaring	81
5.3 Respondentenes praksis.....	82
5.3.1 Diskuteres Open Access-publisering ved prosjektdeltakelse?	82
6 Konklusjon	83
7 Videre arbeid	86
7.1 Hva skjer med egenarkiveringspraksisen uten en incentivordning?	86
7.2 Støtte til forfatterbetaling	86
7.3 Hvordan påvirker kjennskap til mulige Open Access-tidsskrift forskernes publiseringsvalg?.....	86
Litteraturliste	87
Personlig kommunikasjon	94
Vedlegg	94

Liste over tabeller

Tabell 1 - Vitenskapelige tidsskriftsartikler - HiOA.....	12
Tabell 2 - Oversikt over egenarkiverte artikler - HiOA	13
Tabell 3 - Gruppering av undersøkelsens spørsmål	38

Tabell 4 - Utdanningsbakgrunn, kategorier.....	48
Tabell 5 - Respondentenes evne til å identifisere åpne tidsskrift.....	55
Tabell 6 – Holdninger til egenarkivering, kategorier.....	58
Tabell 7 - Hva hindrer respondentene i å publisere i Open Access-tidsskrift?.....	61

Liste over figurer

Figur 1 - Modell over de ulike veiene til Open Access.....	20
Figur 2 - Oversikt over potensielle respondenter.....	36
Figur 3 - Respondenter og fakultet.....	43
Figur 4 - Respondentenes alder.....	45
Figur 5 - Respondentenes stillingstittel.....	46
Figur 6 - Respondentenes ansiennitet.....	46
Figur 7 - Respondentene og fakultetstilhørighet.....	47
Figur 8 - Fakultetsvis oppslutning vist i prosent.....	48
Figur 9 - Respondentenes utdanningsbakgrunn.....	49
Figur 10 - Respondentenes forskererfaring.....	49
Figur 11 - Respondentenes kjennskap til det institusjonelle arkivet, ODA.....	50
Figur 12 - Egenarkiveringspraksis, vist for hvert fakultet.....	51
Figur 13 - Respondentenes kjennskap til begrepet Open Access.....	52
Figur 14 - Respondentenes kjennskap til Grønn og Gylden Open Access.....	53
Figur 15 - Hvor hørte respondentene først om begrepet Open Access?.....	53
Figur 16 - Respondentenes kjennskap til høgskolens støtte til forfatterbetaling.....	54
Figur 17 - Hvor viktig er det for respondentene å bidra i ODA?.....	57
Figur 18 - Kjennskap til ODA og holdninger til viktigheten av egenarkivering.....	58
Figur 19 - Respondentenes begrunnelser av hvorfor egenarkivering er viktig.....	59
Figur 20 - Hva mener respondentene at Open Access-tidsskrift mangler?.....	60
Figur 21 - Hvorfor har respondentene publisert i Open Access-tidsskrift?.....	62
Figur 22 - Respondentenes begrunnelser for siste publiseringsvalg.....	63
Figur 23 - Hvor viktig er det for respondentene hvor kolleger publiserer/har publisert?.....	64
Figur 24 - Hvor viktig er det for respondentene at kolleger kjenner til valgt publiseringskanal?.....	65
Figur 25 - Hvor viktig vil høgskolens støtte til forfatterbetaling være for respondentene?.....	66
Figur 26 - Hvorfor vil støtteordningen være viktig for respondentene?.....	67
Figur 27 - Hvor viktig er et tidsskrifts impact faktor for respondentene?.....	68
Figur 28 - Hvilke faktorer er viktige for respondentene ved valg av litteraturkilder?.....	69

Figur 29 - Hvor viktig er det for respondentene at litteraturkildene de inkluderer i sin forskning er Open Access?	70
Figur 30 - Respondenter med og uten erfaring fra publisering i åpne tidsskrift og holdninger til Open Access-tidsskrifts kvalitet.....	71
Figur 31 - Fakultet og hvorvidt respondentene publiserer oftere i Open Access-tidsskrift.....	72
Figur 32 - Publiseringspraksis og holdninger til Open Access-tidsskrifts kvalitet	73
Figur 33 - Prosjektpraksis: Ble det noen gang diskutert å publisere i Open Access-tidsskrift?	74

Forord

Først og fremst vil jeg takke veilederen min Ragnar Nordlie, som med sin sterke faglige innsikt har kommet med gode råd og oppmuntrende ord i arbeidet med denne masteroppgaven. Jeg vil også takke forskerne som deltok i pilotundersøkelsen, som kom med tips til hvordan jeg kunne forbedre spørreskjemaet. Ellers vil jeg rette en stor takk til de ansatte ved Høgskolen i Oslo og Akershus som svarte på spørreundersøkelsen.

Til slutt vil jeg takke datteren min Norah.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Internett har åpnet for nye muligheter innen publisering og tilgang til nytt vitenskapelig materiale. Dette har blant annet gitt støtet til en Open Access-bevegelse der formålet er å legge til rette for åpen elektronisk publisering av forskningsresultater. Kort forklart er Open Access åpen tilgang til fagfellelevurderte vitenskapelige artikler og annet vitenskapelig materiale. Open Access bygger på vitenskapens ideal om åpen deling og kritisk etterprøving av forskningsresultat, og bidrar til å gjøre høgskoler og universitets forskning synlig og tilgjengelig. Flere forskningsinstitusjoner i Norge har tatt en aktiv rolle i å fremme Open Access, blant annet ved å opprette institusjonelle arkiv, etablere Open Access-policyer og støtte til forfatterbetaling (publiseringsfond¹). Høgskolen i Oslo og Akershus (heretter forkortet til HiOA) er en av institusjonene, og vil være i fokus i denne masteroppgaven.

1.2 Høgskolen i Oslo og Akershus

Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus fusjonerte 1. august 2011, med full virkning fra 1. januar 2012. Den nye institusjonen fikk navnet Høgskolen i Oslo og Akershus og gjorde høgskolen til landets største, med om lag 16.000 studenter. Blant mange institusjoner i Norge har HiOA tatt en aktiv rolle i arbeidet med å fremme åpen tilgjengeliggjøring av forskningsresultater.

1.2.1 Det institusjonelle arkivet ODA

Som et viktig ledd i arbeidet med å gi gratis og global tilgang til forskningspublikasjoner opprettet høgskolen det institusjonelle arkivet ODA i 2010. HiOA, daværende Høgskolen i Oslo, var en av de siste institusjonene i universitets- og høgskolesektoren i Norge som opprettet et institusjonelt arkiv. Som et eksempel var Universitetet i Oslo først ute med sitt institusjonelle arkiv DUO, som ble etablert i 2003.

Høgskolen i Akershus tok med seg det institusjonelle arkivet HiAk Brage inn i fusjonen. Arkivet inneholdt artikler, konferansebidrag, vitenskapelig arbeid, masteroppgaver, doktorgradsavhandlinger og HiAks egen skriftserie. Ved fusjonen ble det bestemt at HiAk Brage skulle opphøre som eget arkiv, og det vitenskapelige innholdet ble konvertert til ODA.

¹ I forskningslitteraturen omtales dette som publiseringsfond – noe HiOA ikke ser ut til å gjøre. Jeg har derfor valgt å kalle det «støtte til forfatterbetaling».

I følge HiOs og HiAks årsrapport for 2011 ble i underkant av 180 dokumenter konvertert fra Brage til ODA (Høgskolen i Oslo og Akershus 2012b). HiOA presiserer at ODA ikke er en publiseringskanal, men en kanal for tilgjengeliggjøring av viten. Dokumenter som kan egenarkiveres er fagfellevurderte vitenskapelige tidsskriftsartikler registrert i CRISTin², godkjente masteroppgaver av studenter fra HiOAs egne masterprogrammer og godkjente doktoravhandlinger fra HiOAs egne forskerutdanningsprogrammer. Læringscenter og bibliotek (LSB) har ansvaret for å avklare rettighetsspørsmål knyttet til tilgjengeliggjøring (i UiT 2011). Alt materialet i ODA er åpent og fritt tilgjengelig i fulltekst for alle. Gjennom arbeidet med ODA gir HiOA omverdenen tilgang til 1160 dokumenter per 22.5.2013 (Høgskolen i Oslo og Akershus 2013).

1.2.2 Den økonomiske incentivordningen

Allerede før arkivet ODA inneholdt dokumenter var en økonomisk incentivordning, vedtatt av styret ved HiO, på plass. Incentivordningen er knyttet til det norske dokumentasjonssystemet for forskning, CRISTin. Incentivet er at vitenskapelige artikler som ikke egenarkiveres i CRISTin bare oppnår halvparten av opptjente publikasjonspoeng, mens egenarkivert materiale oppnår full uttelling. Incentivordningen skal altså stimulere til egenarkivering. Det blir ingen fratrukk når utgiveren forbyr egenarkivering, og i de tilfellene hvor forlagene ikke tillater åpen publisering, eller der medforfatter ikke godkjenner publisering, lagres publikasjonene i et lukket arkiv (Strøm 2011).

I Stortingsmelding nr. 18, *Lange kilder – kunnskap gir muligheter*, pekes det på at den sterkeste institusjonelle politikken for åpen tilgang i Norge finnes ved nettopp HiOA, som har koblet tilgjengeliggjøring til de økonomiske incentivene for publisering (2012-2013). Tanja Strøm, leder for digitale tjenester ved HiOA, fremhever nettopp incentivordningen som en av grunnene til at ODA har lyktes som et institusjonelt arkiv (2011). Incentivordningen opphørte da Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus fusjonerte (e-post, 31. mai 2013).

1.2.3 Høgskolens Open Access-policy

Da sammenslåingen var et faktum vedtok styret for HiOA deretter en felles Open Access-policy og retningslinjer knyttet til publisering i Open Access-tidsskrift og egenarkivering. Policyen har som mål å sikre at resultatene fra forskningen som gjøres ved institusjonen skal

² Current Research Information System In Norway: <http://www.cristin.no/>

gjøres offentlig tilgjengelig i arkivet for å sikre en fri meningsutveksling om forskningen. Videre sier policyen at høgskolen «skal legge til rette for at studenter og forskere kan velge de publiseringskanaler som gir friest tilgang til publikasjonen, enten ved at de har en god politikk med hensyn til å tillate egenarkivering eller ved at publiseringskanalen er en Open Access-publiseringskanal» (i UiT 2011).

1.2.4 Støtte til forfatterbetaling (APC)

Som et nytt skritt mot å oppnå målsettinger om økt åpenhet og bedre meningsutveksling omkring forskning utført ved høgskolen ble det i 2013 opprettet en støtteordning for forfatterbetaling, som skal dekke utgifter ved publisering i åpne tidsskrift. Ordningen etableres som en følge av at mange Open Access-utgivere opererer med en finansieringsmodell der det er forfatter eller institusjon som bærer kostnadene – kostnader som tradisjonelt har vært betalt av leser eller bibliotek (Strøm 2013). Den nye ordningen bygger videre på arbeidet med høgskolens policy, og etableres for å sikre at høgskolens forskere står frie til å velge publiseringskanal uten å måtte bekymre seg for eventuelle regninger i situasjoner der Open Access-tidsskrift er mest passende.

For å kunne søke om publiseringsstøtte må søkeren dokumentere tilknytning til HiOA og kreditere HiOA i artikkelen, tidsskriftet må være et rent Open Access-tidsskrift og registrert i DOAJ³, samt være godkjent på nivå 1 eller 2 i Database for statistikk om høgre utdanning⁴. Støtteordningen er ment å evalueres etter tre år (Strøm 2013).

1.2.5 Opprettelse av åpne tidsskrift ved høgskolen

Høgskolen har også lagt til rette for at åpne tidsskrift kan opprettes, ved å tilby fagmiljø ved institusjonen den tekniske infrastrukturen og den kompetansen som trengs for å etablere vitenskapelige tidsskrift. For å kunne opprette tidsskrift på denne plattformen er det en forutsetning at retningslinjene i høgskolens Open Access-policy følges. Retningslinjene dreier seg blant annet om at etablering av nye tidsskrift skal være basert på en faglig og vitenskapelig begrunnelse, tidsskriftene må ha rutiner for fagfelleevaluering og skal tilfredsstillende kravene til et nivå 1-tidsskrift, tidsskriftet skal være åpent tilgjengelig for leserne

³ Directory of Open Access Journals: <http://www.doaj.org/>

⁴ Publiseringskanaler: <http://dbh.nsd.uib.no/kanaler/>

samt et krav om at HiOA krediteres som utgiver (i UiT 2011). Hittil har seks tidsskrift blitt gjort tilgjengelige via Open Access Journals ved høgskolen⁵.

1.3 Publiseringspraksisen ved HiOA

Når det gjelder publiseringspraksisen ved HiOA viser statistikk at bare en liten andel av de egenarkiverte artiklene er artikler som er publisert i rene Open Access-tidsskrift eller i hybride tidsskrift hvor enkeltartikler er gjort Open Access. Høgskolen begrunner dette med at ulike fag har i ulik grad tilbud på relevante Open Access-tidsskrift. I rapporten *Åpen og fri tilgang til resultater fra forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo, 2011* (Høgskolen i Oslo og Akershus 2012a), hevdes det at Open Access-artiklene i høy grad er skrevet av forskere ved den tidligere *Avdeling for ingeniørutdanning* ved Fakultet for Teknologi, kunst og design. Tabell 1 viser andelen over vitenskapelige tidsskriftsartikler og i hvilken grad disse er publisert i åpne tidsskrift:

Vitenskapelige tidsskriftsartikler				
År	Ikke Open Access	Open Access	Total	Andel Open Access
(HiOA) 2012	269	54	323	20,1 %
(HiO) 2011	229	20	249	8,03 %
(HiO) 2010	173	26	199	13,07 %
(HiO) 2009	178	34	212	16,04 %

Tabell 1 - Vitenskapelige tidsskriftsartikler - HiOA

Foreløpig er 151 dokumenter i en rettighetsklareringsprosess, mens 52 av 323 tidsskriftsartikler ikke er egenarkivert. Høgskolen presiserer at 16 av disse 52 artiklene har gode grunner for å ikke egenarkiveres i CRISTin, da forfatter enten ikke lenger arbeider ved HiOA eller at HiOAs forfattere ikke er førsteforfatter og dermed ikke har postprintversjonen og forlagets PDF av artikkelen (Høgskolen i Oslo og Akershus 2013). Tabell 2 viser en oversikt over antall egenarkiveringer av 2012-artikler for hvert fakultet ved HiOA:

⁵ Tidsskriftene er tilgjengelige på: <https://journals.hioa.no>

Avdeling	Vitenskapelige artikler	Egenarkivert	I %
Fakultet for Helsefag	170 *	146 (22.5.13)	86 %
Fakultet for Lærerutdanning og internasjonale studier	48 *	47 (22.5.13)	98 %
Fakultet for Samfunnsfag	67 *	50 (22.5.13)	75 %
Fakultet for Teknologi, kunst og design	46 %	43 (22.5.13)	93 %

Tabell 2 - Oversikt over egenarkiverte artikler - HiOA

* Rapporten *Åpen og fri tilgang til forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012* (Høgskolen i Oslo og Akershus 2013) presiserer at tallene i tabellen er høyere enn antall artikler rapportert til DBH. Dette er blant annet fordi statistikkdelen av opplastningsmodulen i CRISTin foreløpig ikke kan skille mellom vitenskapelige artikler publisert i tellekantkategori.

1.4 Open Access

Open Access som formidlingspraksis har i de senere årene fått et større fokus, og har vokst fram blant annet som en reaksjon på utviklingen innen publisering i vitenskapelige tidsskrift. Open Access er blitt lansert som fremtiden for vitenskapelig publisering, og har fått en sterk status innenlands og internasjonalt. Det er mange meninger knyttet til dette, der tilhengere av Open Access er under den oppfatningen at hvis offentlige midler har finansiert forskningen, er det bare rett og rimelig at resultatene også skal bli allment tilgjengelig.

Gjennomsnittskostnaden for tidsskrift har økt dramatisk i forhold til den generelle prisstigningen. Man snakker om en *tidsskriftkrise*, der et økt antall vitenskapelige artikler har ført til en økning i antall tidsskrift. Dette har ført til større innkjøpskostnader for forskningsbibliotek. Bibliotekenes innkjøpsbudsjett har forholdt seg relativt statiske gjennom dette, og resultatet er at forskere nå har tilgang til færre forskningsresultater enn tidligere. Dette går utover de små institusjonene i Norge, men er spesielt problematisk for forskere i utviklingsland, som ikke får tilgang til den nyeste forskningslitteraturen. Open Access-publisering blir av mange bibliotekarer sett på som veien ut av tidsskriftskrisen.

Begrepet *Open Access* er noe uklart, da det hovedsakelig har flere forståelsesmåter. Begrepet brukes om en bestemt *publiseringsform*, men også om en *bevegelse*, som arbeider for å fremme Open Access. Tanken bak Open Access er knyttet til et mål om at forskningsresultat

skal publiseres i åpne kanaler, uten at verken bibliotek eller brukere skal være nødt til å betale for det. En konkret måte å formidle denne forskningen på er å publisere vitenskapelige artikler i åpne tidsskrift, eller en gratis tilgjengeliggjøring av publiserte vitenskapelige artikler i elektroniske arkiv, deriblant institusjonelle arkiv,

Universitets- og høgskolerådet kom i 2005 og 2009 med en anbefaling til alle sine medlemsinstitusjoner, som blant annet omhandler det å opprette og/eller videreutvikle institusjonelle, åpne publiseringsarkiv, drive en aktiv opplysningsvirksomhet om nødvendigheten av åpen tilgang til forskningsresultater, samt en oppfordring til publisering i åpne tidsskrift med fagfelleevaluering på like linje med tilsvarende trykte tidsskrift (2009). Stadig flere utdanningsinstitusjoner, deriblant Høgskolen i Oslo og Akershus, følger de ovennevnte anbefalingene, og legger dermed til rette for forskere som ønsker å gjøre sin forskning åpent tilgjengelig.

1.5 Problemstilling

Med bakgrunn i høgskolens klare satsing på Open Access vil det være interessant å få et bedre innblikk i hvilke meninger og tanker de ansatte forskerne har til denne publiseringspraksisen. Tidligere studier av forskeres holdninger til Open Access-publiseringspraksis er i høy grad knyttet til internasjonale forhold. Som det vil fremgå av oppgavens teoretiske rammeverk er det tidligere utført kun to lignende studier av norske institusjoner, henholdsvis Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen. Denne masteroppgaven vil derfor supplere den mangelfulle norske forskningen på området, og gi et innblikk i hvordan Høgskolen i Oslo og Akershus forholder seg til Open Access. Det vil dessuten gi et innblikk i hvorvidt Open Access sees på som et ideal, eller om det faktisk er en etablert praksis ved institusjonen. Min hovedproblemstilling for denne masteroppgaven er som følger:

Hvilke holdninger har forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus til Open Access, og hvordan gjenspeiles disse holdningene i praksis?

I forkant av undersøkelsen var min generelle oppfatning at forskerne ved høgskolen hadde et generelt bevissthetsnivå i forhold til Open Access, og at faktorer som anerkjennelse fra kolleger, prestisje, vane og økonomi veide mer enn ønsket om at deres vitenskapelige arbeid skal gjøres tilgjengelig. Ut fra dette har jeg utarbeidet følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilke holdninger har forskerne ved HiOA til Open Access-publisering?
2. Hvilke faktorer styrer den faktiske publiseringspraksisen som foreligger blant forskerne?
3. Hvordan samsvarer forskernes holdninger og publiseringspraksis?

For å kunne svare på dette valgte jeg å gjennomføre en spørreundersøkelse blant forskere ved høgskolens fire fakultet. Jeg sendte ut et spørreskjema via e-post som ble besvart av 77 respondenter (Vedlegg 1).

1.6 Oppgavens struktur

Denne masteroppgaven er organisert i syv kapitler. Den første delen inneholder en generell innledning til temaet, bakgrunn for valg av tema samt en problemstilling med tilhørende forskningsspørsmål. Deretter presenterer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven (i kapittel 2) før jeg presenterer metoden for oppgaven i kapittel 3. Kapittel 4 utgjør oppgavens resultatdel, hvor jeg presenterer og analyserer undersøkelsens data. I kapittel 5 diskuterer jeg undersøkelsens funn opp mot tidligere forskning, før jeg svarer på oppgavens problemstilling og tilhørende forskningsspørsmål i kapittel 6. I oppgavens siste del (kapittel 7) kommer jeg med forslag til videre arbeid.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet presenterer jeg det som skal danne teorigrunnlaget for denne oppgaven. Jeg beskriver først hva som anses som bakgrunnen for Open Access før jeg presenterer Open Access-bevegelsen med tilhørende deklarasjoner. Jeg gir deretter en beskrivelse av den grønne og den gyldne veien til Open Access, samt en kortfattet beskrivelse av hva de hybride modellene innebærer. Til slutt ser jeg på tidligere forskning som blant annet omhandler forskernes bevissthetsnivå til Open Access, hvilke holdninger de har til denne publiseringspraksisen, samt hvilken praksis som faktisk foreligger.

2.1 Bakgrunnen for Open Access

I Stortingsmeldingen *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (St.meld. nr. 18 (2012-2013)) pekes det på at en viktig kanal for formidling av forskningsresultater er fagfelleverderte artikler i vitenskapelige tidsskrift. De fleste av dagens vitenskapelige tidsskrift er abonnementsbaserte og prisen er i mange tilfeller veldig høy. Via bibliotekene har forskere ved store utdannings- og forskningsinstitusjoner stort sett tilgang til tidsskriftene de trenger. Slik er det ikke for forskere ved mindre institusjoner, i næringslivet eller i lavinntektsland.

Gjennom oppkjøp og sammenslåinger ser man nå at dagens marked domineres av multinasjonale forlag. I artikkelen *Kommersiell istedenfor åpen publisering* peker Terje Hillesund (2005), professor ved Universitetet i Stavanger, på at i den vitenskapelige informasjonssyklusen har tidsskriftprisene steget kraftig de siste tiårene, særlig etter innføringen av digitale tidsskrift. Statistiske budsjett har ført til at særlig de akademiske bibliotekene ikke lenger har råd til å anskaffe litteratur. Bibliotekene har vært særlig aktive i denne debatten, da deres samfunnsoppdrag; å sørge for å gi brukere adgang til kunnskap, kultur og samfunnsinformasjon, står sterkt.

2.2 Open Access-bevegelsen

Som en reaksjon på ovennevnte problematikk oppstod det en bevegelse, der Budapest Open Access Initiative står for det som regnes som den offisielle starten på bevegelsen. Det er derimot uenigheter knyttet til hvilke bevegelser eller hendelser man mener er det opprinnelige opphavet til Open Access, og hvilket tidspunkt bevegelsen startet på. Stevan Harnad, en av de mest profilerte forkjemperne for fri tilgang til forskningsresultater, postet i 1994 et innlegg på en mailingliste eid av Virginia Polytechnic Institute, der han fremlegger det han selv mener er

et subversivt forslag som skal fremskynde overgangen fra papirbasert- til elektronisk publisering. Forslaget går ut på å opprette «... a globally accessible local ftp archive for every piece of esoteric writing he [forskeren] did from this day forward», som skal fylles med forskerbidrag. I følge Harnad var det på dette tidspunktet to faktorer som blokkerte for forslaget gjennomslag; «(1) quality control (i.e., peer review and editing), which happen to be implemented today almost exclusively by paper publishers [...] and (2) [...] the patina of paper publishing, which results from this monopoly on quality control». Hvis alle forskere gjorde sine preprints⁶ tilgjengelige i slike arkiv, ville ingen, i følge Harnad, trekke sine preprints fra arkivet etter at den fagfelleverderte artikkelen var blitt akseptert til publisering. Med dette vil de papirbaserte forlagene måtte omstrukturere seg for å minimere utgiftene sine (Harnad 1994).

I følge Walt Crawford, forfatteren av boken *Open Access: what you need to know now* (2011) bør tre pådrivere i forkant av Open Access-bevegelsen også nevnes. Crawford nevner det første fagfelleverderte tidsskriftet *New Horizons in Adult Education* fra 1987, *Newsletter on Serial Pricing Issues* fra 1989 – som regnes som en av de første reaksjonene på tidsskriftskrisen, og arXiv – det lengst etablerte fagarkivet fra 1991. I følge Crawford kan *The September 98 Forum*, *The Open Archives Initiative* fra 1999 og *The Budapest conference* fra 2001 regnes som klare kandidater til det som regnes som starten på bevegelsen. Ser man nærmere på disse, rommer de organisasjoner og enkeltpersoner som har drevet, og fortsatt driver denne utviklingen fremover. Dette har resultert i en rekke deklarasjoner, med hovedintensjon om å arbeide for en økt tilgang til elektroniske forskningsresultater, gjennom å oppfordre og støtte forskere til å bruke Open Access-kanaler. I følgende avsnitt vil jeg gi en kortfattet presentasjon av deklarasjonene.

2.2.1 Budapest Open Access Initiative

Budapest Open Access Initiative, heretter kalt Budapestdeklarasjonen, ble utarbeidet i slutten av 2001 gjennom et samarbeid mellom ulike institusjoner som bibliotek, universitet og forlag fra hele verden. Deklarasjonen ble signert 14. februar 2002 og regnes, som nevnt tidligere, som den offisielle starten på Open Access-bevegelsen (Open Society Institute 2002). Deklarasjonen inneholder retningslinjer og anbefalinger rettet mot enkeltpersoner og institusjoner som ønsker å gjøre forskningen sin gratis tilgjengelig på Internett. I

⁶ Preprint: <http://en.wikipedia.org/wiki/Preprint>

Budapestdeklarasjonen er det skissert to veier mot målet om fri og åpen tilgang til forskningsmateriale; etablering av og publisering i Open Access-tidsskrift er den ene veien, mens egenarkivering, der forfatter publiserer i tradisjonelle tidsskrift, men beholder retten til å legge ut en versjon av verket i et arkiv, er den andre.

Budapestdeklarasjonen definerer Open Access som fri tilgang til vitenskapelig materiale via det åpne Internett, i fulltekst uten økonomiske, juridiske eller tekniske barrierer.

Deklarasjonen oppfordrer forskere til å arkivere elektroniske kopier av tidsskriftsartiklene sine på lokale servere, lagret etter standardiserte formater som gjør de lette å søke seg frem til. Det oppfordres også til å etablere nye elektroniske tidsskrift som konkurrenter til forlagenes papirbaserte tidsskrift. De elektroniske tidsskriftene skal være gratis tilgjengelig. Selve definisjonen på Open Access har blitt raffinert etter hvert som bevegelsen har utviklet seg.

2.2.2 Bethesda Statement on Open Access Publishing

Bethesda Statement on Open Access Publishing, heretter kalt Bethesdadeklarasjonen ble drøftet og skissert i løpet av et møte holdt for en arbeidsgruppe på 24 personer ved the Howard Hughes Medical Institute i Chevy Chase, Maryland, 11. april 2003 (Howard Hughes Medical Institute 2003). Deklarasjonen trådte i kraft 20. juni 2003, og baserer seg på Budapestdeklarasjonen, men utvider begrepet Open Access ved å si noe om hvordan forfatterne eller rettighetshaverne skal operasjonalisere/utøve Open Access. En brukers rettigheter reguleres gjennom såkalte Creative Common Licenses⁷, og det oppfordres blant annet til å publisere en brukers rettigheter i tillegg til det vitenskapelige materialet. Deklarasjonen statuerer også en rekke prinsipper som blant annet bibliotek og forlag bør følge. Prinsippene går ut på å merke Open Access-tidsskrift i kataloger og andre relevante databaser, samt å undervise brukere om fordelene ved Open Access-publisering og Open Access-tidsskrift.

2.2.3 Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, heretter kalt Berlindeklarasjonen, ble undertegnet i oktober 2003. Deklarasjonen ble utarbeidet i samsvar med intensjonene i Budapest- og Bethesdadeklarasjonen, for å fremme Internett som

⁷ <http://creativecommons.org/licenses/>

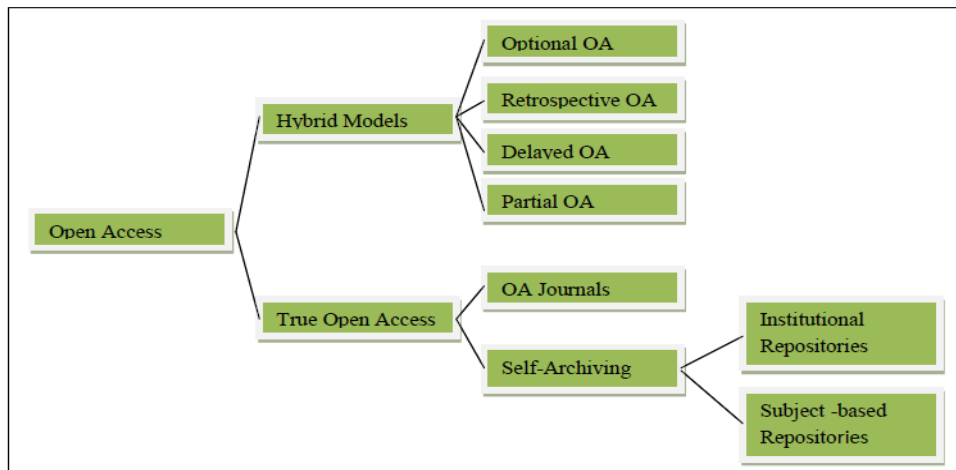
et funksjonelt instrument for den globale vitenskapelige kunnskapsbasen, og for å angi tiltak som bibliotek, forlag, arkiv og andre institusjoner må ta stilling til. Deklarasjonen, som regnes som en milepæl i Open Access-bevegelsen, definerer Open Access som en omfattende kilde til kulturell arv og kunnskap som har blitt godkjent av det vitenskapelige samfunn. Det påpekes at for å realisere visjonen om en global tilgjengeliggjøring av kunnskap, er fremtidens Internett nødt til å være bærekraftig og gjennomsluktig. Innhold og programvareverktøy må dessuten være åpent tilgjengelig og kompatible (Berlindeklarasjonen 2003).

2.3 Veier til Open Access

I debatten om Open Access er det to hovedmodeller som skisseres; den grønne og den gyldne veien. I følge Torkel Brekke (2012a), professor ved Universitetet i Oslo, ligger den sentrale forskjellen mellom grønn og gylden Open Access i finansieringen. Den grønne veien er en videreføring av dagens ordning, der forskere overdrar rettighetene til publikasjoner til forlagene. Den gyldne veien innebærer at man legger om finansieringen; brukere skal ikke måtte betale for å lese artikler da betalingen skjer i den andre enden, altså ved starten av publikasjonsprosessen.

I en rekke diskusjoner knyttet til Open Access refereres det til andre farger, men ofte uten enighet knyttet til bruk. Tom Wilson (i Crawford 2011), utgiver og redaktør av tidsskriftet *Information Research*, peker på det han kaller *partial* og *true* Open Access-tidsskrift, der sistnevnte betegnes som tidsskrift uten forfatterbetaling. Han omtaler dessuten de tidsskriftene som er finansiert av subsidier, frivillig arbeid, tilskudd eller reklame, som *platinum access journals*. Begrepene *gratis Open Access* og *Libre Open Access* omtales henholdsvis som en svakere og en sterkere form for Open Access. Begrepene skilles av restriksjoner i forhold til copyright, og kan, i følge Walt Crawford, kombineres (2011).

I artikkelen *Open Access models and their implications for the players on the scientific publishing market* presenterer Steffen Bernius, Matthias Hanauske, Wolfgang König og Berndt Dugall (2009) en modell som viser hvilke ulike veier til Open Access de mener eksisterer:

Figur 1 - Modell over de ulike veiene til Open Access

I artikkelen påpekes det at «True Open Access» er modeller som fullstendig møter kravene som stilles til Open Access. Det finnes derimot flere modeller som leder til det de mener er en svakere form for Open Access, og de refererer til disse som «Hybrid Models». I følgende avsnitt vil jeg presentere de to tidligere omtalte veiene til Open Access, samt gi en kortfattet beskrivelse av hva de hybride modellene innebærer.

2.3.1 Den grønne veien til Open Access

Grønn Open Access omtales som arkivering i åpne publiseringsarkiv, der forskere, rett etter publisering i tidsskrift, egenarkiverer sitt materiale i institusjonelle- eller vitenarkiv.

Institusjonelle arkiv er digitale arkiv på web hvor masteroppgaver, doktoravhandlinger, fagfelleverderte artikler og annet materiale produsert ved en institusjon er gratis tilgjengelig. Begrepet vitenarkiv dekker tilsvarende betydning, men innholdet er ikke nødvendigvis institusjonstilknyttet. Det er nyttig for institusjonen å kunne arkivere all produksjon, og studenter drar nytte av muligheten til å søke i og bruke et felles arkiv som inneholder institusjonens forskning. Det gir dessuten en oversikt over hvilke prosjekt og hvilken forskning som gjennomføres ved institusjonen på tvers av fakulteter og avdelinger, noe som åpner for samarbeid og videre fagfellevurdering (Granviken 2009, s. 11).

Åpen arkivering av tidsskriftartikler er problematisk for forlagene, som er avhengige av abonnementsinntekter (Hammerstrøm 2009). Hvis dokumentet, for eksempel en artikkel, er publisert ved et forlag, har som oftest forlaget eneretten til å publisere artikkelen. Press fra blant annet finansieringskilder som krever egenarkivering og Open Access-miljøet har ført til at det nå er blitt vanlig at retten til å egenarkivere en kopi av en artikkel i sin institusjons arkiv

er forbeholdt forfatteren. De ulike forlagene har forskjellige regler for hvilken versjon som kan egenarkiveres og ikke, og fra hvilket tidspunkt artikkelen kan gjøres åpent tilgjengelig. Artikler som egenarkiveres i arkiv må være i fulltekst, da et sammendrag av artikkelen ikke anses som et fullverdig bidrag. Det er et krav at artiklene enten er i den formen som ble antatt av fagfeller, ofte kalt *preprint*, eller det ferdige aksepterte og reviderte dokumentet, ofte kalt *postprint*. De ulike tidsskriftforlagene har en varierende praksis når det gjelder dette. I følge Walt Crawford (2011) tillot så mye som 90 prosent av de tradisjonelle tidsskriftene grønn Open Access av en eller annen grad i 2010.

I artikkelen *Self-Archive unto others as ye would have them self-archive unto you* hevder Stevan Harnad (2003) at ved å egenarkivere sitt forskningsmateriale i institusjonelle arkiv, vil forskere ikke bare synliggjøre sitt materiale til alle potensielle brukere verden over, men også skape konkurranse med de tradisjonelle tidsskriftene. Harnad peker på at det er store sjanser for at åpne versjoner av artikler vil sameksistere med lukkede artikler, men at det også er muligheter for at åpne artikler vil minske etterspørselen etter lukkede artikler, slik at de tradisjonelle tidsskriftene vil være nødt til å kutte kostnader, og til slutt bli åpne tidsskrift. Harnad diskuterer videre de potensielle kostnadene som kan kuttes, men mener at fagfellevurdering er én essensiell funksjon som tidsskrift alltid vil være nødt til å utføre. Dette utføres av kvalifiserte eksperter som evaluerer forskning før det eventuelt blir publisert. Harnad mener løsningen er klar:

If and when the subscribing universities are no longer spending all that money they spent annually on tolls to access the research output of *other* universities, they will easily be able to pay publishers the peer-review costs for their *own* research output of only a third of their annual windfall toll-savings. That way, the essential costs get paid and the research is all openly accessible. And all it needs to make it happen is reciprocal self-archiving by universities, according to the Golden Rule: “Self-Archive unto others as ye would have them self-archive unto you.

Selv om universitet og høyskoler fortsetter å betale for dyre tidsskriftabonnement i mange år fremover, mener Harnad at egenarkivering vil ha frigitt all den kunnskapen forskere har produsert, slik at andre forskerne kan benytte seg av den allerede skapte kunnskapen. Han hevder videre at det er lett å se de økonomiske fordelene med den grønne veien til Open Access. Det krever ikke en endring av utgivers retningslinjer og vil dessuten være billigere å implementere enn den gyldne veien. Dette avhenger selvfølgelig av den faktiske kostnaden ved å opprette og vedlikeholde et arkiv. Når hver institusjon sørger for tilgang til

vitenskapelige artikler, trenger ikke leverandører å sørge for noe annet enn selve fagfelle vurderingen.

En av ulempene ved den grønne veien er nettopp en av de tidligere nevnte fordelene, nemlig at det ikke endrer tidsskriftenes prismodeller. Dette vil ikke være særlig kostnadsbesparende for bibliotek på kort sikt. Grønn Open Access tilbyr heller ikke nødvendigvis den endelige versjonen av en artikkel.

2.3.2 Den gyldne veien til Open Access

Gylden eller Gull Open Access omtales som etablering av, og publisering i Open Access-tidsskrift, der forlag velger å la sine tidsskrift eller enkelte artikler i tidsskrift være gratis tilgjengelige på nett. Tilgjengeliggjøringen gir også rettigheter til å laste ned, videredistribuere og lenke til artikkelen. Publiseringen skjer altså etter Open Access-prinsipper, slik at bruken av tidsskriftet er gratis. Ved Gull Open Access legger man om finansieringen på en grunnleggende måte; brukeren skal ikke lenger betale for å lese artikler (Brekke 2012a). Gyldne tidsskrift kan gi åpen tilgang til sine artikler nettopp fordi de finansierer tidsskriftet på andre måter enn det som er vanlig i tradisjonelle tidsskrift.

I tidsskrift som følger idealet om gull Open Access må noen forhåndsbetale forlagene for det arbeidet de gjør i forbindelse med en artikkel som publiseres. Mange gyldne Open Access-tidsskrift dekker publiseringskostnader via abonnement på en eventuell trykt utgave av tidsskriftet, eller via tilskudd. En viktig og svært utbredt måte er at forfatteren må betale et beløp for de artikler som blir antatt til publisering, såkalt forfatterbetaling⁸. Dette medfører at en slik publisering for forskeren fremstår som dyrere enn publisering i tradisjonelle tidsskrift, og forskeren vil kunne oppleve dette som et argument mot å publisere Open Access. I de fleste tilfellene dekkes kostnader forbundet med publisering av den institusjonen forskeren tilhører, men forskeren kan derimot også risikere å måtte betale for publiseringen selv. Det er vanskelig å finne rom i budsjett til betaling av gylden Open Access-publisering, da midler institusjonene innehar er bundet til betaling av abonnement på tradisjonelle tidsskrift. Mange institusjoner velger derfor å opprette støtteordninger til forfatterbetaling, for å kunne finansiere publisering i Open Access-tidsskrift. For at en slik ordning skal være

⁸ Med forfatterbetaling menes *Article Processing Charge (APC)*, *Article Submission Charges* eller lignende avgifter i Open Access-tidsskrift.

hensiktsmessig er det i følge Torkel Brekke (2012b) svært viktig at det er forutsigbart for forskeren hvordan man får utløst midler til publisering. Avgjørelsen om hvem som får midler til hva slags publikasjoner må tas på høyest mulig nivå og på mest mulig mekanisk eller administrativ måte, slik at konkurranse om midler til publikasjoner mellom forskere ikke ender i interne konflikter på institutter og avdelinger.

Et av de vanligste argumentene *mot* Open Access er at Open Access-utgivere ikke kvalitetssikrer publikasjonene på samme måte som de tradisjonelle tidsskriftene. Dette kommer tydelig til uttrykk i forskningslitteraturen som blir presentert i oppgavens kapittel 2.4. Det har imidlertid vist seg at det er ingen forskjell mellom Open Access-tidsskrift og tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig, da de største Open Access-tidsskriftene normalt har samme rutiner for kvalitetssikring og fagfellevurdering som tilsvarende abonnementsbaserte vitenskapelige tidsskrift. Det finnes flere veletablerte, velrenommerte og fagfellevurderte Open Access-tidsskrift med høy *impact factor*⁹. Open Access-tidsskrift finnes på alle deler av kvalitetsskalaen og er godkjent som tellende i det norske finansieringssystemet. Alle de store Open Access-publiseringsskemaene er enige om at fagfellevurdering er essensielt for åpne vitenskapelige tidsskrift, akkurat som det er viktig for de fleste andre tidsskrift (Suber 2002). Problemet for mange Open Access-tidsskrift er at mange av dem er nyetablerte, og har ikke hatt mulighet til å oppnå prestisje innenfor sitt fagmiljø. Det er dessuten ikke alle fagmiljø som har et passende Open Access-tidsskrift. Et tidsskrift kan i utgangspunktet være av utmerket faglig og administrativ kvalitet, men det tar ofte tid for et tidsskrift å bygge opp prestisje.

Universitet og høyskoler blir jevnlig sammenlignet med henblikk på mengden kvalitetsstemplet vitenskapelig produksjon, noe som i følge Terje Hillesund (2005) gir sterke incitament i retning av å publisere i velrenommerte tidsskrift fremfor å publisere i nye Open Access-tidsskrift. I følge Hillesund har det vist seg å være svært vanskelig for unge tidsskrift å oppnå en ledende posisjon innen sitt felt, og han peker på at de fleste Open Access-tidsskriftene i denne sammenhengen er unge. Hillesund mener at dokumentsystemet vil være et solid hinder for utbredelsen av Open Access i Norge. Dette begrunnes blant annet med at systemet i stor grad er bygd opp rundt ISI-databasen, som har blitt kritisert for å være en

⁹ Et tidsskrifts *impact factor* er et mål for hvor hyppig en gjennomsnittsartikkel blir sitert i løpet av ett bestemt år.

viktig brikke i å opprettholde de kommersielle tidsskriftsforlagenes dominerende posisjon på tidsskriftsmarkedet.

I følge Torkel Brekke (2012b) vil en ugjennomtenkt overgang til Gull Open Access føre til skjevheter mellom institusjonene, eller mellom avdelingene innad i en stor institusjon. Man kan tenke seg at et stort universitet har nok midler til å finansiere mange publikasjoner, mens et lite forskningsinstitutt kan ha et lavt budsjett som ikke gir rom for å finansiere avgift for artikkelbehandling for sine forskere. Hvis man da knytter bevilgninger til publisering i prestisjetunge tidsskrift med Gull Open Access, vil man kunne skape onde sirkler for institusjoner eller avdelinger på store institusjoner, hvor stramme budsjett umuliggjør publisering, og hvor manglende publisering igjen fører til strammere budsjett. Det påpekes også at en fordel med dagens finansieringssystem er at en hvilken som helst forsker eller gruppe av forskere kan sende artikler til vurdering i det som anses som verdens beste tidsskrift uten at det koster dem noe. Ved å flytte finansieringen av publisering til en forhåndsbetalt avgift for artikkelbehandling, risikerer man å fjerne denne muligheten for en del forskere. Dette er en risiko som må tas på alvor i overgangen til Gull Open Access.

2.3.3 Hybride Open Access-modeller

Utgivere som tillater *valgfri* Open Access lar forfatterne bestemme hvorvidt en artikkel skal være åpent tilgjengelig eller ikke. En utbredt måte er at forfatteren må betale et beløp for de artikler som blir antatt til publisering, såkalt forfatterbetaling. Med *retrospektiv* Open Access får man tilgang til retro-digitalisert materiale som f.eks. gamle tidsskrift og lignende.

Forsinket Open Access betyr at et tradisjonelt abonnementsbasert tidsskrift gir åpen tilgang eller gratis tilgang til tidsskriftartikler etter en viss tidsperiode. Dette omtales som *embargotid*, og vil som oftest være på 6, 12 eller 24 måneder. Bernius et al. (2009) peker på at de fleste vitenskapelige tidsskrift tilbyr *delvis* Open Access til sitt innhold. På denne måten vil deler av en artikkel, f.eks. innholdsfortegnelsen, sammendrag og lignende være gratis, mens tilgang til annet innhold krever abonnement.

De hybride modellene er imidlertid ikke uten problemer. Avgiftene tilknyttet *valgfri* Open Access er høye, noe som fører til at forfattere ofte ikke har økonomi til å gjøre sine artikler åpne. Selv om den *forsinkede* Open Access-modellen øker tilgangen til vitenskapelig litteratur for mange brukere, vil bibliotek og andre institusjoner fortsatt måtte abonnere på tidsskrift for umiddelbar tilgang til det nyeste materialet. Walt Crawford (2011) diskuterer blant annet den

forsinkede modellen og stiller spørsmålet; «Will (and should) libraries keep paying subscription or full-text licensing fees for journals when the articles will become available at no cost in three months, six months, a year?».

2.4 Tidligere forskning

Egne erfaringer fra søk i databaser og fritt på Internett viser at det eksisterer mange undersøkelser som spesifikt ser på institusjonelle arkiv og åpen publisering i tidsskrift, og hvilke holdninger og generelle meninger som foreligger blant forskere tilknyttet dette. En klar overvekt av studiene kartlegger internasjonale forhold, og det har i kun to tilfeller vært mulig å finne studier som viser hvilken egenarkiveringspraksis som foreligger ved to universitet i Norge. Det å skulle gi en kronologisk og fullstendig oversikt over lignende undersøkelser vil bli for omfattende. Jeg vil derfor ta for meg spesifikke undersøkelser som er representative for mye av den forskningen som foreligger på området.

2.4.1 Publisering i åpne tidsskrift

Det å publisere i åpne tidsskrift er nå en akseptert og utbredt metode for vitenskapelig kommunikasjon, og har blant annet blitt omtalt som veien ut av tidsskriftskrisen. En slik omstilling av publikasjonspraksisen bringer derimot med seg en rekke utfordringer. Flere studier viser at en vanlig oppfatning blant forskere er at tilgjengeliggjøring av artikler i institusjonelle arkiv og publisering i Open Access-tidsskrift foregår uten fagfelleevaluering, og at man dermed sitter igjen med en rekke publikasjoner av lav akademisk kvalitet. Walt Crawford (2011) insisterer på at man benytter seg av de samme fagfelleevalueringsmetodene ved åpen publisering som ved tradisjonell publisering. Likevel er dette en svært vanlig grunn til at forskere velger bort publisering i åpne tidsskrift.

I følge Bryna Coonin og Leigh M. Younce (2010) har det å publisere i åpne tidsskrift fått størst utbredelse særlig i fysikk og medisinske fag, mens en slik publiseringspraksis forekommer langt sjeldnere blant disipliner innen samfunnsvitenskapen (Coonin og Younce 2009). Byron Anderson (2004) begrunner dette med at i realfag har tidsskriftene særdeles høye abonnementspriser, og forskernes vilje til å søke alternativer for raskere og bredere formidling av forskning er meget høy.

I følge David Nicholas, Paul Huntington og Ian Rowlands (2005) var diskusjonen rundt Open Access pr. 2003-2004 knyttet til hvordan utgivere og bibliotek skulle forholde seg til den nye

publiseringsmodellen. De påpekte at forfatterne mener manglet «...perhaps the most important stakeholder group». For å få et innblikk i hvilke synspunkter forskere med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift har, til forskjell fra forskere uten erfaring, valgte Alma Swan og Sheridan Brown (2004) å gjennomføre en sammenligningsstudie av nettopp et slikt utvalg forskere. Studien hadde et samlet utvalg på 311 respondenter, hvorav 154 med erfaring og 157 uten erfaring. Studien viser at 90 prosent av forskerne med erfaring begrunner publiseringsvalg med bakgrunn i prinsippene for Open Access. En større lesergruppe og de åpne tidsskriftenes raskere publiseringshastighet ble også ansett som viktig. Som en konsekvens av en større lesergruppe mente 64 prosent av respondentene at deres arbeid ville bli sitert oftere. Forskerne uten erfaring var av den oppfatningen at åpne tidsskrift var av lavere kvalitet og ga lavere prestisje. 70 prosent oppga dessuten at de ikke kjente til åpne tidsskrift for sitt fagfelt. Resultatet viser at 62 prosent av forskerne uten erfaring likevel var klar over de mulighetene en slik publiseringsmåte innebar, og 71 prosent ville publisere i åpne tidsskrift hvis oppfatningene om lav kvalitet og prestisje ble motbevist. På spørsmål om forfatterbetaling svarte 66 % av respondentene med erfaring fra åpen publisering og 71 % av respondentene uten erfaring fra åpen publisering at en slik avgift burde dekkes av institusjonen og ikke fra egen lomme.

Oppfatningen om at artikler i åpne tidsskrift er av lav kvalitet viste seg også i studien *Perceptions of open access publishing: interviews with journal authors*, utført av Sara Schroter, Leanne Tite og Richard Smith (2005). Studien baserte seg på 28 semistrukturerte telefonintervju med forskere som publiserte i tidsskriftet BMJ i løpet av 2003. Respondentene viste et høyt bevissthetsnivå i forhold til Open Access; nesten alle var kjent med begrepet, og klarte å gi en korrekt beskrivelse av dets betydning. De som ikke klarte å definere begrepet var under den oppfatning at det innebar publisering uten fagfelleevaluering. Opptil flere av respondentene oppga at de var usikre på om de hadde publisert i Open Access-tidsskrift¹⁰. Mange av respondentene var bekymret for at Open Access-publisering førte til artikler av lavere kvalitet. Fagfelleevaluering var i følge respondentene et viktig moment i vitenskapelig publisering, men også her foreligger det en oppfatning av at artikler publisert i åpne tidsskrift ikke er fagfellevurderte. Forskerne var skeptiske til forfatterbetaling, og oppga at de kun ville publisere i tidsskrift med forfatterbetaling hvis *alle* gikk over til denne modellen, eller hvis det de anså som de beste tidsskriftene gikk over til forfatterbetaling. Ved valg av hvilket tidsskrift

¹⁰ BMJ ble ikke et Open Access-tidsskrift før i 2008.

å publisere i, var impact faktor, tidsskriftets rykte, publiseringshastighet, hvilken lesergruppe tidsskriftet har samt kvaliteten på fagfelle vurderingen de viktigste faktorene.

Forfatterbetaling var også et tema i studien *Open Access Publishing: The Evidence from the Authors*, der David Nicholas og Ian Rowlands (2005) gjennomførte en spørreundersøkelse blant nesten fire tusen seniorforskere. Én fjerdedel av respondentene valgte i tillegg å supplere undersøkelsen med en personlig kommentar gjennom et åpent spørsmål. Resultat fra undersøkelsen viser at bevissthetsnivået blant respondentene var lavt; 5 % svarte at de visste mye om Open Access, mens én tredjedel av respondentene svarte at de ikke hadde kjennskap til begrepet. Det var store forskjeller innen alder, geografisk lokasjon samt innen disipliner. På spørsmål om forfatterbetaling svarte respondentene at de ikke var villige til å betale for publisering. 13 prosent av respondentene var i tillegg svært kritiske til praksisen med forfatterbetaling. I studien begrunnes dette med at respondentene muligens har misoppfattet konseptet bak forfatterbetaling, da den vanligste praksisen er at utgiftene dekkes av den institusjonen forskeren tilhører. I følge Nicholas og Rowlands var alder en viktig faktor for hvorvidt respondentene hadde inngående kjennskap til begrepet Open Access eller ikke.

At artikler som er tilgjengeliggjort via et institusjonelt arkiv eller publisert i åpne tidsskrift øker antallet siteringer er en noe omdiskutert fordel ved Open Access-publisering. Flere studier viser at åpne artikler har et betydelig høyere siteringsantall (Gargouri, Hajjem, Larivière, Gingras, Carr, Brody & Harnad 2010; Granviken 2009). Selv om økt sitering har vært trukket frem som en av gevinstene ved Open Access, har denne siteringsfordelen flere ganger blitt trukket i tvil (Davis, Lewenstein, Simon, Booth & Connolly 2008; Testa & McVeigh 2004; Moed 2007; Gaule & Maystre 2008). Debatten rundt hvorvidt Open Access gir en siteringseffekt eller ikke dreier seg om hvordan man skal måle sitering på Open Access-artikler, for så å sammenligne de med tradisjonelt publiserte artikler. Flere faktorer kan ha betydning, og det hersker derfor en uenighet knyttet til hvilke faktorer man skal ta hensyn til og ikke.

I studien *Factors influencing publication choice: why faculty choose open access* undersøker Stefanie E. Warlick og KTL Vaughan (2007) hvilke faktorer som påvirker publiseringsvalget til forskere ved Universitetet i North Carolina og Duke Universitet. Studien viser at en overvekt av respondentene har erfaring med å publisere i åpne tidsskrift, og at tilgjengeliggjøring og synliggjøring av forskning viser seg å være de viktigste faktorene ved

valg av Open Access-tidsskrift. Ved generelle publiseringsvalg blir tidsskriftets kvalitet oppfattet til å være den viktigste faktoren. Warlick og Vaughan hevder at fordelene ved tilgjengeliggjøring og synliggjøring av forskning ikke fører til at forskere velger Open Access-tidsskrift fremfor tradisjonelle og kanskje mer respekterte tidsskrift i høyere grad, med mindre aspektet ved kvalitet også adresseres. Flere forskere hevder at Open Access-publikasjoner anses for å ha lavere kvalitet og gi lavere prestisje enn artikler publisert i tradisjonelle tidsskrift. Studien viser at impact factor er viktig, mens kostnader og manglende respekt som en følge av publiseringsvalg er faktorer som hindrer forskerne i å publisere i åpne tidsskrift. En overvekt av forskerne hadde erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift som praktiserer forfatterbetaling, og studien viser at i alle tilfellene ble utgiftene dekket av institusjonen. Enkelte respondenter oppgir at de lar seg påvirke av kollegers praksis. Dette kommer tydelig frem ved Universitetet i North Carolina, der respondentene hevder at det ikke finnes noen formell institusjonell praksis, men at spesifikke personer innenfor hver avdeling oppmuntrer til Open Access-publisering.

I den noe nyere studien *Publishing in Open Access Education Journals: The Authors' Perspectives* undersøkte Bryna Coonin og Leigh M. Younce (2010) hvilke holdninger som forelå blant 309 forskere som publiserte i et Open Access-tidsskrift i perioden fra 2007 til 2008. Ved valg av publiseringskanal var faktorer som tidsskriftets rykte, impact faktor, fagfelle vurderingens kvalitet og publiseringshastighet viktige faktorer. I den ovennevnte studien mente Nicholas og Rowlands (2005) at eldre forskere hadde større sjanse for å ha et lavt bevissthetsnivå i forhold til Open Access. Dette var ikke tilfellet i Coonin og Younces studie. Respondentene var splittet i meningene om hvorvidt Open Access fører til raskere publisering eller ikke, men over halvparten mente at man utvider lesergruppen ved å publisere i åpne tidsskrift. På spørsmål om prestisje mente i underkant av 32 prosent at åpne tidsskrift ga lavere prestisje enn tradisjonelle tidsskrift. 49 prosent mente imidlertid at åpne tidsskrift ikke var mindre prestisjetunge. I følge Coonin og Younce er spørsmålet om kvalitet og prestisje viktig, da det kan påvirke hvorvidt Open Access-publisering blir akseptert innenfor en disiplin eller ikke. De fleste respondentene mente at åpne tidsskrift var fagfelle vurderte, noe som skiller seg fra de tidligere studiene jeg har nevnt. Tidsperspektivet er muligens en avgjørende faktor her, da bevissthetsnivået har steget noe i løpet av de årene Open Access-publisering har vært et tema. På spørsmål som omhandlet forfatterbetaling oppga nesten 17 % at de hadde publisert i åpne tidsskrift som krevde dette. Et flertall av respondentene oppga at de ikke ville vurdere å publisere i et tidsskrift som praktiserte denne metoden. I følge Coonin

og Younce avhenger dette av hvor vanlig denne praksisen er innad i de ulike forskningsmiljøene.

2.4.2 Egenarkivering i institusjonelle arkiv

Tidligere studier viser at forskere har et lavt bevissthetsnivå i forhold til institusjonelle arkiv (Abrizah 2009; Rowlands & Nicholas 2005), og det er blitt avdekket et lavt antall forskerbidrag (Shearer 2006; Bailey et al. 2006; Lynch & Lippincott 2005). I følge Jihyun Kim (2007) anses nettopp forskernes bidrag å være en av suksessfaktorene bak de institusjonelle arkivene. Flere talsmenn for institusjonelle arkiv mener at det å gjøre egenarkivering obligatorisk er nødvendig for at arkivene skal lykkes. Stevan Harnad hevder at den *eneste* måten å oppnå fremgang mot Grønn Open Access er gjennom mandater¹¹ (Harnad & McGovern, 2009). Mange forlag tillater derimot ikke alltid egenarkivering, så selv om man gjør egenarkiveringen obligatorisk så vil man ikke oppnå full uttelling.

Arthur Sale (2006) påpeker at det er en *betydelig* forskjell i antall egenarkivert materiale mellom universitet med og uten mandater. Han konkluderer med at «any institution that does not have a compulsory deposit in its kitbag is wasting its money establishing a repository». At det å gjøre egenarkiveringen obligatorisk vil fungere som en slags drivkraft for forskerne underbygges i en studie utført av Alma Swan (2006). Studien viser at 81 % av forskerne «would willingly comply if their institution had a policy mandating self-archiving». Det finnes derimot indikasjoner på at dette ikke gjelder for alle institusjoner (Grundmann 2009). Resultat fra en undersøkelse av fakultet ved University of California viser at forskere ikke er åpne for ideen bak å gjøre egenarkivering obligatorisk (UC OSC 2007). Bibliotekarer ved Rutgers Universitet påpeker at deres forskere ville være motvillige til å overholde et mandat med mindre det var et incentivprogram på plass (Jantz 2008). Disse studiene indikerer at det å gjøre egenarkivering obligatorisk ikke nødvendigvis vil føre til suksess. I noen tilfeller vil det være nødvendig å supplere mandater med incentiver, noe som har blitt utført blant annet ved Universitetet i Minho (Ferreira, Rodrigues, Baptista, & Saraiva, 2008).

Usikkerhet knyttet til opphavsrett og misoppfatninger om at egenarkivert materiale er uten fagfelleevaluering og dermed av lav kvalitet er noen av de vanligste grunnene til at forskere ikke egenarkiverer sitt arbeid i de institusjonelle arkivene. Dette underbygges av flere studier

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Open-access_mandate

(Westrienen & Lynch 2005; Davis & Connolly 2007). Stevan Harnad mener det er en generell oppfatning blant forskere at innholdet i et institusjonelt arkiv ikke er fagfellevurdert, og at arkivene kommer i konflikt med den prestisjen man faktisk oppnår ved å publisere i anerkjente tidsskrift (2006). Dette tyder på en misoppfatning om at hensikten med de institusjonelle arkivene er å erstatte tradisjonell publisering. Slik situasjonen er nå, tillater et flertall utgivere egenarkivering. Statistikk utarbeidet av Sherpa Romeo¹² viser at av en database over 1250 utgivere tillater så mye som 69 % egenarkivering. Her settes det derimot restriksjoner på hvilken utgave av en artikkel som kan egenarkiveres. Basert på denne praksisen mener Harnad (2006) at institusjonelle arkiv bør sees på som komplementære til tradisjonell publisering. Forskere står fortsatt frie til å publisere i prestisjetunge tradisjonelle tidsskrift – institusjonelle arkiv utvider rett og slett tilgangen.

Tidligere studier har vist at forskere har liten motivasjon til å bidra med vitenskapelig arbeid i institusjonelle arkiv (Westrienen & Lynch 2005; Davis & Connolly 2007; Kim 2007), og i følge Jingfeng Xia (2007) avhenger egenarkiveringspraksisen av disiplintilhørighet. Felles for forskere som derimot velger å egenarkivere er et ønske om å synliggjøre og tilgjengeliggjøre eget arbeid. Dette viser seg i flere studier (Swan 2006; Hulela 2010; Warlick & Vaughan 2007). For å få et bedre innblikk i *hvorfor* motivasjonen er så lav, valgte Philip M. Davis og Matthew J. L. Connolly (2007) å gjennomføre dybdeintervjuer med 11 forskere fra Cornell Universitet. Studien avdekker et lavt bevissthetsnivå i forhold til institusjonelle arkiv, og viser at forskerne har liten motivasjon til å bruke det. Grunner for ikke å egenarkivere i det institusjonelle arkivet er knyttet til usikkerhet rundt læringskurven, copyright og frykt for plagiat, samt ulike oppfatninger knyttet til arkivert materiale og kvalitet. Respondentene er dessuten av den oppfatningen at institusjonelle arkiv inneholder dokumenter av ulik kvalitet, og at de derfor ikke ønsker å ha sitt eget materiale der.

Oppfatningen av at egenarkivert materiale er av lav kvalitet viser seg også i studien *Open access self-archiving: An author study*. Alma Swan og Sheridan Brown (2005) baserer seg på kvantitative data fra 1296 respondenter og avdekker en rekke usikkerhetsmomenter knyttet til egenarkivering. En betydelig andel respondenter viste et lavt bevissthetsnivå knyttet til institusjonelle arkiv og egenarkivering, og det ble avdekket klare negative oppfatninger om det egenarkiverte materialets kvalitet. Swan og Brown begrunner disse oppfatningene med at

¹² <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php>

tanken om egenarkivering vokste opp i det de kaller en tradisjon av akademikere som sirkulerte *preprints* seg i mellom. Det forelå dessuten usikkerhet og misoppfatninger knyttet til opphavsrett og overtredelser av avtaler gjort med utgivere.

Når det gjelder tidligere forskning som belyser norske forhold, foreligger det to studier som tar for seg henholdsvis Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen. I studien *Researchers' Attitude to using Institutional Repositories: A case study of the Oslo University Institutional Repository* undersøker Muluken W. Alemayehu (2010), gjennom et spørreskjema, hvilke holdninger forskere ved UiO har til det institusjonelle arkivet, og i hvilken grad de egenarkiverer. Studien viser at forskere ved UiO har et veldig lavt bevissthetsnivå og veldig få forskere oppgir at de egenarkiverer. De viser derimot en viss interesse for å bidra med egenarkivert materiale. Alemayehu påpeker at forskerne mener de har fått for liten informasjon om hvorfor blant annet egenarkivering er viktig. Forskere som ikke bidrar i arkivet mener at det ble opprettet kun for å spre masteroppgaver og doktoravhandlinger. Andre påpeker at de blir hindret fra å egenarkivere av utgivere, mens enkelte mener at det merarbeidet egenarkivering medfører er grunnen til at de ikke bidrar i arkivet. Når det gjelder selve motivasjonen for å egenarkivere viser studien at tilgjengeliggjøring og synliggjøring av egen forskning er de viktigste faktorene. Alemayehu konkluderer med at Universitetet i Oslo burde innføre incentiver slik at forskerne blir mer motiverte til å egenarkivere i DUO.

I en lignende studie av Universitetet i Bergen undersøker Barulaganye Nthula Hulela (2010) hvilke holdninger forskerne har til det å egenarkivere i det institusjonelle arkivet BORA. Studien har et spesielt fokus på hvilke faktorer som motiverer eller eventuelt hindrer forskerne i å egenarkivere, og består av 50 respondenter. Studien viser at en høy andel av respondentene kjenner til BORA, men at under halvparten bruker arkivet til egenarkivering. Synliggjøring av egen forskning er den viktigste faktoren som motiverer forskerne til egenarkivering, og et institusjonelt arkiv blir dessuten oppfattet som et trygt sted å bevare vitenskapelig arbeid. Faktorer som usikkerhet knyttet til copyright og det merarbeidet egenarkivering medfører blir ansett for å være faktorer som kan hindre egenarkiveringspraksisen blant forskerne.

2.5 Oppsummering av tidligere forskning

Tidligere studier viser at forskere har et lavt bevissthetsnivå i forhold til institusjonelle arkiv, og det er blitt avdekket et lavt antall forskerbidrag, noe som begrunnes med at forskere ofte

har liten motivasjon til å egenarkivere. Det har dessuten blitt påvist at en vanlig oppfatning blant forskere er at egenarkivering i institusjonelle arkiv og publisering i åpne tidsskrift foregår uten fagfelleevaluering, og at man dermed sitter igjen med publikasjoner av lav akademisk kvalitet. Flere talsmenn for institusjonelle arkiv mener at det å gjøre egenarkivering obligatorisk er nødvendig for at arkivene skal lykkes. Funn fra tidligere studier viser at ikke alle forskere er åpne for denne ideen. Flere studier underbygger oppfatningen om at egenarkivert materiale er uten fagfelleevaluering og dermed av lav kvalitet, og det foreligger også mye usikkerhet knyttet til opphavsrett og hvordan de ulike forlagene forholder seg til dette.

Forskere som velger å publisere i åpne tidsskrift begrunner valget med et ønske om å tilgjengeliggjøre og synliggjøre egen forskning på best mulig måte, og at de åpne tidsskriftene ofte har raskere publiseringstid. Den åpenbare større lesergruppen nevnes også som en fordel, og som en konsekvens av dette mener forskere i tillegg at dette vil føre til at artiklene deres siteres oftere. Forskere som velger å unngå publisering i åpne tidsskrift vil ikke at deres egen forskning skal assosieres med dårlig kvalitet, og de ønsker dessuten mest mulig prestisje for det vitenskapelige arbeidet de gjør.

Når det gjelder forfatterbetaling viser flere studier at forskere er skeptiske til ordningen, da de ikke alltid er innforstått med at institusjonen i de fleste tilfeller dekker utgiftene. Flere forskere oppgir at de ikke er villige til å publisere i tidsskrift som benytter seg av denne metoden, noe Coonin og Younce (2010) mener avhenger av hvilken praksis som er vanlig innad i de ulike forskningsinstitusjonene.

3 Metode

I dette kapitlet vil det bli gjort rede for valg av metode i forhold til studiens problemstilling. Kapitlet inneholder en beskrivelse av hvilken forskningsmetodikk som er benyttet, samt begrunnelser for dette og egne refleksjoner som er gjort underveis i prosessen. Til slutt i dette kapitlet vil det bli gjort rede for den praktiske gjennomføringen av studien og for analyse av data. I arbeidet med metodekapitlet har jeg i hovedsak benyttet meg av metodelitteratur fra Asbjørn Johannessen, Per Arne Tuft og Line Kristoffersen (2005), Kristen Ringdal (2001), Gustav Haraldsen (1999), Floyd J. Fowler (1995) og Tove L. Mordal (1989). Av både økonomiske og tidsmessige grunner valgte jeg å utføre en online spørreundersøkelse. Spørreskjemaet ble utformet i Limesurvey¹³.

3.1 Valg av metode

I mange metodebøker brukes begrepene kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. I følge Johannessen et al. (2005) er den viktigste forskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ forskning knyttet til de ulike dataene forskere håndterer. Ved kvantitativ forskning håndterer man talldata, og ved kvalitativ forskning håndterer man tekst. En kvalitativ forskningsstrategi bygger på at den sosiale verden konstrueres gjennom individers handlinger, og gir kunnskap om menneskelige egenskaper som tanker, holdninger og opplevelser. Ved å undersøke dette kan man dermed oppnå en økt forståelse av hvorfor mennesker gjør som de gjør. En kvantitativ forskningsstrategi bygger på at sosiale fenomen viser en så stor stabilitet at måling og kvantitativ beskrivelse er meningsfylt. I dag er det ganske vanlig å se kvalitativ og kvantitativ metode som komplementære snarere enn som motsetninger, og i mange tilfeller kan den ene tilnærmingens svakheter langt på vei oppveies av den andres sterke sider.

3.2 Mål for undersøkelsen

Hensikten med denne masteroppgaven er å kartlegge hvilke holdninger et utvalg forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus har til Open Access, og hvordan disse holdningene gjenspeiles i praksis. Som en av flere institusjoner i Norge er høgskolen inne i en viktig fase i arbeidet med Open Access, hvor de fem ulike stegene mot å fremme åpen publisering, som nevnt i oppgavens innledningskapittel, har ført til et solid utgangspunkt for videre utvikling. Målet er å bidra med ny innsikt i hvordan en institusjons arbeid med å fremme Open Access blir mottatt av forskerne, og hvorvidt de implementerer denne praksisen inn i sin arbeidshverdag.

¹³ For mer informasjon, se: <http://www.limesurvey.org/>

Oppgaven vil dessuten supplere den mangelfulle norske forskningen på området, og vil kunne sammenlignes med lignende undersøkelser av andre norske institusjoner.

Med bakgrunn i dette har jeg gjennomført en online spørreundersøkelse. En online spørreundersøkelse omtales som en systematisk metode for å samle inn data fra et utvalg personer, for å kunne gi en statistisk beskrivelse av den populasjonen utvalget er hentet fra (Ringdal 2001, s. 167). I spørreundersøkelsen stiller jeg respondentene spørsmål knyttet til hvilket bevissthetsnivå de har til blant annet det institusjonelle arkivet ODA, begrepet Open Access og dets omfang, hvilke holdninger de har til blant annet egenarkivering, publisering i åpne tidsskrift, samt hvilken praksis de har i forhold til disse temaene. Jeg måtte med andre ord komme ganske nært på respondentene, noe som anses som typisk ved en kvalitativ forskningsmetode (s. 92). Selv om forskningsmetoden min primært er kvalitativ, har jeg valgt å støtte opp med kvantitative data, for blant annet å kunne gi en statistisk beskrivelse av respondentene.

3.3 Styrker ved metoden

I følge Ringdal (2001) er fordelene ved å bruke et nettbasert skjema mange. Det gir best mulighet til å beskytte svarsituasjonen, noe jeg anså som viktig for utvalget. Terskelen for å delta kan dessuten bli lavere som en følge av dette. Alle respondentene får stilt de samme spørsmålene på akkurat samme måte, og både spørsmål og svaralternativer kan leses samtidig av respondenten. Dette fører til at man kan ha flere svaralternativer enn ved f.eks. en telefonundersøkelse.

Det jeg opplevde som den største fordelen ved å bruke et nettbasert skjema var at det var mulig å styre logikken og under hvilke betingelser enkelte spørsmål skulle stilles. Slik unngikk jeg at respondentene måtte svare på spørsmål de ikke var kvalifiserte til å svare på. Når det gjelder selve utformingen av et nettbasert spørreskjema kontra et papirbasert skjema har det nettbaserte en klar fordel når det kommer til tidsbruk. Ringdal (2001) peker imidlertid på at når det tar liten tid å få svar på spørsmålene kan det være fristende å bruke kortere tid på å utforme dem. Dette fører til at man i enkelte tilfeller lager dårligere spørsmål enn tidligere, eller at den som skal legge inn spørsmålene inn i et program gjør feil eller velger feil programmeringsløsninger som i realiteten forandrer spørsmålsinnholdet.

3.4 Svakheter ved metoden

En svakhet ved denne typen undersøkelser er at man ikke har kontakt med respondentene ansikt til ansikt under selve besvarelsen av skjemaet. Man kan derfor ikke være tilstede hvis respondenten har behov for oppklaring eller veiledning. For å kompensere for dette valgte jeg å forklare begrep som kunne være uklare i spørreskjemaet, f.eks. deponering (egenarkivering) og impact factor. Jeg valgte også å oppgi min epostadresse og mitt telefonnummer i informasjonsbrevet som fulgte med eposten jeg sendte ut til respondentene, og åpnet med dette for at de kunne ta kontakt hvis de støtte på problemer eller hadde spørsmål i forhold til skjemaet. Jeg ble kontaktet av 15 forskere, der de fleste bare ville bekrefte at de hadde besvart undersøkelsen. Én henvendelse var fra en forsker som påpekte uklarheter i forhold til et spesifikt spørsmål i skjemaet.

Å benytte epost som distribusjonskanal i en spørreundersøkelse kan virke negativt inn på den svarprosenten man ender opp med. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB 2004) er svarprosenten i selvutfyllingsskjema vanligvis lavere enn i intervjuundersøkelser. I mitt tilfelle ble svarprosenten på 42 prosent, noe som ikke anses som lavt i forhold til denne type undersøkelse. Målet med denne undersøkelsen var derimot aldri å generalisere resultatet til å omfatte *hele* institusjonen. Jeg kan derfor bare vise til hvilke tendenser som foreligger i mitt datamateriale. I følge Haraldsen (1999) trenger man ikke veldig mange respondenter hvis man bare ønsker å danne seg et grovt inntrykk av landskapet.

Andre feil som kan oppstå ved å bruke epost som distribusjonskanal er at man ikke når ut til de forskerne man ønsker. Dette kan blant annet komme av at man bruker uvaskede epostlister. For å være sikker på å nå ut til mine respondenter valgte jeg å bruke HiOAs egne ansattlister, der hver ansatt står oppført med en epostadresse¹⁴. Jeg kan derimot likevel ikke være sikker på at alle respondentene mottok eposten.

3.5 Utvalget

Spørreundersøkelsens utvalg består av forskere ansatt ved ett av de fire fakultetene ved HiOA, som har egenarkivert én eller flere vitenskapelige artikler i det institusjonelle arkivet ODA. Den opprinnelige intensjonen var å sende ut spørreskjemaet til Fakultet for Helsefag og Fakultet for Samfunnsfag, da det er de to fakultetene som statistisk sett viser seg å

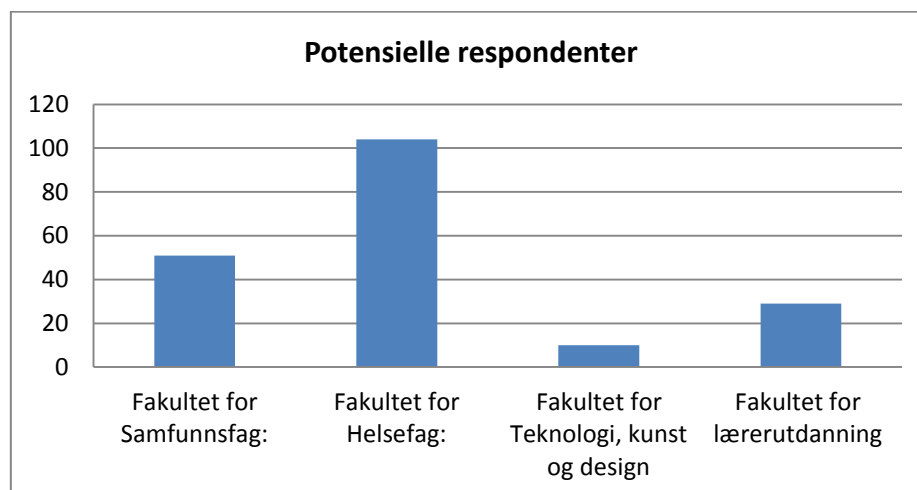
¹⁴ Oversikten kan finnes på: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Ansattoversikt>

egenarkivere mest i ODA. Jeg mistenkte imidlertid at det ville føre til et for lite utvalg, og valgte derfor å utvide til alle fakultet.

3.5.1 Utvalgskriterier

Arbeidet med utvalget foregikk i faser, der jeg i første fase utarbeidet utvalgskriterier. Disse kriteriene gikk ut på at forskeren må være ansatt ved HiOA samt ha egenarkivert minst to vitenskapelige artikler i ODA. Jeg mener og tror at det er denne gruppen forskere som er i best stand til å kunne svare på de temaene undersøkelsen tar for seg. Forskere som utelukkende har egenarkivert bokkapitler har muligens ikke blitt stilt ovenfor de samme publiseringsvalgene som ved artikkelpublikasjoner, og ble derfor ikke inkludert. Forskere som kun har egenarkivert en doktoravhandling ble heller ikke inkludert.

I andre fase gjennomgikk jeg alle bidrag i ODA og utarbeidet en systematisk arkiveringsoversikt for alle fakultet og institutt ved HiOA. Utvalgstallet etter endt fase to viste 78 potensielle respondenter, som var et for lavt antall. Jeg revurderte derfor utvalgskriteriene og valgte å inkludere forskere som har egenarkivert minst én artikkel i ODA. Her gikk jeg fra 78 til 194 potensielle respondenter, som ble det endelige utvalget. I tredje fase innhentet jeg kontaktinformasjon fra HiOAs oversikt over ansatte, og deretter begynte arbeidet med selve utsendelsen av spørreskjemaet. Figur 2 viser oversikten over de potensielle respondentene og hvilket fakultet de tilhører:

Figur 2 - Oversikt over potensielle respondenter

3.5.2 Svakheter ved utvalget

Etter at både arbeidet med utvalgsprosessen og selve innhenting av data var fullført, la jeg merke til at det hadde skjedd en feil i utvalgsarbeidet. Enkelte forskere som oppfylte de nevnte utvalgskravene ble ikke inkludert i utvalget. Jeg anslår at denne feilen oppstod da jeg ble nødt til å revurdere utvalgskriteriene. Siden målet med undersøkelsen ikke er å få et representativt utvalg forskere fra HiOA så jeg ikke på dette som et stort problem, men er klar over at jeg kan ha mistet en del verdifulle data her.

En annen svakhet ved utvalget er at jeg i undersøkelsen kun forholder meg til de respondentene som har det største potensialet til å svare på spørsmål knyttet til Open Access-publisering. Dette fører til at jeg kun får svar fra en bestemt gruppe respondenter. Her mister jeg nok en del informasjon fra de forskerne som ikke har kjennskap til begrepet, og som kanskje kunne ha kommet med verdifulle synspunkter.

3.6 Utforming av spørreskjemaet

Spørsmålene jeg har valgt å stille i spørreskjemaet dreier seg i hovedsak om bevissthet, holdninger og praksis. Jeg brukte lang tid på å utforme spørsmålene, da jeg ville være sikker på at spørsmålene var formulert så nøytralt som mulig og at rekkefølgen på spørsmålene virket naturlig. Ringdal (2001, s. 181) oppfordrer til gjenbruk av spørsmål fra tidligere undersøkelser, da man får en viss trygghet av spørsmål som tidligere har fungert. Jeg hentet derfor inspirasjon fra lignende undersøkelser.

Spørreskjemaet innledes med en kort tekst om masteroppgavens formål, opplysninger om antall spørsmål og sånn ca. tidsbruk, samt en opplysning om at deltakelsen var frivillig. Jeg valgte å la alle spørsmål være obligatoriske. Selve spørreskjemaet er gruppert skjematisk inn i seks deler. Hvert tema har en overskrift slik at respondenten vet når fokuset skifter fra et tema til et annet. Tabell 3 viser hvordan skjemaet er gruppert:

Spørsmål nr.	Tema	Handler om
1 - 7	Bakgrunnsspørsmål	Forskerens kjønn, alder, stillingstittel, hvilket fakultet forskeren tilhører, ansiennitet, utdanningsbakgrunn, forskerbakgrunn.
8 - 13	Institusjonelt arkiv og deponering	Kjennskap til ODA, egen praksis knyttet til deponering, grunner til å deponere/ikke deponere, viktigheten av at forskere bidrar i ODA.
14 - 20	Open Access	Kjennskap til begrepet, kjennskap til HiOA's Open Access-policy, grønn og gylden Open Access, Open Access-tidsskrift tilknyttet forskerens fagfelt, forskerens syn på Open Access-tidsskrifter rent kvalitetsmessig.
21 - 32	Publiseringspraksis	Publiserer forskeren Open Access, grunner til å publisere/ikke publisere Open Access, viktigheten av kollegers publiseringspraksis, hvor viktig er impact-factor, syn på HiOA's forfatterfond og hvor viktig dette eventuelt er eller ikke for forskeren.
33 - 34	Kildepraksis	Hva er viktig ved valg av litteraturkilder, hvor viktig eller ikke viktig er det for forskeren om litteraturkildene er Open Access.
35 - 36	Prosjektarbeid og publisering	Prosjektarbeid og eventuell Open Access-publisering

Tabell 3 - Gruppering av undersøkelsens spørsmål

Både Ringdal (2001, s. 185) og Haraldsen (1999, s. 223) peker på at man i et spørreskjema bør åpne med lette, nøytrale og ufarlige spørsmål. Begge påpeker også at det første spørsmålet er det viktigste, da respondentene motiveres til å fullføre utfyllingen av skjemaet gjennom en grei og enkel start. Ringdal anbefaler at man spør om ett tema om gangen, og lar spørsmålene gå fra det generelle til det spesielle. Dette valgte jeg å ta hensyn til i spørreskjemaets del om *Institusjonelt arkiv*, *Open Access* og *Publiseringspraksis* (se vedlegg 1).

Jeg har benyttet meg av ulike spørsmålstyper da jeg er ute etter å avdekke forskjellige typer svar. Mange spørsmål besvares med forhåndsdefinerte svaralternativer, for å sikre svar som er like og som derfor lettere kan sammenlignes. Muligheten for å velge svaralternativet *vet ikke* er alltid tilstede. Enkelte spørsmål har svaralternativer med tilhørende kommentarboks hvis respondenten skulle føle for å presisere svaret sitt ytterligere. Jeg har også valgt å la mange spørsmål være åpne, da jeg også ønsker respondentenes egne ord som svar. Lukkede spørsmål kan ofte bli ubalanserte og virke ledende hvis de oppgitte svaralternativene ikke dekker feltet i tilstrekkelig grad. I følge Mordal (1989) oppfordrer åpne spørsmål til mer spontane svar, og peker i tillegg på at de gir færre muligheter for «lettvinne» svar. Jeg vil i de følgende avsnittene beskrive de ulike spørsmålstypene jeg har benyttet meg av.

3.6.1 Enkle ja/nei spørsmål

I en del tilfeller var jeg kun interessert i å få bekreftet eller avkreftet spørsmål, og da var det nok å stille enkle ja/nei spørsmål. Dette gjelder blant annet spørsmål nr. 8 om hvorvidt forskeren kjenner til høgskolens institusjonelle arkiv eller ikke. Spørsmål nr. 9, 14, 16, 17, 21, 24 og 35 er også enkle ja/nei spørsmål. Spørsmål nr. 29, der respondentene blir bedt om å svare på om de var kjent med høgskolens forfatterfond, har ikke svaralternativene ja/nei, men *var klar over det fra før* og *var ikke klar over det fra før*. Jeg anser dette som enkle svaralternativer som faller inn under denne kategorien.

3.6.2 Multiple choice og single select

I flere tilfeller valgte jeg å presentere respondentene for en enkel liste med svaralternativer, hvor ett (single select) eller flere (multiple choice) svaralternativer kan velges. Dette gjelder blant annet spørsmål nr. 3, der respondentene skal velge sin alder blant ferdig definerte alternativer, og spørsmål nr. 23, der respondentene blir bedt om velge mellom flere påstander på hva som hindrer de i å publisere i Open Access-tidsskrift. Spørsmål nr. 1, 2, 4, 5 og 7 er også enten multiple choice eller single select spørsmål.

3.6.3 Rangerende spørsmål

Jeg har i noen grad benyttet meg av rangerende spørsmål i min undersøkelse. For å skape konsistens i svaralternativene valgte jeg å gjøre de rangerende spørsmålene balanserte. Respondenten kan derfor velge mellom like mange positivt- som negativt-ladete alternativer. Også her har brukeren mulighet til å velge alternativet *vet ikke*.

Jeg har benyttet meg av to forskjellige typer rangeringer:

- Grad av enighet (spørsmål nr.19)
- Grad av viktighet (spørsmål nr.11, 25, 26, 28, 30 og 34)

3.6.4 Åpne spørsmål

De spørsmålene som var for komplekse til at jeg kunne utforme ferdig definerte svaralternativer til, har jeg valgt å la være åpne. En av de viktigste fordelene ved å inkludere åpne spørsmål i en spørreundersøkelse er at forskeren her får muligheten til å bruke sine egne ord. I følge Mordal (1989) velger mange å bruke åpne spørsmålsformer fordi de mener det oppmuntrer til mer spontane svar, og fordi det gir færre muligheter til «lettvinte» svar.

Patricia Labaw (i Mordal 1989 s. 100) påpeker dessuten at et velformulert åpent spørsmål kan redusere behovet for en rekke lukkede spørsmål.

Jeg har 11 åpne spørsmål i spørreundersøkelsen min. Dette gjelder spørsmål nr. 6, 10, 12, 13, 15, 20, 22, 31, 32, 33 og 36. Jeg valgte å målrette mange av de åpne spørsmålene slik at det er visse kriterier som må oppfylles før respondentene kan svare. De åpne spørsmålene dreier seg blant annet om adferd, for å få et innblikk i hvordan respondenten har handlet i bestemte situasjoner. Jeg har også inkludert spørsmål der jeg ber respondenten forklare med egne ord, for eksempel spørsmål nr. 20, om hva Open Access-tidsskrift mangler for å være på lik linje med kommersielle tidsskrift.

3.6.5 Målrettede spørsmål

Jeg har målrettet spørsmål nr. 10, 12, 13, 15, 20, 22, 23, 31, 32 og 36, slik at de kun stilles hvis visse kriterier er oppfylt. På denne måten unngår man at respondentene blir stilt ovenfor spørsmål de ikke har forutsetninger for å svare på. Spørsmålet der respondenten blir bedt om å oppgi navnet på det åpne tidsskriftet han/hun sist publiserte i stilles for eksempel kun hvis respondenten har svart *ja* på spørsmålet om han/hun noen gang har publisert i et åpent tidsskrift.

3.7 Svakheter ved spørreskjemaet

3.7.1 Bakgrunnsspørsmål kombinert med annen informasjon

I skjemaets første del stiller jeg respondentene en rekke bakgrunnsspørsmål, og et av spørsmålene dreier seg om hvilket fakultet respondentene tilhører. Jeg spør også om alder, kjønn, stillingstittel og lignende. I ettertid har jeg innsett at denne informasjonen, kombinert med annen informasjon om hvor respondentene har publisert og lignende kan være med på å identifisere enkeltpersoner. Dette kan føre til at enkelte respondenter unngikk å svare på undersøkelsen, i frykt for at den ikke ble så anonym som opprinnelig var ment. Dette ble påpekt av en av respondentene per e-post. Open Access er ikke et så veldig fintfølede område, men jeg er klar over at dette kan være et problem, da det muligens kan føre til taktiske svar og feilkilder.

3.7.2 Respondentenes hukommelseevne

I følge Mordal (1989) kan flere forhold bidra til svarfeil i en spørreundersøkelse. Hun peker spesielt på dette med spørsmål som stiller krav til respondentens hukommelse. For det første kan det være store variasjoner i den enkeltes evner til å huske. For det andre kan hukommelseevnen variere blant annet med alder og erfaringsbakgrunn. For det tredje kan den «naturlige» organiseringen av hukommelsen skille seg mye fra den måten vi organiserer spørsmålene på i en survey (s. 150).

I min spørreundersøkelse har jeg fem spørsmål som går på handlinger respondentene eventuelt har utført tilbake i tid. Respondentene blir blant annet bedt om å oppgi hvorvidt de tidligere har publisert i et Open Access-tidsskrift, og i så fall *hvor*. Respondentene blir også bedt om å tenke på den siste artikkelen de publiserte, oppgi hvilket tidsskrift de publiserte den i, samt gi en begrunnelse på hvorfor de valgte akkurat det tidsskriftet. De resterende spørsmålene som krever at respondentene tenker tilbake på handlinger de har utført tilbake i tid ligner i stor grad på de spørsmålene jeg nå har beskrevet. For hvert av de omtalte spørsmålene har jeg valgt å inkludere svaralternativet *vet ikke*, slik at respondenten skal slippe å oppgi feilaktige opplysninger hvis hukommelsen svikter. Jeg er klar over at jeg, i disse tilfellene, kan få en del feilaktige svar. Jeg både tror og håper at respondentene har valgt å ty til svaralternativet *vet ikke* ved usikkerhet.

3.7.3 Egenarkivering av vitenskapelig arbeid i ODA

Jeg opplevde det jeg anser som uklarheter i forhold til spørreskjemaets spørsmål nr. 9; «Deponerer (egenarkiverer) du din forskning i ODA?». Flere av respondentene svarte «Nei» på dette spørsmålet, til tross for at de ble valgt ut til å være med i denne spørreundersøkelsen på bakgrunn av sitt vitenskapelige bidrag i ODA. Respondentene som svarte «Nei» på dette spørsmålet oppga som grunn at all registrering skjedde via CRISTin, og at de ikke var klar over hvordan man gjorde det i ODA. Her har jeg tatt det for gitt at alle var klare over at CRISTin og ODA har et samarbeid i form av at dokumenter som registreres og opplastes i CRISTin automatisk oversendes til Læringscenteret, som har ansvaret for det institusjonelle arkivet.

3.7.4 Limesurvey

Da jeg skulle rekruttere respondenter til undersøkelsen valgte jeg å sende en e-post til alle forskerne fra utvalget, med informasjon om prosjektet og en lenke til undersøkelsens

spørreskjema. Dette fører til at spørreundersøkelsens lenke ikke blir unik for hver og en respondent, noe som kan føre til at respondentene kan ha svart på undersøkelsen flere ganger. Jeg anser dette som lite sannsynlig, men er klar over at det er en mulighet for at dette kan ha skjedd.

3.8 Gjennomføring av spørreundersøkelsen

For å evaluere spørreskjemaet valgte jeg å gjennomføre en pilotundersøkelse under naturlige forhold. Spørreskjemaet ble testet av tre forskere ved Fakultet for Samfunnsfag. Sammen med spørreskjemaet sendte jeg med et evalueringsskjema utviklet av Haraldsen (1999, s. 299) som ga forskerne mulighet til å komme med synspunkter knyttet til hva som fungerte bra eller dårlig i skjemaet. Jeg fikk nyttige tilbakemeldinger på skjemaet samt gode forslag til hva jeg kunne forbedre. Jeg valgte å ha en uformell samtale med en av pilotdeltakerne, noe som viste seg å være nyttig. Etter å ha ferdigstilt skjemaet fikk jeg to medstudenter til å vurdere fagligheten i skjemaet, samt gjennomgå en fullstendig test av brukervennlighet og skjemaoppsett i Limesurvey. Det jeg ser i ettertid er at det hadde lønt seg å teste skjemaet på andre ikke fullt så kvalifiserte deltakere, da alle forskerne jeg valgte å bruke i pilotundersøkelsen har høy kunnskap om undersøkelsens tema.

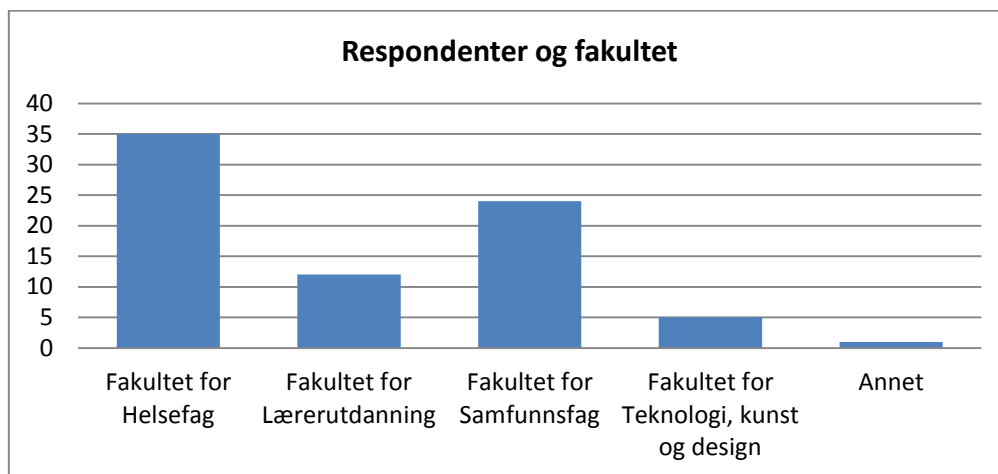
3.8.1 Utsendelse av skjema

Utvalget ble kontaktet per e-post. Jeg innledet eposten med å fortelle om meg selv og mitt prosjekt. Deretter fulgte opplysninger om antall spørsmål og tidsbruk, samt en lenke til selve undersøkelsen. Jeg henviste til et vedlagt informasjonsbrev der de som ville kunne få mer utfyllende informasjon hvis de var interesserte (vedlegg 2). I informasjonsbrevet ble utvalget opplyst om oppgavens formål, hva spørsmålene gikk ut på, og at det var både søkt og mottatt konsesjon for prosjektet hos Personvernombudet for forskning (vedlegg 3). Jeg la også ved min kontaktinformasjon i form av epostadresse og telefonnummer. Skjemaet ble sendt ut 13. februar 2013 og var aktivt frem til 13. mars 2013. Første purring ble sendt 26. februar 2013.

3.9 Respons på spørreskjemaet

Jeg fikk svar fra til sammen 81 respondenter, der 67 besvarelser ble registrert som komplett, mens 14 besvarelser ble registrert som delvis. Av disse 14 delvise besvarelsene hadde fire respondenter kun klikket seg inn på undersøkelsen og ikke fullført noen av spørsmålene. Det

endelige antallet som kan brukes i analysen er derfor 77 respondenter. Figur 3 viser en oversikt over antall respondenter og hvilket fakultet de kommer fra:

Figur 3 - Respondenter og fakultet

3.10 Dataprosessering

Dataene som ble samlet inn via spørreundersøkelsen var som tidligere nevnt av to typer; kvantitative og kvalitative data. De kvantitative dataene ble analysert ved hjelp av verktøyene Limesurvey tilbyr. Dataene ble deretter eksportert til Microsoft Excel for videre analyse og feilretting. Jeg valgte å gjøre en frekvensanalyse for hvert spørsmål, og jeg supplerte med krystabeller der det var interessant å se flere faktorer i forhold til hverandre. Jeg undersøkte blant annet om erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift påvirker synet på hvorvidt Open Access-tidsskrift kan sidestilles med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig, og om det foreligger noen forskjeller i synspunkter og holdninger mellom både kjønn og fakultet.

De kvalitative dataene ble til en viss grad meningsfortettet, der det var mulig, da antallet besvarelser på enkelte åpne spørsmål var såpass lavt at det ikke alltid var nødvendig. For en rekke åpne spørsmål valgte jeg å kode respondentenes svar, for deretter å utarbeide egendefinerte kategorier hvor svarene ble plassert. Dette ble gjort blant annet for å kunne vise respondentenes svar i diagrammer, slik at resultat- og analysekapittelet ble mer leservennlig.

3.10.1 Delvise besvarelser

Jeg fikk 14 delvise svar på spørreundersøkelsen, der andelen av spørsmål som var besvart varierte. Enkelte respondenter hadde fullført hele skjemaets del om bakgrunnsspørsmål, men unnlatt å svare på de andre delene. Andre respondenter har gitt flere svar, men ikke fullført

skjemaet. I de tilfellene hvor respondentene ga klare svar på gitte spørsmål har jeg valgt å inkludere de der det gir mening. Jeg har valgt å inkludere de delvise besvarelsene i analysen.

3.10.2 Rydding av data

Jeg har rettet skrivefeil i datamaterialet, samt fullført enkle forkortelser på tidsskrift der det har vært nødvendig. I de tilfellene hvor meningen bak respondentens svar på de åpne spørsmålene har vært diffus har jeg valgt å gruppere det som svar som ikke kan tolkes.

På spørsmål nr. 22, 27 og 36 ber jeg respondentene om å oppgi hvor de sist publiserte eventuelle Open Access-artikler, hvor de publiserte sin siste artikkel og hvor de publiserte publikasjoner tilknyttet prosjekt, hvis de har deltatt på det. De blir også bedt om å begrunne valgene sine. I mange tilfeller har respondentene bare oppgitt navnet på tidsskriftet, og ikke grunnlagt valget sitt. Det er også mange tilfeller der hvor respondenten bare har oppgitt grunnen til valg av tidsskrift, og ikke navnet på det aktuelle tidsskriftet. I de tilfellene respondentene har grunnlagt valget sitt har jeg valgt å inkludere det i analysen.

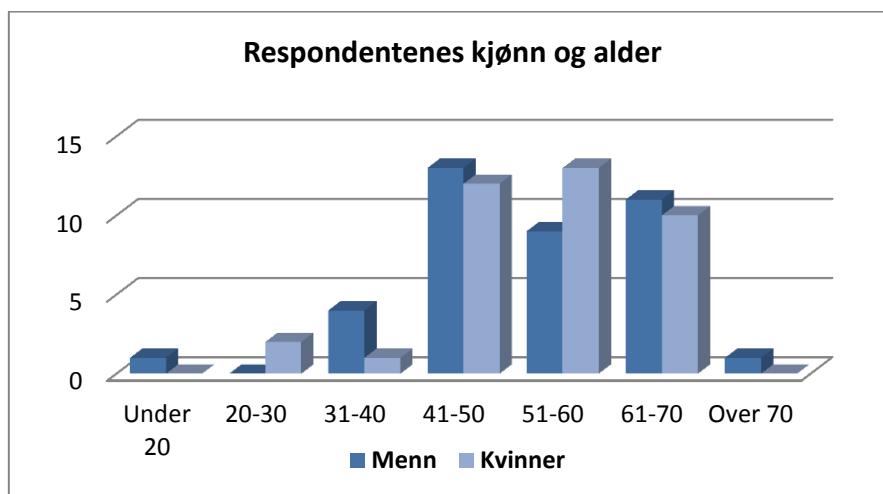
4 Resultat og analyse

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatet fra spørreundersøkelsen. Da jeg valgte å inkludere et høyt antall åpne spørsmål i undersøkelsen sitter jeg igjen med et stort datamateriale. Jeg har derfor valgt å dele kapitlet inn i fire deler, hvor jeg i den første delen gir en generell presentasjon av respondentene, med fokus på kjønn, alder, stillingstittel, ansiennitet, fakultetstilhørighet, utdanningsbakgrunn og hvor lenge de har vært involverte i forskning ved høgskolen. Deretter har jeg valgt å gruppere de resterende spørsmålene inn i underkapitler som tar for seg respondentenes bevissthetsnivå, respondentenes holdninger og respondentenes praksis.

4.1 Presentasjon av respondentene

4.1.1 Respondentenes kjønn og alder

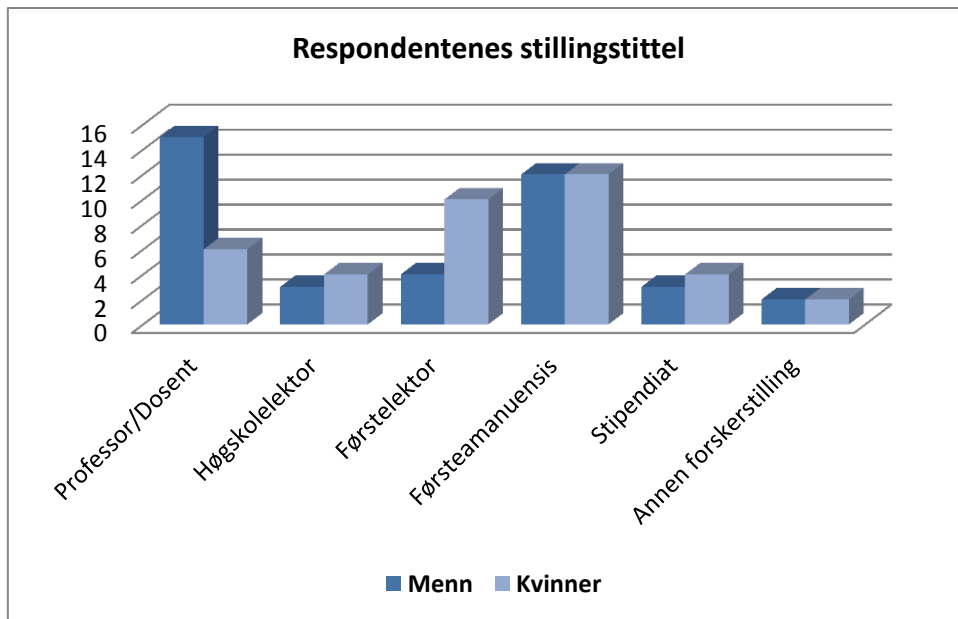
Utvalgsantallet som danner grunnlag for analysen er 77 respondenter, og består av 49 prosent kvinner og 51 prosent menn. Respondentene befinner seg i følgende aldersspenn:

Figur 4 - Respondentenes alder

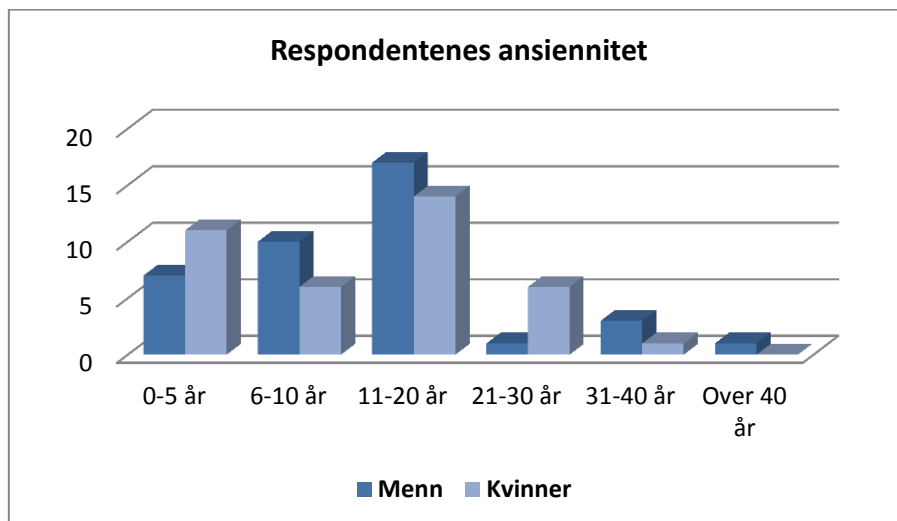
4.1.2 Respondentenes stillingstittel og ansiennitet

Når det gjelder respondentenes stillingstittel, valgte jeg å la respondentene velge blant en rekke ferdig definerte kategorier: «Professor/Dosent», «Høgskolelektor», «Førstelektor», «Førstemanuensis» og «Stipendiat». Respondentene hadde også muligheten til å velge alternativet «Annet». Figur 5 viser hvordan respondentenes stillingstittel fordeler seg:

Figur 5 - Respondentenes stillingstittel

De fleste respondentene er ansatt som enten *Førsteamanuensis* eller *Professor*. En overvekt av de mannlige respondentene er ansatt som *Professor*, mens flesteparten av de kvinnelige respondentene er ansatt som *Førsteamanuensis*. I tre tilfeller valgte respondentene alternativet *Annet*, der én respondent oppga at han var ansatt som *forsker* mens to respondenter oppga at de var ansatt som *postdoktor*. Figur 6 viser respondentenes ansiennitet:

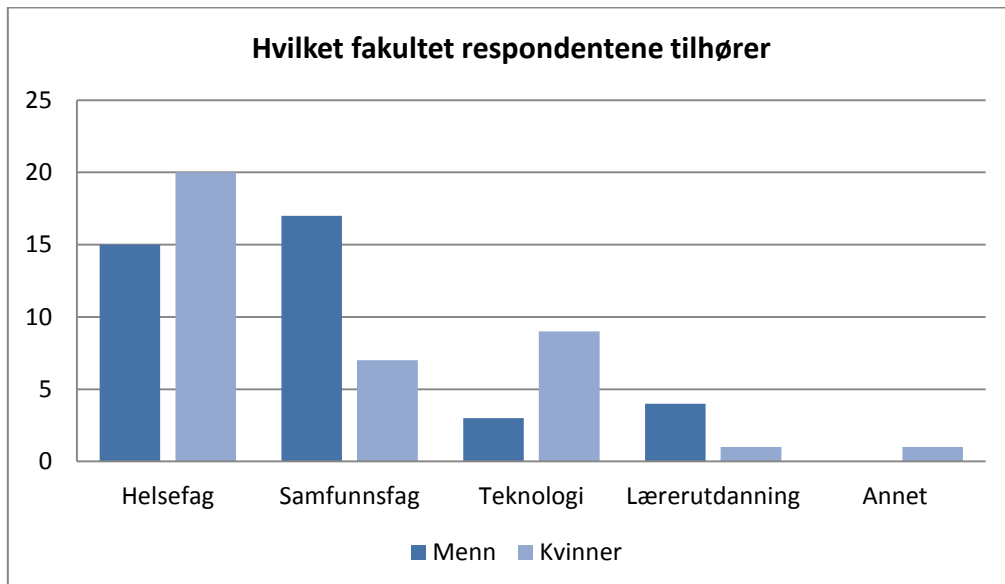
Figur 6 - Respondentenes ansiennitet

En overvekt av respondentene, 41 prosent, har vært ansatt ved HiOA mellom 11-20 år. Ellers fordeler respondentenes ansiennitet ganske jevnt mellom 0-5 år (24 prosent) og 6-10 år (21 prosent). 14 prosent har vært ansatt ved HiOA mellom 21-40 år. De fleste av både de

mannlige (44 prosent) og de kvinnelige respondentene (37 prosent) har vært ansatt ved HiOA mellom 11-20 år.

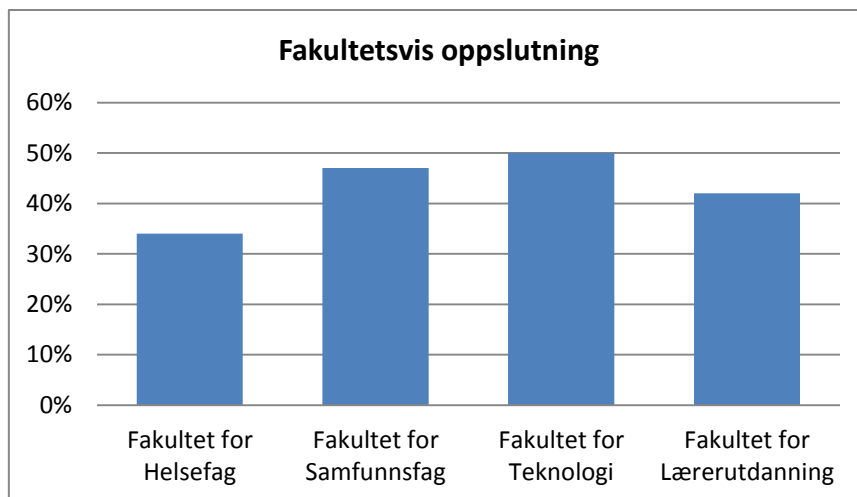
4.1.3 Respondentenes fakultetstilhørighet

Som tidligere antatt er respondentene sterkt representert av forskere fra Fakultet for Helsefag og Fakultet for Samfunnsfag, med henholdsvis 35 og 24 respondenter. Videre følger Fakultet for Lærerutdanning og internasjonale studier med 12 respondenter og Fakultet for Teknologi, kunst og design med 5 respondenter. Én respondent svarte «Annet» og oppgav «Medieseksjonen». Figur 7 viser hvordan respondentene fordeler seg mellom de ulike fakultetene:

Figur 7 - Respondentene og fakultetstilhørighet

I oppgavens metodekapittel viste jeg en oversikt over de potensielle respondentene som mottok spørreundersøkelsen på e-post. Figur 8 viser hvordan oppslutningen ble blant de potensielle respondentene, vist fakultetsvis:

Figur 8 - Fakultetsvis oppslutning vist i prosent

Tallene viser at omtrent 50 prosent av de potensielle respondentene fra hvert fakultet valgte å delta i undersøkelsen, med unntak av Fakultet for Helsefag,

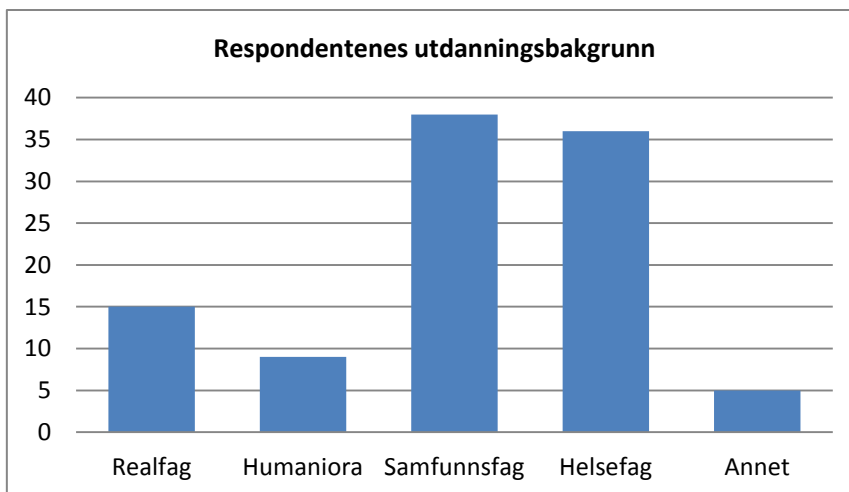
4.1.4 Respondentenes utdanningsbakgrunn

Jeg valgte å la spørsmålet om hvilket fagfelt respondentene har utdanningen sin fra være åpent, slik at respondentene kunne svare med egne ord. Jeg valgte å gruppere svarene deres inn i følgende kategorier:

Fagfelt	Fag
Realfag	Naturvitenskap, biologi, fysikk, geologi, kjemi, matematikk, teknologi samt lærerutdanning.
Humaniora	Filosofi, historie, estetiske fag, litteratur, språk, musikkvitenskap, film- og medievitenskap.
Samfunnsfag	Statsvitenskap, sosiologi, bibliotekfag og journalistikk.
Helsefag	farmasi, fysioterapi, sykepleie og ernæring.
Annet	Svar som ikke kan grupperes, som f.eks. «Høgskole», «Universitet» og lignende.

Tabell 4 - Utdanningsbakgrunn, kategorier

Mange respondenter oppga flere fagfelt som en del av utdanningen sin. Jeg valgte derfor å dele opp svarene deres slik at hvert fagfelt ble telt. Som en følge av dette vil det derfor være flere antall fagfelt enn respondenter. Figur 9 viser svarfordelingen:

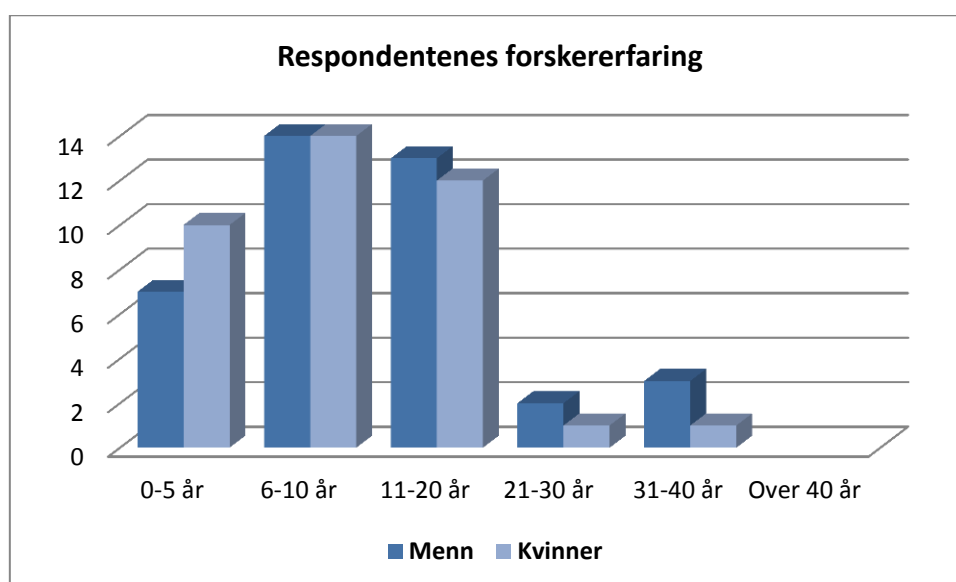

Figur 9 - Respondentenes utdanningsbakgrunn

Resultatet viser at utdanninger innen samfunnsfag og helsefag er sterkt representert, og ble nevnt av henholdsvis 38 og 36 respondenter. Realfag og Humaniora følger etter, med 15 og 9 respondenter. 5 respondenter oppgav svar som ikke kunne kategoriseres.

4.1.5 Respondentenes forskererfaring

For å få et innblikk respondentenes forskererfaring valgte jeg å stille dem et spørsmål der jeg ba dem oppgi hvor mange år de hadde vært involvert i forskning ved høgsolen. Figur 10 viser respondentenes forskererfaring:

Figur 10 - Respondentenes forskererfaring

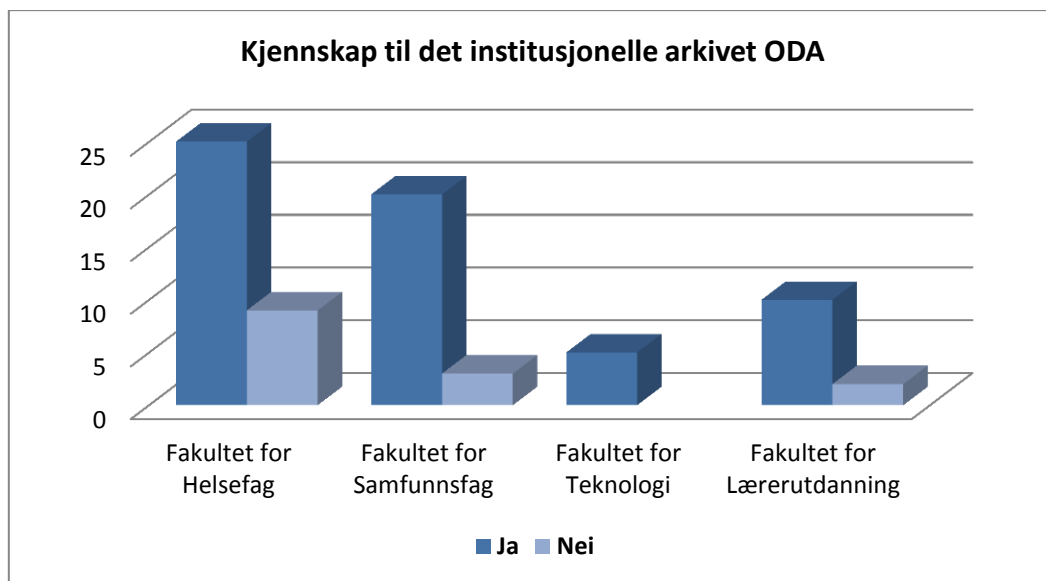
De fleste av både de mannlige og de kvinnelige respondentene har vært involvert i forskning ved høgskolen i 6-10 og 11-20 år.

4.2 Respondentenes bevissthetsnivå

For å få et innblikk i hvilket bevissthetsnivå forskerne ved HiOA har, valgte jeg å stille respondentene spørsmål direkte knyttet til hva de vet og ikke vet om ulike tema. Jeg stilte blant annet spørsmål om kjennskap til høgskolens institusjonelle arkiv ODA, kjennskap til begrepet Open Access og de to tilhørende veiene som ofte presenteres med begrepet, hvorvidt de hadde kjennskap til høgskolens satsing på støtte til forfatterbetaling, samt hvorvidt de kjenner til Open Access-tidsskrift for sitt fagfelt eller ikke. I følgende avsnitt vil jeg presentere respondentenes svar.

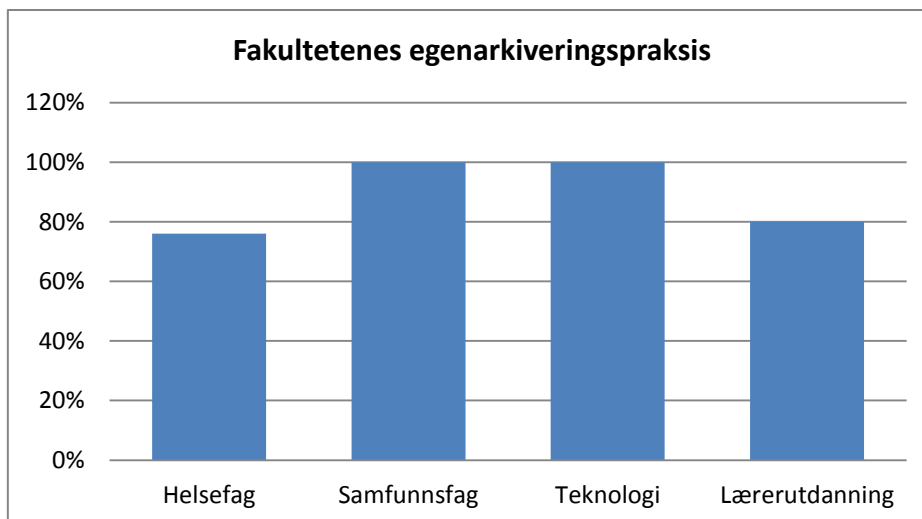
4.2.1 Det institusjonelle arkivet ODA

Av de 75 respondentene som fullførte spørsmålet om kjennskap til høgskolen institusjonelle arkiv svarte 81 prosent at de kjenner til arkivet, mens 19 prosent svarer at de ikke gjør det. Figur 11 viser hvordan kjennskapen til arkivet fordeler seg mellom hvert fakultet:

Figur 11 - Respondentenes kjennskap til det institusjonelle arkivet, ODA

Av de 61 respondentene med kjennskap til ODA viser undersøkelsen at 87 prosent egenarkiverer sitt vitenskapelige arbeid der. Figur 12 er basert på respondenter fra hvert av de fire fakultetene med kjennskap til det institusjonelle arkivet, og viser hvor stor egenarkiveringspraksisen er prosentvis fordelt:

Figur 12 - Egenarkiveringspraksis, vist for hvert fakultet

De ulike fakultetenes høye egenarkiveringspraksis kommer tydelig frem her. Dette samsvarer i stor grad med statistikk utarbeidet av høgskolen, som presenteres i oppgavens kapittel 1.3, figur 2.

13 prosent oppgir at de ikke egenarkiverer i ODA, selv om de ble valgt ut til å bli med på undersøkelsen nettopp på bakgrunn av deres vitenskapelige bidrag i arkivet. Dette tyder på uklarheter i forhold til spørsmålet, da opptil flere av begrunner dette med at de registrerer sitt arbeid i CRISTin. Én av respondentene skriver;

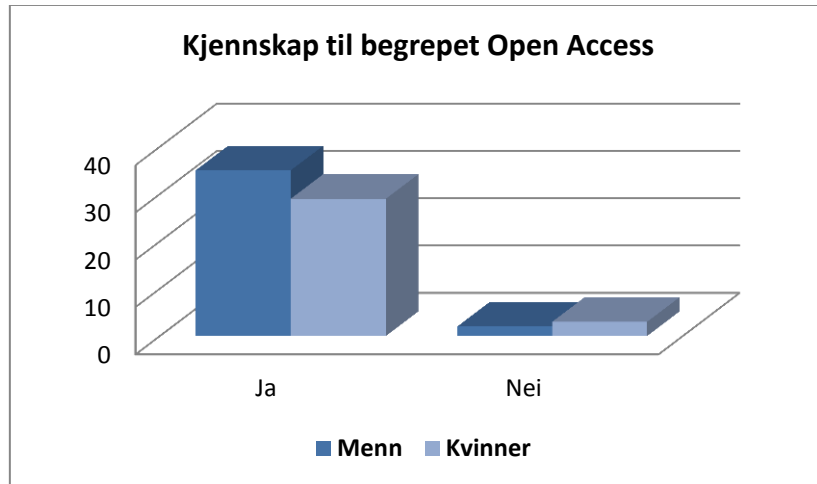
Det er tungvint å holde seg oppdatert på hvordan dette gjøres når en bare gjør det en gang i året. [D]ette får egne folk ta seg av. Vi får pålagt stadig nye systemer vi en gang i blant benytter oss av og dermed glemmer for hver gang. Slikt blir veldig lite effektivt.

(respondent nr. 15)

Andre oppgir at de ikke vet hvordan man egenarkiverer sin forskning i ODA og at de rett og slett ikke anser det som viktig. Jeg burde ha vært tydeligere i spesifiseringen av spørsmålet, og formulert det slik at respondentene skjønnte at Læringscenteret, som har ansvaret for ODA, og CRISTin samarbeider. Resultatet er likevel interessant, da 13 prosent av respondentene ikke er klar over hvordan dette fungerer i praksis.

4.2.2 Begrepet Open Access

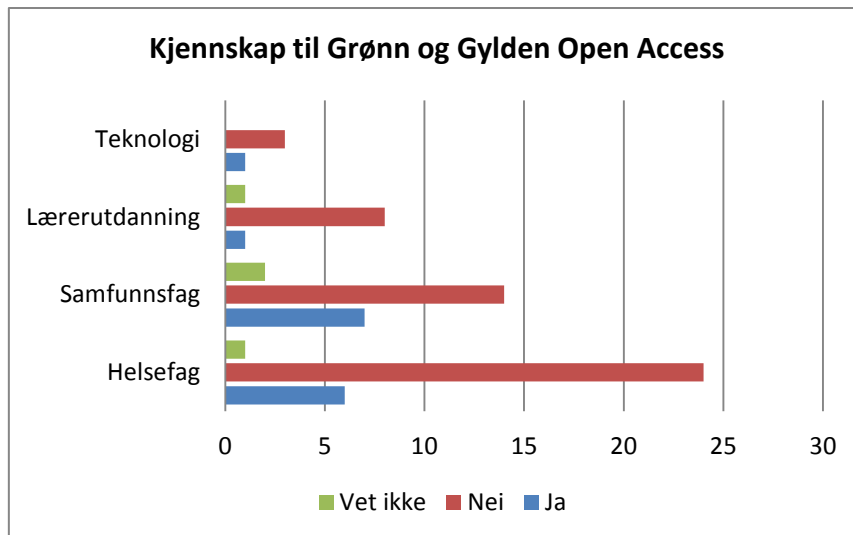
For å få et innblikk i hvilket bevissthetsnivå forskerne har til Open Access valgte jeg å stille spørsmålet: «Er du kjent med begrepet Open Access?». Figur 13 viser svarfordelingen:

Figur 13 - Respondentenes kjennskap til begrepet Open Access

Undersøkelsen viser at graden av kjennskap til begrepet Open Access er, ikke overraskende, svært høy. 93 prosent av respondentene kjenner til begrepet, mens 7 prosent oppgir at de ikke gjør det. 10 av de 14 respondentene som svarte at de ikke har kjennskap til det institusjonelle arkivet ODA har imidlertid kjennskap til begrepet Open Access. 76 prosent og 90 prosent av henholdsvis de kvinnelige og de mannlige respondentene har kjennskap til begrepet Open Access.

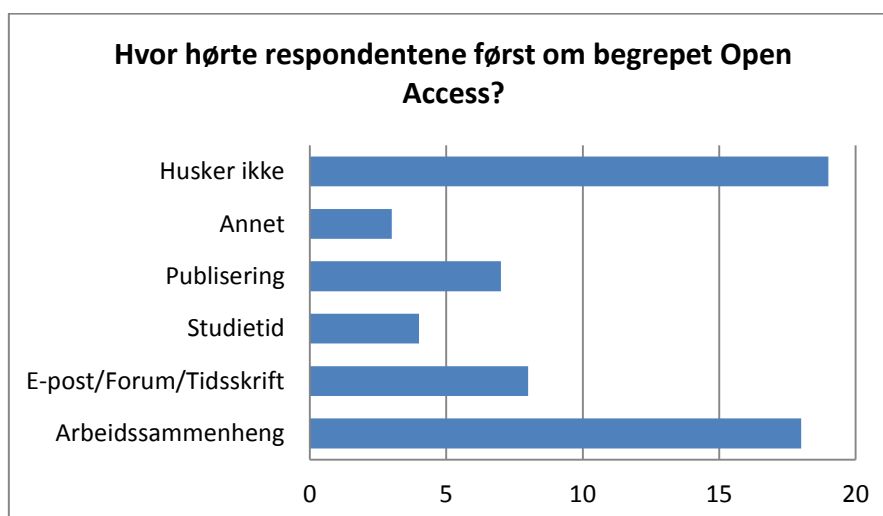
Når det gjelder det langt mer spesifikke spørsmålet om kjennskap til de ulike veiene innenfor Open Access viser det seg derimot at et veldig lavt antall respondenter er klar over dette. Her har jeg valgt å vise hvordan svarene fordeler seg mellom de ulike fakultetene. Figur 14 viser svarfordelingen:

Figur 14 - Respondentenes kjennskap til Grønn og Gylden Open Access

Samlet sett var bare 22 prosent av respondentene klar over denne forskjellen, mens hele 72 prosent oppgir at de ikke har kjennskap til dette. Da Fakultet for Helsefag og Fakultet for Samfunnsfag er sterkest representert i denne undersøkelsen er det ikke overraskende at det er her de fleste respondentene uten kjennskap tilhører. Det er likevel interessant at et så høyt antall respondenter oppgir at de ikke har kjennskap til det spesifikke aspektet ved Open Access-publisering.

Respondentene ble deretter spurt om de kunne fortelle hvor de først ble kjent med begrepet Open Access. Jeg valgte å dele svarene deres inn i egendefinerte kategorier. Figur 15 viser svarfordelingen:

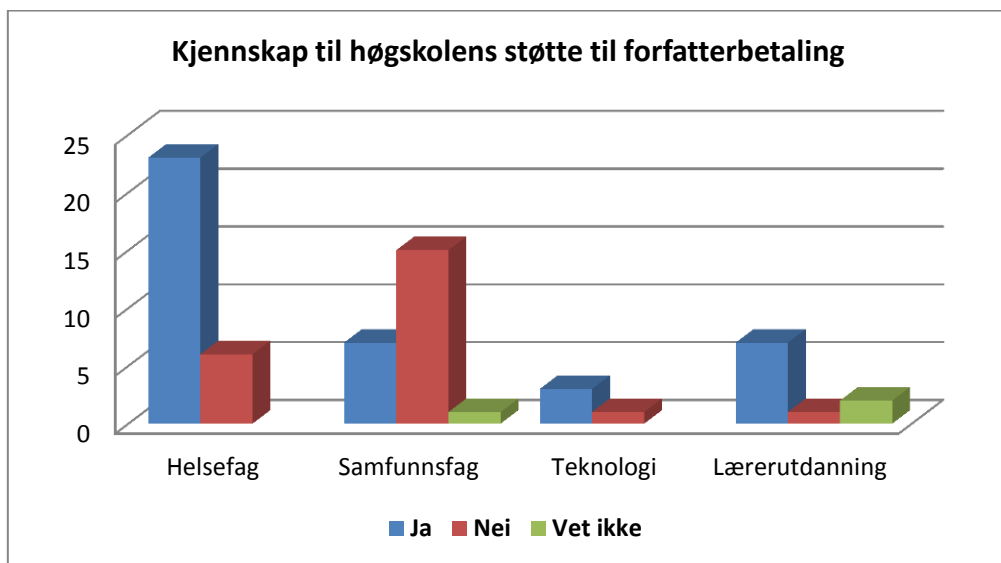

Figur 15 - Hvor hørte respondentene først om begrepet Open Access?

Da dette er et spørsmål som krever at respondentene skal huske tilbake i tid er det ikke overraskende at så mange ikke kunne gi et eksakt svar. Det som imidlertid er fremtredende er at mange respondenter ble kjent med begrepet i arbeidssammenheng og i forbindelse med publisering. En høy andel av respondentene oppgir dessuten at de stiftet bekjentskap med begrepet gjennom e-post, forum og ved å lese i tidsskrift.

4.2.3 Høgskolens Open Access-policy og støtte til forfatterbetaling

Til tross for høgskolens klare satsing på arbeid i forhold til Open Access viser undersøkelsen at bare 52 prosent kjenner til høgskolens Open Access-policy. Resultatet fra spørsmålet om høgskolens nylig opprettede støtteordning til forfatterbetaling viser derimot en overvekt av respondenter med kjennskap til dette. 61 prosent oppgir at de har kjennskap til støtteordningen, mens 35 prosent ikke har det. Én av respondentene som oppgir at han ikke har kjennskap til begrepet Open Access oppgir at han har kjennskap til høgskolens støtteordning for forfatterbetaling. Figur 16 viser hvilken kjennskap respondentene fra de ulike fakultetene har til høgskolens støtte til forfatterbetaling:

Figur 16 - Respondentenes kjennskap til høgskolens støtte til forfatterbetaling

Fakultet for Helsefag har den største andelen respondenter med kjennskap til støtteordningen, mens respondenter fra Fakultet for Samfunnsfag har minst kjennskap.

4.2.4 Open Access-tidsskrift

75 prosent av respondentene kjenner til Open Access-tidsskrift tilknyttet sitt fagfelt. 70 prosent av disse respondentene valgte å kommentere spørsmålet ytterligere ved å nevne opptil flere tidsskrift. Det vil ikke være hensiktsmessig å ramse opp de nevnte tidsskriftene. Jeg valgte å søke opp tidsskriftene, for å se hvorvidt de er fagfellevurderte eller ikke, hvilket vitenskapelig nivå de ligger på og om de praktiserer forfatterbetaling. Jeg har tatt utgangspunkt i oversikter utarbeidet av DOAJ¹⁵, NSD¹⁶ og Sherpa RoMEO¹⁷ sin oversikt over tidsskrift. Flere svar var overlappende – jeg sitter derfor igjen med navnet på 33 ulike tidsskrift. Av disse tilbyr alle tidsskriftene en eller annen form for Open Access. Jeg har ikke valgt å skille mellom rene åpne tidsskrift og hybride tidsskrift. Tidsskriftenes vitenskapelige nivå var mulig å spore i 30 av 33 tilfeller, og viser en fordeling av 27 tidsskrift på nivå 1 og 3 tidsskrift på nivå 2. 7 av de aktuelle tidsskriftene praktiserer forfatterbetaling. 16 prosent av respondentene kjenner ikke til Open Access-tidsskrift for sitt fagfelt, mens 9 prosent svarer *vet ikke*. Av de 33 nevnte tidsskriftene er tre tidsskrift¹⁸ tilknyttet HiOA. De individuelle fakultetenes evne til å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet eget fagfelt presenteres i tabell 5:

Fakultet	Antall svar totalt	Ja	Nei	Vet ikke	Kommentarer
Helsefag	31	23 (74 %)	5 (16 %)	3 (10 %)	17 (55 %)
Samfunnsfag	23	17 (74 %)	5 (22 %)	1 (4 %)	14 (61 %)
Lærerutdanning	10	7 (70 %)	1 (10 %)	2 (20 %)	6 (60 %)
Teknologi	4	4 (100 %)	0	0	1 (25 %)

Tabell 5 - Respondentenes evne til å identifisere åpne tidsskrift

Tabellen viser at alle fakultetene på noenlunde likt nivå kan identifisere åpne tidsskrift som er gjeldende for sitt fagfelt. Når det gjelder antall kommentarer per fakultet, ligger de noenlunde på lik linje, med unntak av *Fakultet for Teknologi, kunst og design*. Dette kan skyldes at antallet respondenter fra dette fakultetet er svært lavt.

¹⁵ Directory of Open Access Journals: <http://www.doaj.org/>

¹⁶ Publiseringsskanaler: <http://dbh.nsd.uib.no/kanaler/>

¹⁷ <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/PaidOA.html>

¹⁸ FORMakademisk, Nordisk barnehageforskning og InFormation - Nordic Journal of Art and Research.

På høgskolens nettsider finnes en oversikt over Open Access-tidsskrift¹⁹ som er godkjent på *nivå 1* eller *nivå 2* i NSDs liste over publiseringskanaler, som forskerne fritt kan benytte seg av. Jeg har ingen data på hvorvidt forskerne faktisk benytter seg av listen, eller om de i det hele tatt er klar over at den eksisterer. Listen er inndelt etter fagfelt og vitenskapelig nivå, og viser et utvalg av 2827 tidsskrift, hvor 2797 stk. er på *nivå 1* og 30 stk. på *nivå 2*. I følge rapporten *Åpen og fri tilgang til forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012* (Høgskolen i Oslo og Akershus 2013) vil det i 2013 bli gitt enda mer informasjon om hvordan man kan publisere i relevante Open Access-tidsskrift.

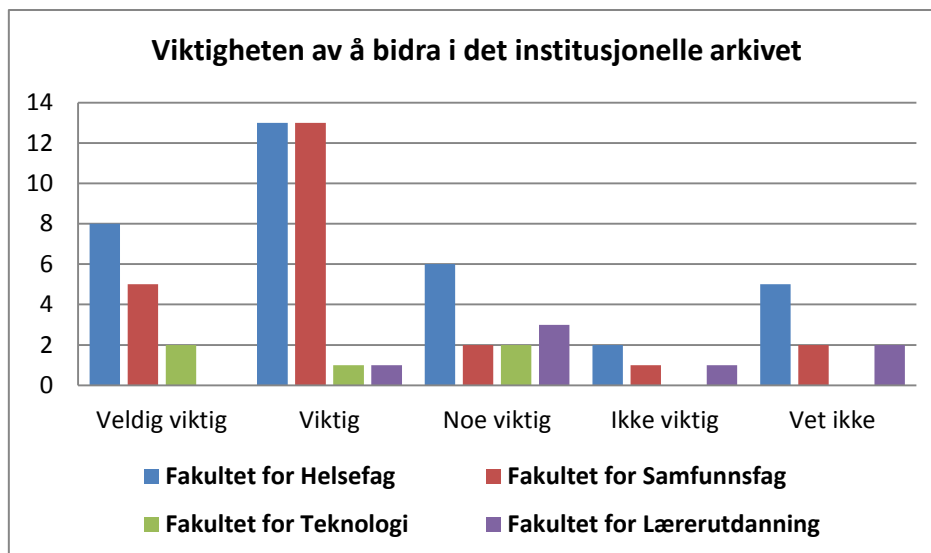
4.3 Respondentenes holdninger

For å få et bilde av hvilke holdninger de utvalgte forskerne ved HiOA har til Open Access, valgte jeg å stille spørsmål som omhandler hva de mener om ulike tema knyttet til publisering. Respondentene ble blant annet bedt om å begrunne hvorfor eller hvorfor ikke de mener at det å egenarkivere i institusjonelle arkiv er viktig, hvorvidt de anser Open Access-tidsskrift å være på lik linje rent kvalitetsmessig med tradisjonelle tidsskrift, hva åpne tidsskrift eventuelt mangler for å være på lik linje med tradisjonelle tidsskrift, samt spørsmål som går på valg av publiseringskanal og begrunnelser av publiseringvalg. Jeg vil i følgende avsnitt presentere resultater fra undersøkelsens spørsmål som handler om holdninger.

4.3.1 Viktigheten av å bidra i det institusjonelle arkivet

75 respondenter fullførte spørsmålet om hvor viktig de mener det er å egenarkivere sitt vitenskapelige arbeid i det institusjonelle arkivet ODA. Figur 17 viser hvordan respondentenes svar fordeler seg:

¹⁹ <http://www.hioa.no/LSB/Synliggjoeer-din-forskning/Open-Access/NSD-godkjente-Open-Access-tidsskrifter>

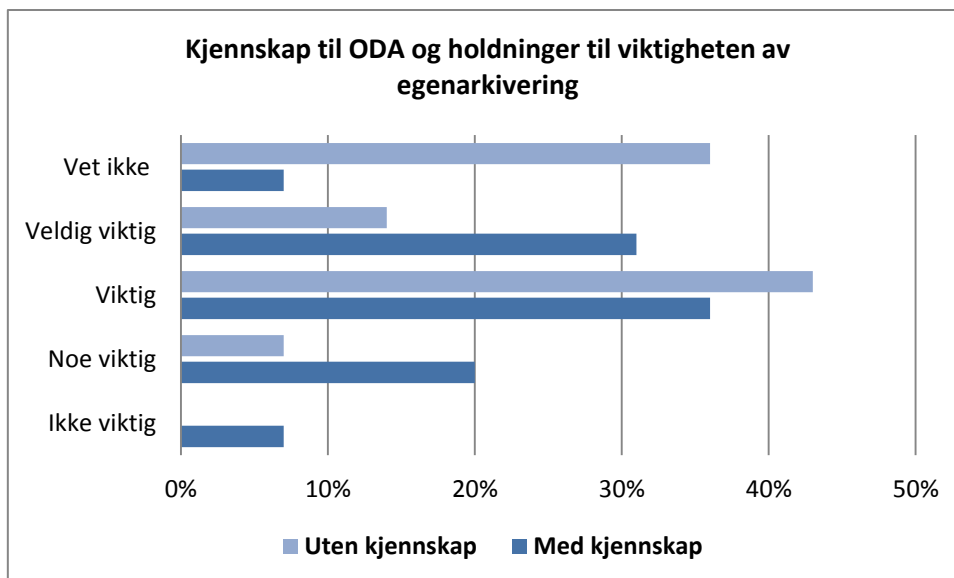

Figur 17 - Hvor viktig er det for respondentene å bidra i ODA?

65 prosent av respondentene mener at det å bidra i det institusjonelle arkivet er «veldig viktig» eller «viktig», mens 23 prosent mener det bare er «noe viktig». 5 prosent oppgir at de ikke mener at dette er viktig, mens 12 prosent er usikre. Resultatet viser at Fakultet for Helsefag og Fakultet for Samfunnsfag anser egenarkivering for å være viktigst.

De fire respondentene som mener at det å egenarkivere i det institusjonelle arkivet ikke er viktig, ble fulgt opp med et åpent spørsmål der de ble bedt om begrunne nettopp hvorfor dette ikke er viktig for dem. Bare tre av svarene som ble oppgitt var mulig å tolke. Én av respondentene svarer at han ikke kan se at dette er nødvendig, mens de to andre respondentene gir svar som tyder på at de ikke er interesserte i det merarbeidet egenarkiveringen medfører, og at nettopp *hvorfor* de skal egenarkivere ikke er begrunnet overfor dem. Den ene respondenten stiller spørsmålet: «*Når artiklene likevel er publisert, hvorfor skal andre versjoner inn i ODA?*» (respondent nr. 12), og peker på praksisen med *postprint* og *preprint*, og at forlag setter restriksjoner på hvilke versjoner som kan egenarkiveres i institusjonelle arkiv og ikke.

Jeg undersøkte også hvorvidt det finnes en sammenheng mellom kjennskap til det institusjonelle arkivet og holdninger til viktigheten av å egenarkivere. Figur 18 viser resultatet:

Figur 18 - Kjennskap til ODA og holdninger til viktigheten av egenarkivering

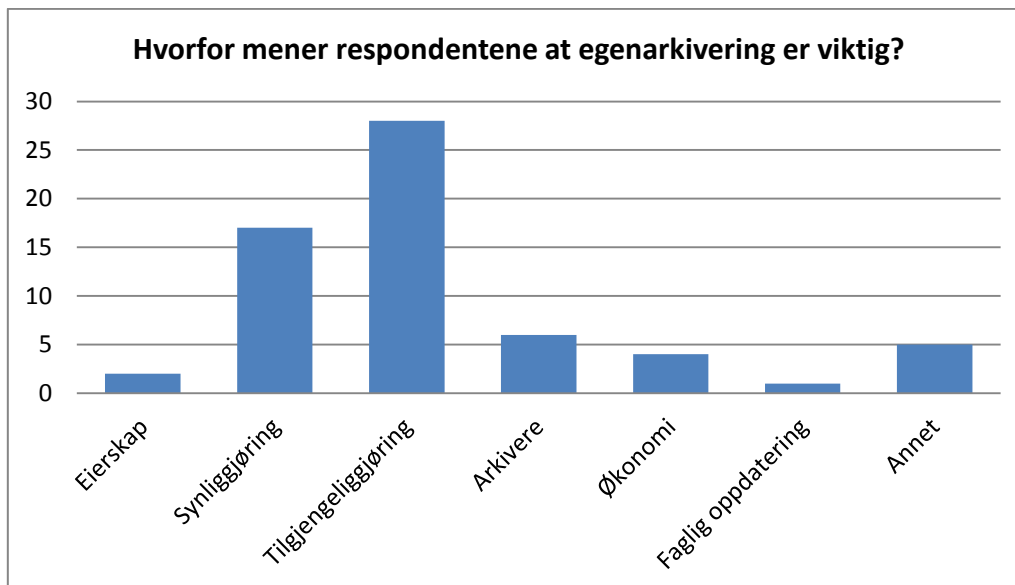
En høy andel av respondentene uten kjennskap til det institusjonelle arkivet anser egenarkiveringspraksisen for å være viktig, men her er det i tillegg en høy andel respondenter som oppgir at de ikke vet. For respondentene med kjennskap til det institusjonelle arkivet kommer viktigheten av egenarkiveringspraksisen tydeligere frem, men her er det også en liten gruppe som ikke anser praksisen for å være viktig.

62 respondenter anser egenarkivering for å være viktig i noe eller høy grad. For å få et innblikk i *hvorfor* de anser praksisen for å være viktig valgte jeg å følge de opp med et åpent spørsmål der jeg ba dem begrunne nettopp dette. Jeg valgte å utarbeide egendefinerte kategorier som presenteres i tabell 6:

Kategori	Forklaring
Eierskap	Eierskap til egen forskning
Synliggjøre	Synliggjøre forskning
Tilgjengeliggjøre	Gjøre forskning tilgjengelig for andre
Arkivere	Forskningen lagres et sikkert sted
Økonomi	Økonomisk støtte til HiOA
Faglig oppdatering	Holde seg oppdatert på fagfelt
Annet	Kan ikke kategoriseres

Tabell 6 – Holdninger til egenarkivering, kategorier

I noen tilfeller oppga respondentene flere grunner til hvorfor det er viktig å egenarkivere i det institusjonelle arkivet. Antall svar er dermed ikke likestilt med antall respondenter. Figur 19 viser hvordan respondentenes svar fordeler seg mellom de ulike kategoriene:

Figur 19 - Respondentenes begrunnelser av hvorfor egenarkivering er viktig

En stor overvekt av respondentene mener at tilgjengeliggjøring og synliggjøring av forskning er de viktigste faktorene. Til tross for at høgskolens incentivordning ble avsluttet ved fusjonen oppgir likevel 4 respondenter at de egenarkiverer av økonomiske årsaker. Dette tyder på manglende kjennskap til at ordningen ikke lenger er gjeldende.

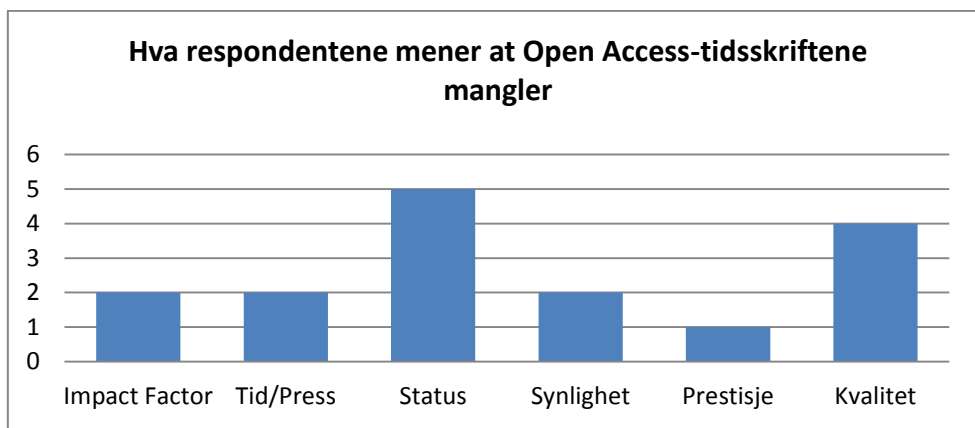
4.3.2 Open Access-tidsskrift og kvalitetssyn

På spørsmålet om hvorvidt Open Access-tidsskrift kan anses å være på lik linje med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig viser undersøkelsen at respondentene er uenige. Jeg har ingen definisjon på hva kvalitet er i undersøkelsen, og forstår at det kan være ulike oppfatninger knyttet til dette blant respondentene. Undersøkelsen viser at respondentene er delte i sine svar, da 29 prosent av respondentene er *helt enige* i at Open Access-tidsskrift er på samme nivå som tradisjonelle tidsskrift, 23 prosent er *noe enig* mens 23 prosent er *noe uenig* eller *helt uenig*. 25 prosent var usikre, og svarte *vet ikke*.

4.3.3 Hva respondentene mener Open Access-tidsskrift mangler

16 respondenter (23 prosent) var enige i at det foreligger en viss kvalitetsforskjell mellom Open Access-tidsskrift og tradisjonelle tidsskrift. Jeg valgte å følge opp disse respondentene

med et åpent spørsmål der jeg ba dem oppgi hva de mener de åpne tidsskriftene mangler for å kunne sidestilles med de tradisjonelle. Jeg valgte å dele svarene deres inn i egendefinerte kategorier. Figur 20 viser fordelingen av respondentenes svar:

Figur 20 - Hva mener respondentene at Open Access-tidsskrift mangler?

En gjenganger blant respondentene som mener at Open Access-tidsskrift mangler kvalitet, er utsagn som vitner om at de mener de åpne tidsskriftene har for dårlige fagfellelvurderinger. Dette kommer til uttrykk i følgende sitat, fra henholdsvis respondent nr. 50 og respondent nr. 42: «*For svake referee-ordninger.*» og «*De [tidsskriftene] mangler god nok referee ordning.*». Ellers er status den viktigste faktoren respondentene mener at de åpne tidsskriftene mangler. En av respondentene peker på at de åpne tidsskriftene er relativt nye, og «*har ikke etablert samme nedslagsfelt som tradisjonelle tidsskrift*» (respondent nr. 7). En annen respondent som også oppgir at de åpne tidsskriftene mangler status peker på at det ikke «*[...] eksisterer et skille mellom kommersielle [tradisjonelle] tidsskrift og Open Access-tidsskrift, men mellom etablerte tidsskrift med god tilgang på manus og god redaksjonell prosess på den ene siden og tidsskrift med lavere terskel på den andre*» (respondent nr. 23). Jeg tolker dette utsagnet som at de åpne tidsskriftene ikke har hatt god nok tid på seg til å etablere en god nok fagfellelvurdering, og en mening om at de åpne tidsskriftene har lettere for å godta artikler enn de etablerte tidsskriftene.

4.3.4 Hva hindrer respondentene i å publisere i Open Access-tidsskrift

For å prøve å finne ut hvorfor forskere ikke publiserer sitt vitenskapelige arbeid i Open Access-tidsskrift, valgte jeg å spørre respondentene om hva som hindret dem i å gjøre nettopp dette. Jeg listet opp en rekke påstander og ba dem om å krysse av for hver påstand de kunne si seg enig i. Tabell 7 viser påstandene og hvordan svarene fordeler seg:

Påstand	Antall	Prosent
«Jeg publiserer i de tidsskriftene jeg kjenner best.»	14	24.14 %
«Jeg har liten eller ingen kjennskap til Open Access-tidsskrifter som gjelder for mitt fagfelt.»	10	17.24 %
«Open Access-tidsskrift har foreløpig ikke den samme faglige tyngden som de mer kommersielle tidsskriftene.»	9	15.52 %
«Jeg ønsker en størst mulig tildeling av publiseringspoeng og penger til mitt arbeidssted, og velger derfor kommersielle utgivere.»	6	10.34 %
«Det er for lite prestisje knyttet til Open Access-publisering.»	4	6.90 %
«Open Access-tidsskrifter blir ikke sitert like ofte som kommersielle tidsskrifter.»	4	6.90 %
«Det er knyttet for stor usikkerhet rundt Open Access-publisering og opphavsrett.»	3	5.17 %
«Det er ikke viktig for meg at mitt arbeid blir åpent for alle.»	0	0 %
«Vet ikke»	2	3.45 %
«Annet.»	6	10.34 %

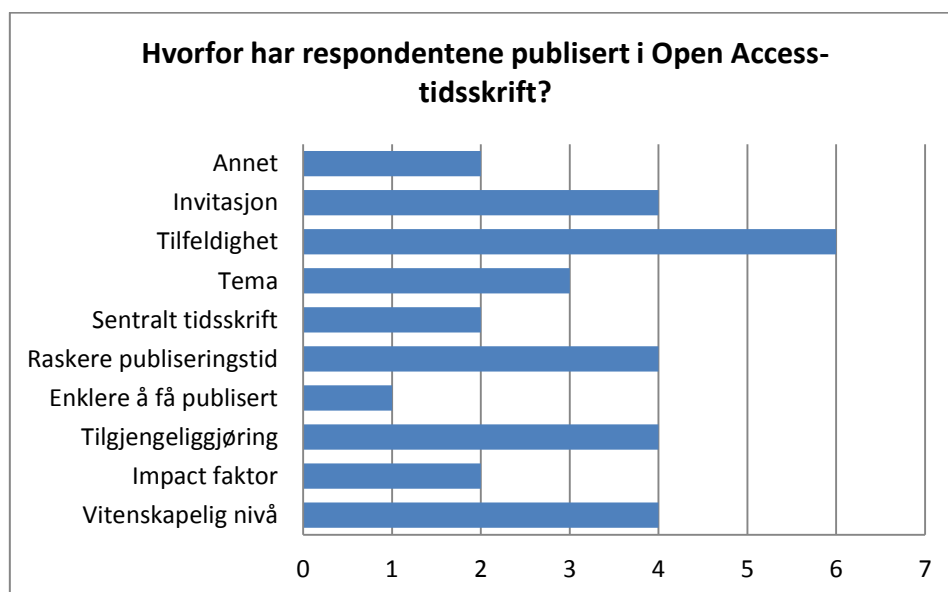
Tabell 7 - Hva hindrer respondentene i å publisere i Open Access-tidsskrift?

Tabellen viser at ingen av respondentene ville hevde at «Det er ikke viktig for meg at mitt arbeid blir åpent for alle», som er det viktigste aspektet ved Open Access. Resultatet viser at forskerne i høy grad publiserer etter vane. Hele 17 prosent av respondentene oppgir at de ikke kjenner til Open Access-tidsskrift knyttet til sitt fagfelt, noe som stemmer overens med svarene respondentene ga på spørsmålet som omtales i kapittel 4.2.4. I de tilfellene hvor respondentene svarte kategorien «Annet», oppgir to respondenter grunner som kan knyttes til at det ofte koster mye å publisere i Open Access-tidsskrift. Én respondent oppgir at de åpne tidsskriftene ikke er «på de sentrale abstract listene – ISI», mens en annen respondent påpeker at det er for lite diskusjon i miljøet. For én respondent er kun tidsskriftets tema viktig, mens den siste respondenten påpeker at det er relativt tilfeldig.

4.3.5 Begrunnelse av publiseringsvalg

Respondentene ble deretter spurt om de noen gang hadde publisert i Open Access-tidsskrift, og fulgt opp med spørsmålet: «Hvilke tidsskrift publiserte du ditt arbeid i, og hvorfor valgte du akkurat disse tidsskriftene?». Respondentenes erfaring med å publisere i åpne tidsskrift og hvilke tidsskrift respondentene publiserte i blir presentert i kapittel 4.4, som omhandler respondentenes praksis. Når det gjelder respondentenes begrunnelser av publiseringsvalg, valgte jeg å dele svarene deres inn i egendefinerte kategorier, hvor 34 respondenter danner

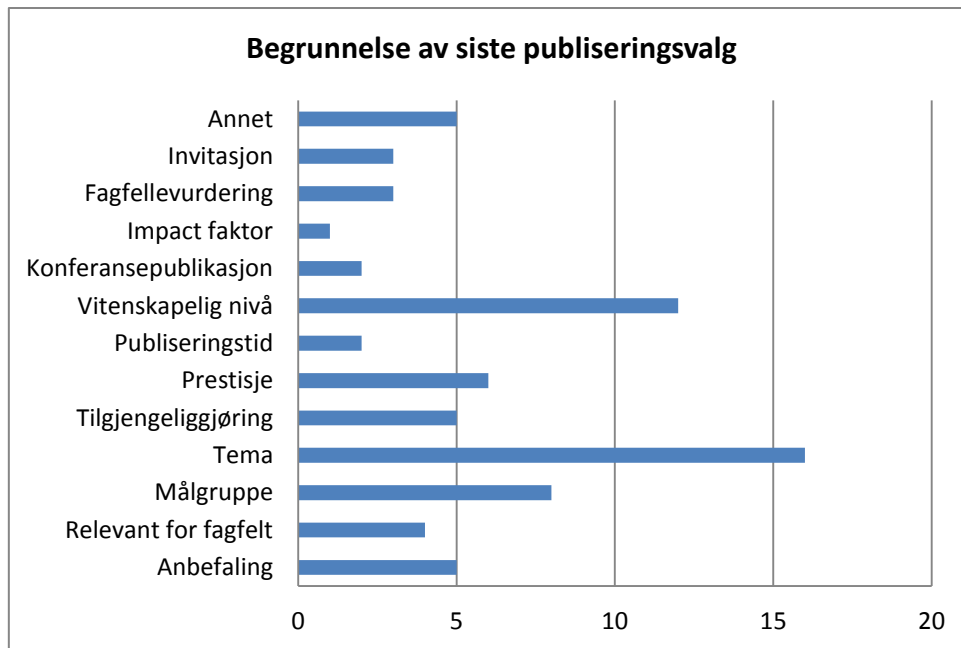
grunnlaget for analysen. I mange tilfeller oppga respondentene flere grunner – antall svar er dermed ikke likestilt med antall respondenter. Figur 21 viser hvordan svarene fordelte seg:

Figur 21 - Hvorfor har respondentene publisert i Open Access-tidsskrift?

For 29 prosent av respondentene var det rent tilfeldig at de hadde publisert i et Open Access-tidsskrift. 19 prosent av respondentene hadde publisert i Open Access-tidsskrift etter å ha blitt invitert, mens 19 prosent av respondentene hadde publisert i Open Access-tidsskrift med bakgrunn i tidsskriftets vitenskapelige nivå. 19 prosent av respondentene begrunner publiseringsvalget med at Open Access-tidsskrift har raskere publiseringstid.

Respondentene ble deretter bedt om å tenke på den siste artikkelen de publiserte, og begrunne publiseringsvalget. Hvilke tidsskrift respondentene valgte å publisere i presenteres i kapittel 4.4, som omhandler respondentenes praksis. Når det gjelder respondentenes begrunnelser av publiseringsvalg, har jeg igjen valgt å dele inn i egendefinerte kategorier. Figur 22 viser svarfordelingen:

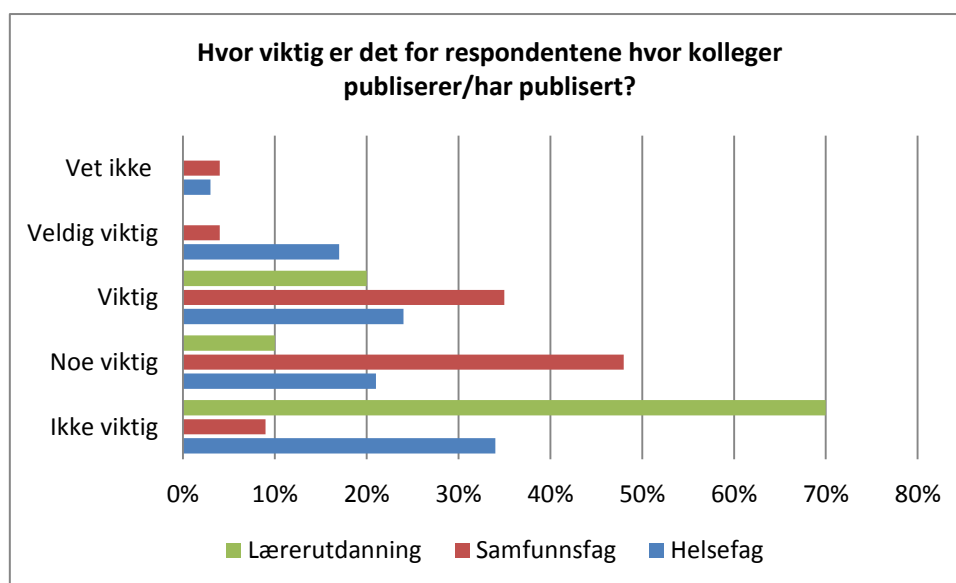
Figur 22 - Respondentenes begrunnelser for siste publiseringsvalg

Hele 26 prosent av respondentene oppga *tema* som den viktigste faktoren for publiseringsvalg. Tidsskriftets vitenskapelige nivå ble nevnt av 19 prosent av respondentene, mens tidsskriftets målgruppe og tidsskriftets prestisje ble nevnt av henholdsvis 13 og 10 prosent.

I spørreundersøkelsens del om prosjektpraksis ble respondentene bedt om å tenke tilbake på det siste prosjektet de deltok på, som resulterte i en publikasjon/flere publikasjoner, og om det noen gang ble diskutert hvorvidt de skulle publisere Open Access. 16 respondenter svarte *ja* på dette spørsmålet, og ble fulgt opp med et åpent spørsmål hvor de ble bedt om å oppgi hvor eventuelle artikler ble publisert, og hvorfor det ble valgt slik. Hvor de eventuelle artiklene ble publisert presenteres i kapittelets del om respondentenes praksis. Det var mulig å identifisere kun syv tolkbare svar, hvorav alle de nevnte tidsskriftene tilbyr en eller annen form for Open Access. Hvorvidt artikler tilknyttet prosjektene ble publisert Open Access eller ikke har jeg ingen data på. I tre tilfeller var artikkelens tema avgjørende for respondentenes publiseringsvalg, mens Open Access-prinsippene ble nevnt i ett av tilfellene. Én respondent oppga «Fordi vi har publisert der tidligere» (respondent nr. 30), mens to andre respondenter mener artikkelens språk styrer publiseringsvalget.

4.3.6 Hvor viktig er kollegers praksis og anerkjennelse

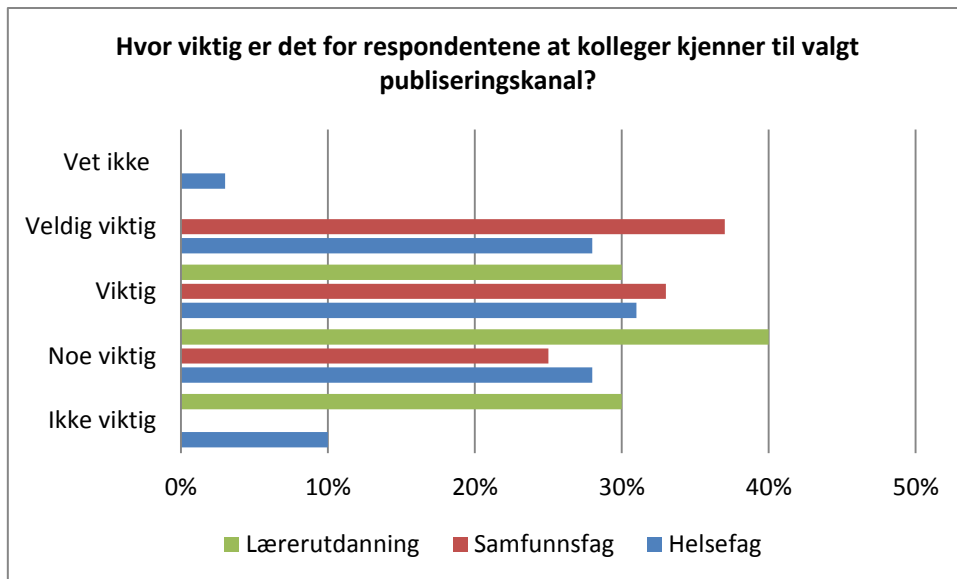
For å få et innblikk i hvorfor respondentene velger å publisere som de gjør, og i hvilken grad de påvirkes av kollegers praksis, stilte jeg spørsmålet «Når du skal velge tidsskrift du ønsker å publisere din forskning i, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer/har publisert?». Jeg valgte å inndele respondentenes svar etter hvilket fakultet de kommer fra for å se om det er mulig å finne sammenhenger. Siden Fakultet for Teknologi, kunst og design er lavt representert i undersøkelsen valgte jeg å utelate deres svar fra diagrammet, for å unngå misvisning i prosentandelen. Figur 23 viser svarfordelingen:

Figur 23 - Hvor viktig er det for respondentene hvor kolleger publiserer/har publisert?

En høy andel av respondentene fra Fakultet for Samfunnsfag mener at kollegers praksis er *viktig* og *noe viktig*, mens en høy andel av respondentene fra Fakultet for Helsefag mener at dette ikke har noen betydning. For bare et fåtall av respondentene anses dette som *veldig viktig*.

For å få et bedre innblikk i hvor viktig kollegers anerkjennelse er for respondentene valgte jeg å følge opp med spørsmålet «Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger?». Her har jeg også valgt å utelate Fakultet for Teknologi, kunst og design, av samme grunn. Figur 24 viser hvordan svarene deres fordelte seg:

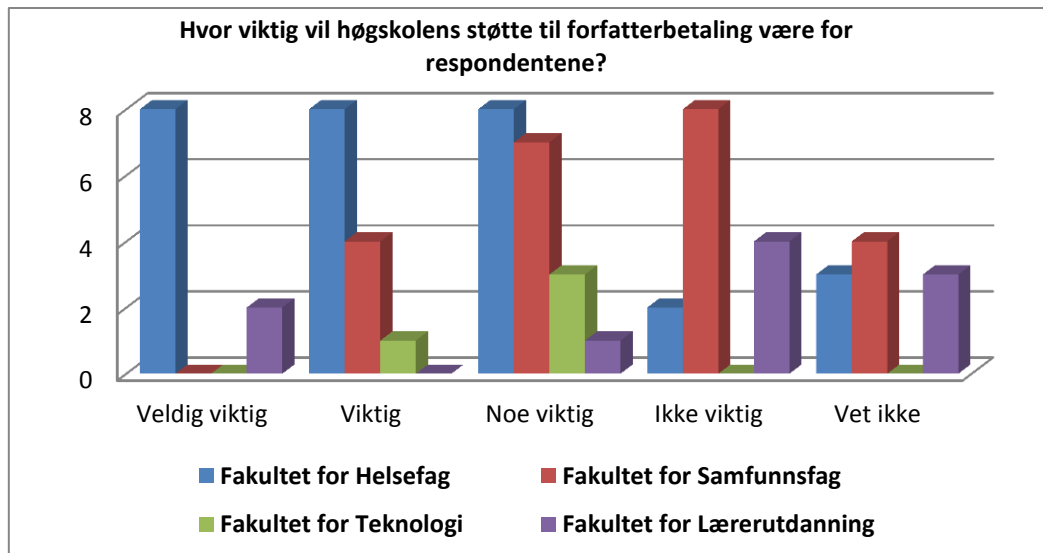

Figur 24 - Hvor viktig er det for respondentene at kolleger kjenner til valgt publiseringskanal?

Resultatet viser at respondentene påvirkes i ulik grad av hvorvidt kolleger har kjennskap til tidsskrift de ønsker å publisere i. En høy andel av respondentene fra Fakultet for Samfunnsfag og Fakultet for Helsefag oppgir at kollegers anerkjennelse er *veldig viktig* for dem, mens ingen av respondentene fra Fakultet for Lærerutdanning mener det samme. I figur 23 viste jeg at Fakultet for Helsefag hadde den største andelen respondenter som mener at kollegers praksis ikke er av betydning for dem, noe som også viser seg i figur 24. 10 % av respondentene fra Fakultet for Helsefag oppgir at kollegers anerkjennelse ikke er av betydning.

4.3.7 Hvordan påvirkes respondentene av høgskolens støtte til forfatterbetaling

Tidligere i kapittelet viste jeg resultatet av respondentenes kjennskap til høgskolens støtteordning til forfatterbetaling, der hele 61 prosent oppgir at de har kjennskap til ordningen. Respondentene ble fulgt opp med spørsmålet om hvor viktig eller ikke viktig denne ordningen vil være for dem, i henhold til eventuell senere publisering i åpne tidsskrift. Figur 25 viser hvordan svarene fordeler seg:

Figur 25 - Hvor viktig vil høgskolens støtte til forfatterbetaling være for respondentene?

Fakultet for Helsefag skiller seg tydelig ut da de har den største andelen respondenter som mener at dette vil være viktig for senere valg av publiseringskanal, mens Fakultet for Samfunnsfag i høy grad mener at de ikke lar seg påvirke av en slik støtteordning. Da både Fakultet for Lærerutdanning og Fakultet for Teknologi, kunst og design har et lavt antall respondenter er det vanskelig å skulle si noe om fordelingen, men det ser ut til at de fleste respondentene fra Fakultet for Lærerutdanning mener at dette ikke vil påvirke deres valg av publiseringskanal. De fleste respondentene fra Fakultet for Teknologi, kunst og design mener at det til en viss grad vil påvirke dem.

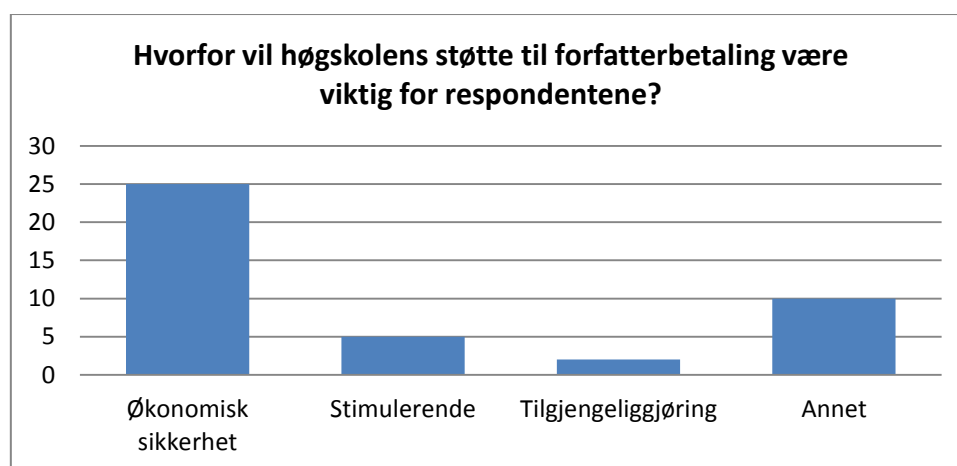
14 respondenter mener at støtteordningen for forfatterbetaling ikke vil være viktig for dem. For å få et innblikk i *hvorfor* dette ikke vil påvirke deres valg av publiseringskanal valgte jeg å følge opp med et åpent spørsmål der jeg ba dem begrunne nettopp dette. Svarene som går igjen blant respondentene er knyttet til deres publiseringspraksis, som i høy grad skjer etter vane, og at de ønsker å styre egne publiseringsvalg uavhengig av hvorvidt et tidsskrift praktiserer forfatterbetaling eller ikke. To av respondentene mener at det er en problematisk retning at det er forfatteren (institusjonen) som skal finansiere publiseringen, og ønsker heller at forlag finansiert av akademia eller offentlige midler skal stå for den åpne publiseringen. En av respondentene som mener at løsningen er problematisk peker på at:

Om jeg (eller høgskolen) skulle bli avkrevd forfatterbetaling vil jeg heller finne meg et annet sted å publisere. Dersom systemet med forfatterbetaling skulle bre om seg åpner det for store skjevheter. Ikke alle forfattere/institusjoner rår over slike midler. Praksisen bør motarbeides. Hvis man ønsker å

støtte Open Access-publisering burde 300 000 kroner heller vært brukt til å støtte høgskolens egne Open Access-tidsskrift. (respondent nr. 35).

Én av respondentene foreslår at «HIOA bør vurdere om fondet også skal kunne brukes til å finansiere "hybridløsninger" der man ved å betale, kan få sin artikkel publisert på nett med adgang for alle.». (respondent nr. 7), og peker med dette på det valget Høgskolen i Oslo og Akershus har gjort i forbindelse med støtte til forfatterbetaling. Situasjonen i dag er at HiOA kun finansierer forfatterbetalingsavgiften hvis forskeren publiserer i et rent Open Access-tidsskrift.

43 respondenter mener at høgskolens støtte til forfatterbetaling vil være viktig for dem. Jeg valgte å følge opp med et åpent spørsmål hvor jeg ba dem begrunne nettopp *hvorfor* dette vil være viktig. Jeg valgte å dele respondentenes svar inn i egendefinerte kategorier. Kategorien «Annet» rommer svar som ikke kan tolkes. Figur 26 viser hvordan svarene fordeler seg:

Figur 26 - Hvorfor vil støtteordningen være viktig for respondentene?

Resultatet viser at det absolutt viktigste for respondentene er den økonomiske sikkerheten støtten til forfatterbetaling gir. I undersøkelsens tidligere spørsmål har opptil flere respondenter gitt uttrykk for at det å publisere i åpne tidsskrift ofte er dyrt, og at man har lite penger til overs for slike utgifter. Den økonomiske sikkerheten vil, i følge respondentene, føre til at det nå vil være mer attraktivt å publisere i Open Access-tidsskrift dersom midler ikke belastes forskningsgruppen, og at beløpet ved Open Access-publisering ikke må tas fra prosjektmidler.

12 prosent av de respondentene som mener at støtteordningen til forfatterbetaling vil være viktig begrunner dette med at det vil stimulere til mer publisering i Open Access-tidsskrift.

Ser man på andre institusjoner med erfaring fra støtte til forfatterbetaling, ser man at ved f.eks. Universitetet i Tromsø har det avsatte beløpet økt for hvert år, etter ordningens oppstart i 2011. UiT påpeker at de to viktigste faktorene til dette trolig er a) økt kjennskap til fondet, og b) økt Open Access-publisering ved universitetet (i Universitetet i Bergen 2012).

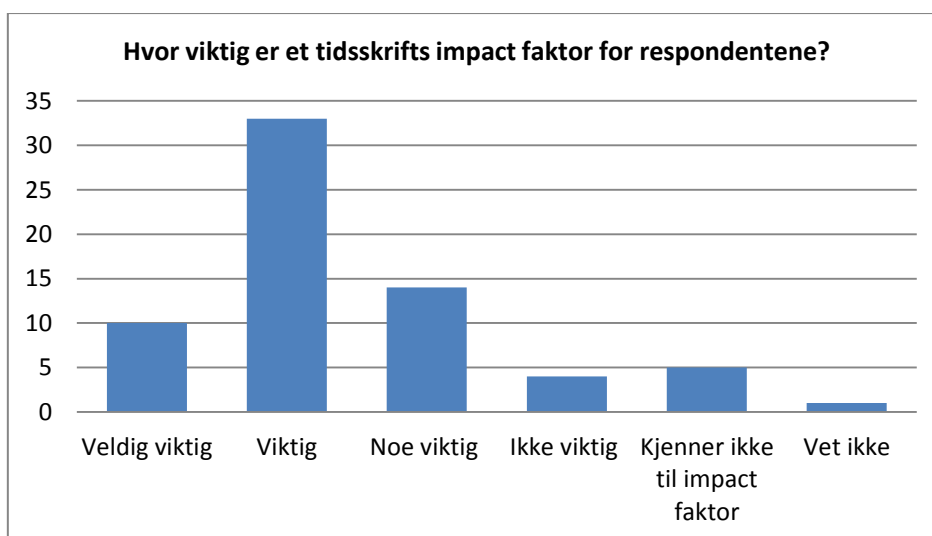
Universitetet påpeker imidlertid at informasjonen ikke har nådd ut til alle, og at informasjonen ikke er godt nok forstått av alle administratorer, da ikke alle fakultetene publiserer Open Access, eller ikke publiserer i åpne tidsskrift som godtar forfatterbetaling (Frantsvåg 2011).

Universitetet i Agder har også hatt suksess med sin støtteordning som ble opprettet i 2010. De første årene var bruken lavere enn budsjettet på kr. 150.000. Situasjonen for 2012 var derimot annerledes – da endte kostnadene knyttet til åpen publisering på kr. 290.000.

Universitetsbloggen *Bramseil* hevder at ledelsen ved universitetet har vist stor forståelse for den betydningen det å publisere i åpne kilder har, og at overforbruket ble dekket av en tilleggsbevilgning. Støtteordningen dekket publisering av 44 ulike artikler i 2012, av over 60 registrerte (Universitetsbiblioteket i Agder 2013).

4.3.8 Viktigheten av et tidsskrifts impact faktor

For å få et innblikk i hvor viktig et tidsskrifts impact faktor er for forskerne ved høgskolen valgte jeg å stille et spørsmål der jeg ba dem rangere viktigheten av dette. Figur 27 viser respondentenes svar:

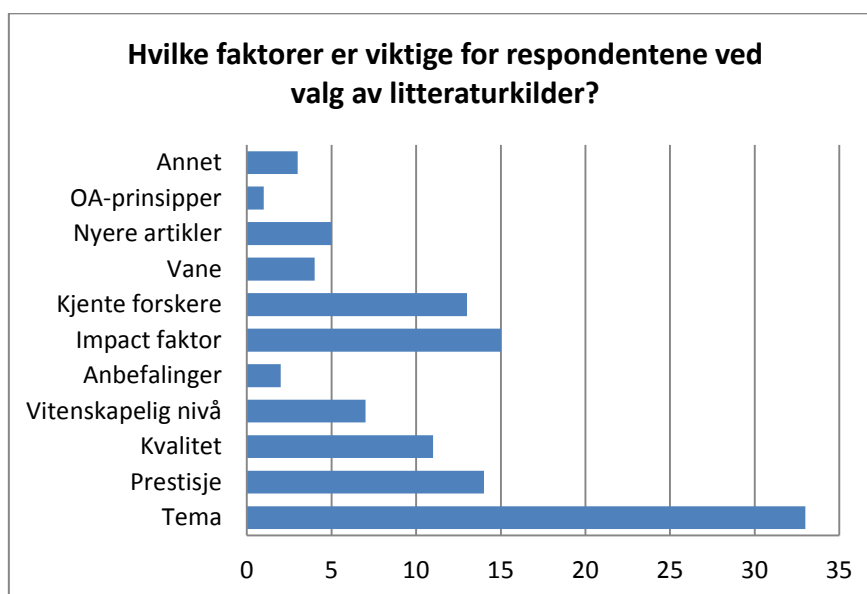

Figur 27 - Hvor viktig er et tidsskrifts impact faktor for respondentene?

49 prosent av respondentene rangerer et tidsskrifts impact faktor for å være *viktig*, mens 15 prosent mener at dette er *veldig viktig*. For 21 prosent av respondentene er dette bare *noe viktig*, mens 6 prosent oppgir at dette ikke er viktig. To av de respondentene som mener at et tidsskrifts impact faktor er viktig, mener at Open Access-tidsskrift mangler nettopp impact faktor for å være på lik linje med de tradisjonelle tidsskriftene. Av de 33 respondentene som mener at et tidsskrifts impact faktor er viktig har 52 prosent erfaring fra det å publisere i et Open Access-tidsskrift.

4.3.9 Hvilke faktorer er viktige for forskerne ved valg av litteraturkilder

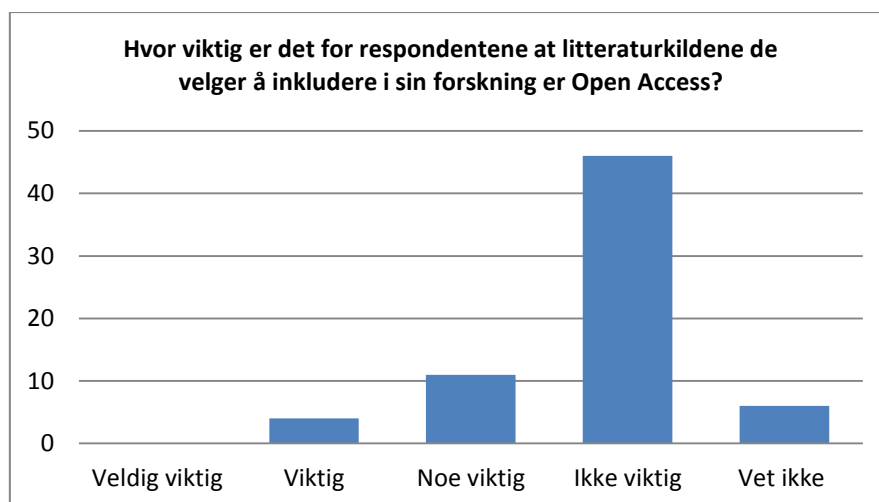
For å få et innblikk i hvordan forskerne går frem når de skal velge litteraturkilder til sitt vitenskapelige arbeid valgte jeg å be dem nevne faktorer som har betydning for valget. Jeg valgte å inndele svarene deres i egendefinerte kategorier. I noen tilfeller nevnte respondentene flere faktorer som påvirker deres valg av litteraturkilder – antall svar er dermed ikke likestilt med antall respondenter. Figur 28 viser hvordan svarene deres fordelte seg:

Figur 28 - Hvilke faktorer er viktige for respondentene ved valg av litteraturkilder?

Resultatet viser at artikkelens og tidsskriftets tema er den viktigste faktoren ved valg av litteraturkilder. Impact faktor er også viktig, samt tidsskriftets prestisje og artikkelens kvalitet. Kun én respondent pekte på at det var viktig at den litteraturen han valgte å bruke i sitt vitenskapelige arbeid var åpent tilgjengelig for alle. Open Access-prinsippene er altså minimalt viktig ved valg av litteraturkilder.

For å få et noe dypere innblikk i hvor viktig det eventuelt er for respondentene at litteraturkildene de velger å inkludere i sitt vitenskapelige arbeid er åpent tilgjengelig for alle, valgte jeg å følge opp med det åpne spørsmålet: «Hvor viktig er det for deg at kildene du velger å inkludere i din forskning er Open Access?». Figur 29 viser svarfordelingen:

Figur 29 - Hvor viktig er det for respondentene at litteraturkildene de inkluderer i sin forskning er Open Access?

Resultatet viser at 69 prosent av respondentene ikke anser det som viktig hvorvidt litteraturkildene de velger å inkludere i sin forskning er Open Access eller ikke. Kun et fåtall av respondentene, 17 prosent, oppgir at det er noe viktig, mens 6 prosent av respondentene anser det som viktig. Ingen av respondentene anser det som veldig viktig. Her ser jeg at 3 av de 7 respondentene som oppgir at de publiserer oftere i Open Access-tidsskrift mener at det *viktig* eller *noe viktig* at litteraturkildene de velger å inkludere i sin forskning er åpent tilgjengelige. Dette viser at for enkelte av undersøkelsens respondenter er Open Access en prinsipp sak, som kommer til syne i flere aspekter av forskningsprosessen.

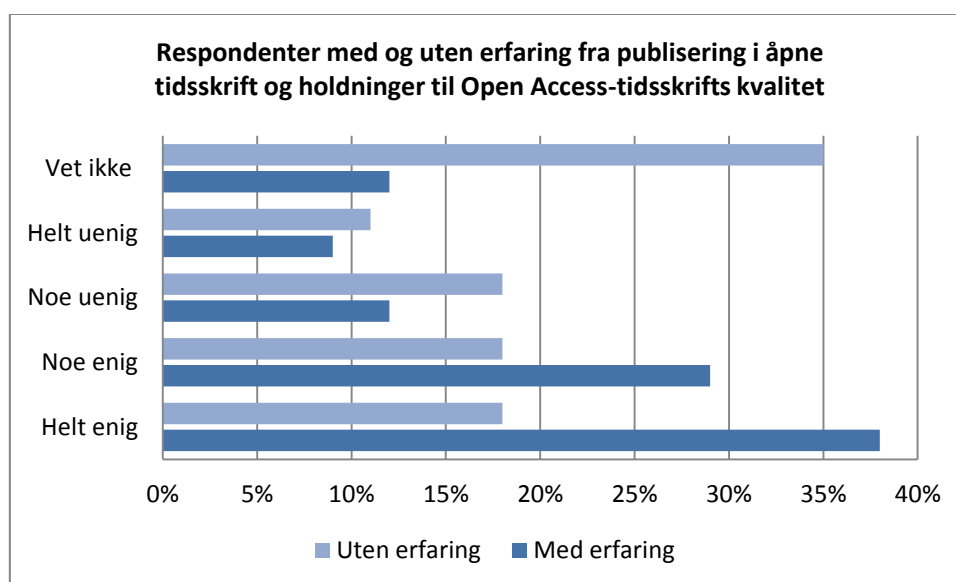
4.4 Respondentenes praksis

For å få et bilde av hvilken praksis som foreligger blant forskerne ved HiOA valgte jeg å stille spørsmål som omhandler erfaring og publiseringsvalg. Respondentene ble blant annet spurt om hvilken erfaring de har med å publisere i Open Access-tidsskrift, hvorvidt de publiserer oftere i Open Access-tidsskrift, samt spørsmål knyttet til forskernes siste publikasjon og siste prosjektdeltakelse. Jeg undersøker også hvilke holdninger forskere med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift har til Open Access-tidsskrifts kvalitet, kontra forskere uten erfaring.

4.4.1 Erfaring med publisering i Open Access-tidsskrift

Respondentene ble spurt om de hadde erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift, noe undersøkelsen viser at 51 prosent har. Tar man i betraktning at 75 prosent kjenner til Open Access-tidsskrift for sitt fagfelt er dette resultatet høyt. 42 prosent av respondentene har ikke publisert i åpne tidsskrift, mens 7 prosent svarte «Vet ikke». Respondentene ble deretter fulgt opp med et åpent spørsmål hvor de ble bedt om å oppgi hvilket åpent tidsskrift de publiserte i. 30 åpne tidsskrift ble identifisert, hvorav 27 av dem tilbyr en Open Access-løsning. Tre av tidsskriftene hadde ingen Open Access-policy. Ellers var alle tidsskriftene åpne og fagfellevurderte. 96 prosent av tidsskriftene var på nivå 1, mens 4 prosent var på nivå 2.

For å se om det finnes noen sammenheng mellom erfaring og holdninger til hvorvidt Open Access-tidsskrift kan sidestilles med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig, valgte jeg å undersøke respondenter med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift kontra de respondentene uten erfaring. Utvalget som danner grunnlaget for analysen er 34 respondenter som har erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift, og 28 respondenter uten erfaring. Figur 30 viser hvor enige/uenige respondentene er i at Open Access-tidsskrift kan sidestilles med tradisjonelle tidsskrift:

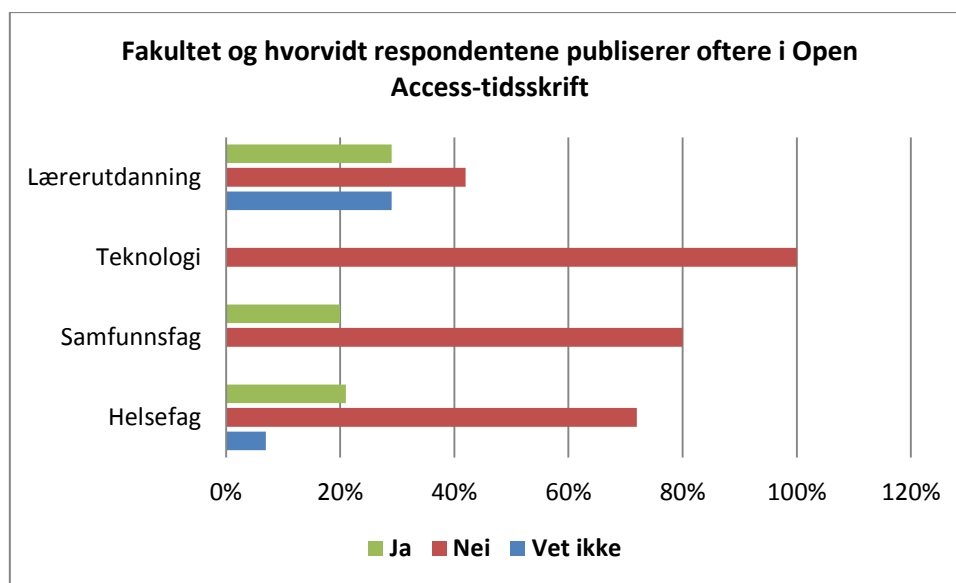
Figur 30 - Respondenter med og uten erfaring fra publisering i åpne tidsskrift og holdninger til Open Access-tidsskrifts kvalitet

Et flertall av respondentene med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift mener at åpne tidsskrift kan sidestilles med de tradisjonelle tidsskriftene rent kvalitetsmessig. En ganske høy

andel av respondentene uten erfaring fra publisering i åpne tidsskrift mener også at tidsskriftene kan sidestilles, men her ser man en større andel respondenter som oppgir at de er usikre. At respondentene er usikre kan være en av grunnene til at de velger tradisjonelle publiseringskanaler fremfor åpne.

4.4.2 Publiserer respondentene oftere i Open Access-tidsskrift?

De 34 respondentene med erfaring fra publisering i åpne tidsskrift ble deretter spurt om de publiserer oftere i Open Access-tidsskrift enn i tradisjonelle tidsskrift. Undersøkelsen viser at 21 prosent publiserer oftere i åpne tidsskrift, mens 68 prosent publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift. 11 prosent svarte «Vet ikke». Undersøkelsen viser at de mannlige respondentene publiserer oftere i åpne tidsskrift enn de kvinnelige respondentene (5 prosent vs. 13 prosent). Jeg valgte å undersøke hvorvidt det var mulig å se sammenhenger mellom Open Access-publiseringspraksis og fakultet, noe figur 31 er ment å illustrere:

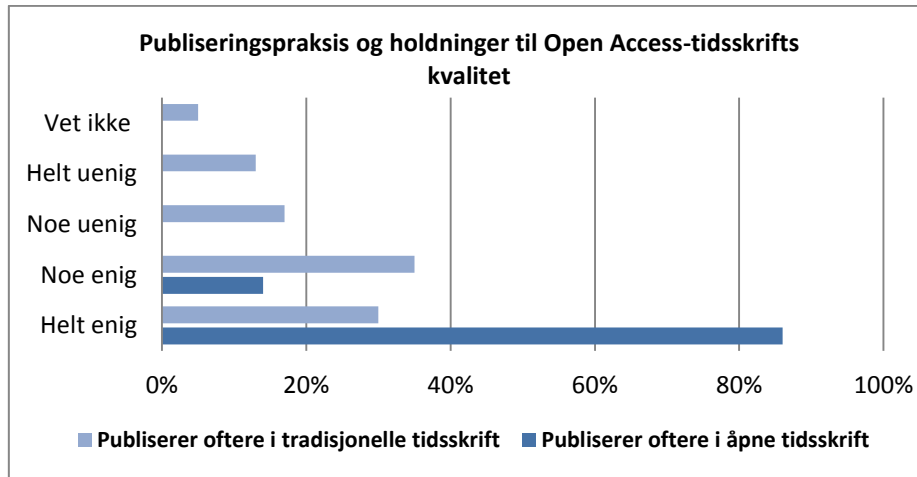

Figur 31 - Fakultet og hvorvidt respondentene publiserer oftere i Open Access-tidsskrift

Figuren viser at respondentene fra alle fakultet i høy grad publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift, men at enkelte respondenter fra samtlige fakultet, med unntak av Fakultet for Teknologi, kunst og design, har enkelte forskere som publiserer oftere i åpne tidsskrift.

Jeg valgte i tillegg å se på hvilke holdninger forskere som publiserer oftere i åpne tidsskrift og forskere som publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift har til Open Access-tidsskrifts kvalitet, og hvor enige eller uenige de er i at åpne tidsskrift kan sidestilles med tradisjonelle tidsskrift

rent kvalitetsmessig. Utvalget som danner grunnlag for analysen er 7 respondenter som publiserer oftere i åpne tidsskrift og 23 respondenter som publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift. Figur 32 viser svarfordelingen:

Figur 32 - Publiseringsspraksis og holdninger til Open Access-tidsskrifts kvalitet

Her vises det tydelig at forskere som publiserer oftere i Open Access-tidsskrift i høy grad mener at åpne tidsskrift kan sidestilles med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig. Ingen av disse respondentene mener at åpne tidsskrift er noe dårligere enn tradisjonelle tidsskrift. Forskere som publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift er i ulik grad enig i at tidsskriftene kan sidestilles. Her er det derimot en betydelig større andel respondenter som mener at tidsskriftene ikke kan sidestilles.

4.4.3 Respondentenes siste publikasjon

Respondentene ble bedt om å oppgi navnet på det siste tidsskriftet de publiserte i. Her har jeg foretatt en undersøkelse hvor jeg har sett på hvorvidt tidsskriftet er Open Access eller ikke, og hvilket nivå tidsskriftet er på. Av de 51 nevnte tidsskriftene tilbyr 22 prosent av de Open Access av en eller annen grad. Jeg har ikke valgt å skille mellom rene åpne tidsskrift og hybride tidsskrift. 65 prosent av tidsskriftene er på nivå 1, mens 25 prosent er på nivå 2. I de resterende tilfellene var det ikke mulig å finne vitenskapelig nivå. Jeg har ingen data på hvorvidt respondentene publiserte Open Access i sin siste publikasjon eller ikke.

4.4.4 Respondentenes siste prosjektdeltakelse

Respondentene ble deretter gitt et åpent spørsmål hvor de ble bedt om å tenke tilbake på det siste prosjektet de deltok på, som resulterte i en eller flere publikasjoner, og om det noen gang ble diskutert å publisere Open Access. Figur 33 viser svarfordelingen:

Figur 33 - Prosjektpraksis: Ble det noen gang diskutert å publisere i Open Access-tidsskrift?

De 16 respondentene som svarte *ja* på spørsmålet om det noen gang hadde blitt diskutert å publisere Open Access ble fulgt opp med et åpent spørsmål der de ble bedt om å oppgi hvor de endte opp med å publisere og gi en begrunnelse for publiseringsvalg. Det var mulig å identifisere kun 6 tidsskrift med tilhørende grunner for hvorfor akkurat det/de tidsskriftene ble valgt. I 4 av 6 tilfeller endte respondentene opp med å publisere prosjektpublikasjoner i Open Access-kanaler. 5 tidsskrift er på nivå 1, mens ett tidsskrift er på nivå 2. At artikkelen passet til tidsskriftets tema er en av grunnene som går igjen blant respondentenes svar. Ellers var det blant annet viktig for respondentene å publisere i et norskspråklig tidsskrift for å utvikle norsk som eget fagspråk, samt å publisere i et engelskspråklig tidsskrift for å nå ut til flest mulig. I kun ett av tilfellene ble de klare fordelene ved Open Access-publisering nevnt: «Jeg valgte dette på grunn av enkel og fri tilgang for alle interesserte lesere».

5 Diskusjon

Felles for et høyt antall forskere ved HiOA er at de har et høyt bevissthetsnivå til både det institusjonelle arkivet ODA og begrepet Open Access generelt. De er i liten grad oppmerksomme på hva begrepene Grønn og Gylden Open Access innebærer, men egenarkiverer i høy grad sitt vitenskapelige arbeid og mener at denne praksisen er viktig. Omtrent halvparten av forskerne har kjennskap til høgskolens Open Access-policy, mens en litt større andel er kjent med høgskolens støtteordning for forfatterbetaling. De er uenige i hvorvidt denne ordningen blir viktig eller ikke for senere publiseringsvalg, men mener i høy grad at det vil føre til mer publisering i åpne kanaler samt at det gir en økonomisk sikkerhet. Kollegers praksis og anerkjennelse betyr mye for dem, og de lar seg styre av dette ved valg av publiseringskanal. Open Access er ikke et viktig tema ved valg av litteraturkilder og hvorvidt artikler i forbindelse med prosjekt skal publiseres i åpne tidsskrift diskuteres lite. Følgende avsnitt vil diskutere undersøkelsens hovedfunn opp mot tidligere forskning.

5.1 Respondentenes bevissthetsnivå

5.1.1 Det institusjonelle arkivet

Tidligere studier viser at forskere har et lavt bevissthetsnivå til institusjonelle arkiv (Abrizah 2009; Rowlands & Nicholas 2005), og det har dessuten blitt avdekket et lavt antall forskerbidrag (Shearer 2006; Bailey et al. 2006; Lynch & Lippincott 2005; Hulela 2010; Alemayehu 2010). Dette var det ikke mulig å se tendenser til i min undersøkelse, da respondentenes bevissthetsnivå til det institusjonelle arkivet er svært høyt.

Egenarkiveringspraksisen viser seg også å være svært høy. Dette vises både i undersøkelsen og i statistikk utarbeidet av høgskolen²⁰, hvor fakultet for Helsefag, Samfunnsfag, Lærerutdanning og Teknologi har en egenarkiveringspraksis på henholdsvis 86 prosent, 98 prosent, 75 prosent og 93 prosent. I følge Jingfeng Xia (2007) avhenger egenarkiveringspraksisen av disiplintilhørighet, noe det ikke er mulig å se tendenser til i denne undersøkelsen.

Både det høye bevissthetsnivået og den høye graden av egenarkivering skiller seg kraftig ut fra de undersøkelsene som ble foretatt av Universitetet i Oslo (Alemayehu 2010) og Universitetet i Bergen (Hulela 2010). En av grunnene til dette kan være at høgskolen har nådd ut til mange forskere gjennom å informere de om hvorfor denne tilgjengeliggjøringen av

²⁰ Presenteres i kapittel 1.3.

forskning er viktig. En annen grunn kan være den motivasjonsfaktoren den økonomiske incentivordningen har bidratt med.

5.1.2 Kjennskap til begrepet Open Access

En svært høy andel respondenter oppgir at de har generell kjennskap til begrepet Open Access. Dette kan skyldes det arbeidet som ble lagt ned ved høgskolen i forkant av arbeidet med det institusjonelle arkivet, hvor alle ble informert om hva Open Access er, hvorfor man tilgjengeliggjør sitt vitenskapelige arbeid åpent og hvordan dette gjøres. Undersøkelsen viser at respondentene har tilegnet seg kjennskap til begrepet i all hovedsak i arbeidssammenheng, og det ligger grunn til for å tro at høgskolen har lyktes med denne informasjonsprosessen. En høy andel av de respondentene som ikke har kjennskap til det institusjonelle arkivet ODA har imidlertid kjennskap til begrepet Open Access. Dette kan skyldes at Open Access er et tema som diskuteres oftere på arbeidsplassen. Undersøkelsen viser derimot at et svært lavt antall respondenter har kjennskap til det langt mer spesifikke aspektet ved Open Access – den grønne og den gyldne veien. Dette tyder på at respondentene har et generelt bevissthetsnivå til Open Access, noe jeg antok i oppgavens innledningskapittel.

5.1.3 Er alder en faktor som påvirker forskernes bevissthetsnivå?

I følge Nicholas og Rowland (2005) var alder en viktig faktor i deres studie for hvorvidt respondentene hadde kjennskap til Open Access eller ikke. Der viste det seg at eldre forskere har mindre sannsynlighet for å kjenne til begrepet. Dette er til en viss grad mulig å spore i min studie. Undersøkelsen viser at respondenter i alderen 51-60 år (77 prosent viser kjennskap) og 61-70 år (71 prosent viser kjennskap) har lavere kjennskap til begrepet enn hva yngre respondenter viser. De yngre respondentene skiller seg ut ved å ha et bevissthetsnivå på 100 prosent, med unntak av respondenter i alderen 31-40 år, som har et bevissthetsnivå på 80 prosent. Den samme tendensen viser seg i spørsmålet om kjennskap til det institusjonelle arkivet ODA, hvor respondenter i alderen 61-70 år (76 prosent viser kjennskap) har et lavere bevissthetsnivå i forhold til de andre respondentene. Yngre respondenter viser seg å ha et høyere bevissthetsnivå (fra 80 prosent til 100 prosent). Når det gjelder det langt mer spesifikke spørsmålet om kjennskap til de to veiene innen Open Access, viser undersøkelsen at et mye lavere antall respondenter er klar over forskjellen mellom disse to. Her er det vanskelig å kunne si noe om hvorvidt alder påvirker bevissthetsnivået eller ikke, da bevissthetsnivået er så lavt.

5.1.4 Høgskolens Open Access-policy og støtte til forfatterbetaling

Som nevnt tidligere etablerte Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus en felles Open Access-policy etter at sammenslåingen var et faktum. Undersøkelsen viser at til tross for høgskolens klare satsing på å etablere en tydelig og synlig Open Access-policy, kjenner bare omtrent halvparten av respondentene til denne policyen. En av grunnene til dette kan være det korte tidsrommet mellom sammenslåingen og nå, da det kan ta tid å orientere seg om slike vedtak. Torkel Brekke (2012b) påpeker blant annet viktigheten av en tydelig Open Access-policy, og at de ansatte ved institusjonene både kjenner og følger denne. Selv om en så stor andel av respondentene ikke kjenner policyen viser egenarkiveringspraksisen ikke tegn til å påvirkes av dette.

En større andel respondenter (60 prosent) kjenner til høgskolens nylig opprettede støtteordning til forfatterbetaling. Da denne ordningen akkurat har blitt lansert finnes det ingen statistikk over hvor mange publikasjoner som har fått støtte. I følge Tanja Strøm (e-post 11.1.13) ble informasjon om ordningen sendt ut til de ansatte. Saken ble også frontet på høgskolens nyhetsside²¹ nylig, noe som kan være en av grunnene til at såpass mange respondenter har kjennskap til det. I følge Torkel Brekke (2012b) må det være forutsigbart for forskeren hvordan man får utløst midler til publisering for at en slik ordning skal virke hensiktsmessig. 35 prosent av respondentene kjenner ikke til de mulighetene ordningen tilbyr, noe som utgjør en stor gruppe forskere blant undersøkelsens respondenter. Denne gruppen går glipp av de mulighetene dette tilbyr, og høgskolen går glipp av en eventuell økning i Open Access-publikasjoner en slik ordning er ment å legge til rette for.

5.1.5 Forskernes evne til å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet eget fagfelt

Undersøkelsen viser at 75 prosent av respondentene klarer å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet eget fagfelt, noe som skiller seg kraftig fra Nicholas og Rowlands studie (2005), hvor en svært høy andel av studiens respondenter ikke var i stand til dette. En høy andel av denne undersøkelsens respondenter valgte å kommentere ytterligere ved å nevne opptil flere åpne tidsskrift. Alle de nevnte tidsskriftene tilbyr Open Access i en eller annen form, noe som viser at respondentene, på korrekt måte, klarte å identifisere åpne tidsskrift. Av de 33 nevnte tidsskriftene tilhører dessuten 3 av dem høgskolen²², noe som viser at høgskolens tidsskrift

²¹ <http://www.hioa.no/Aktuelle-saker/Mangler-du-penger-til-forfatterbetaling-APC>

²² FORMakademisk, Nordisk barnehageforskning og InFormation – Nordic Journal og Art and Research.

både appellerer og når ut til de ansatte til en viss grad. Undersøkelsen viser at de ulike fakultetene, med unntak av Fakultet for Teknologi, kunst og design, er i stand til å identifisere aktuelle åpne tidsskrift som er gjeldende for fagfeltet, noe som kan tyde på at høgskolen har kommet langt på vei i arbeidet med å informere forskere om mulige publiseringskanaler. I følge rapporten *Åpen og fri tilgang til forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012* (Høgskolen i Oslo og Akershus 2013) vil det i løpet av 2013 bli gitt enda mer informasjon om hvordan man kan publisere i relevante Open Access-tidsskrift. Hva dette innebærer, presiseres ikke ytterligere, men man kan forestille seg en bedre synliggjøring av høgskolens egen oversikt²³ over Open Access-tidsskrift som er gjeldende for hvert fagfelt.

5.2 Respondentenes holdninger

5.2.1 Egenarkivering i det institusjonelle arkivet

En høy andel av forskerne mener at det å egenarkivere i det institusjonelle arkivet er viktig, nettopp fordi det synliggjør og tilgjengeliggjør egen forskning og omfanget av høgskolens produksjon. Dette er holdninger som går igjen i flere tidligere studier (Swan 2006; Warlick & Vaughan 2007; Hulela 2010). Det har tidligere blitt påpekt at forskere har liten motivasjon til å bidra i institusjonelle arkiv (Davis & Connolly 2007; Kim 2007). For å stimulere til en høyere egenarkiveringspraksis valgte Høgskolen i Oslo å knytte en incentivordning opp mot det norske dokumentasjonssystemet for forskning, CRIStin, der artikler som ikke egenarkiveres bare oppnår halvparten av opptjente publiseringspoeng. Ordningen ble avsluttet ved fusjonen 1. januar 2012. Undersøkelsen viser at de økonomiske fordelene en slik egenarkivering fører til for høgskolen, i form av publiseringspoeng, blir nevnt av enkelte respondenter. Ved begrunnelser av egenarkiveringspraksis oppgir respondentene at det er viktig å egenarkivere, ellers får instituttet mindre penger. Én av respondentene påpeker at det aldri har blitt direkte begrunnet overfor dem hvorfor de skal egenarkivere, og at han føler det er mest for tellingen sin skyld – altså at instituttet skal få tildelt midler. Dette tyder på at enkelte forskere egenarkiverer kun av økonomiske årsaker og ikke for hva det å tilgjengeliggjøre selve forskningen innebærer. Selv om incentivordningen ikke er gjeldende viser undersøkelsen at enkelte respondenter egenarkiverer i troen på økonomiske midler til institusjonen.

²³ <http://www.hioa.no/LSB/Synliggjoeer-din-forskning/Open-Access/NSD-godkjente-Open-Access-tidsskrifter>

Når det gjelder hvor viktig respondentene mener det er å egenarkivere vitenskapelig arbeid i det institusjonelle arkivet viser undersøkelsen at det foreligger en viss forskjell mellom forskere med kjennskap til arkivet og de som oppgir at de ikke har det. Forskere med kjennskap til arkivet viser en større grad av enighet i at det er viktig å egenarkivere, men her finnes det en liten andel respondenter som oppgir at de ikke anser denne praksisen for å være viktig. Forskere uten kjennskap er i større grad usikre på viktigheten av en slik praksis, mens ingen av de oppgir at det ikke er viktig å egenarkivere.

5.2.2 Forskernes syn på Open Access-tidsskrifts kvalitet

Tidligere studier har vist at forskere er under den oppfatningen at det å publisere i åpne tidsskrift foregår uten fagfellelvurdering, eller med for dårlig fagfellelvurdering (Schroter et al. 2005; Westrienen & Lynch 2005; Davis & Connolly 2007) og at dette fører til at flere forskere velger å publisere i tradisjonelle tidsskrift. Det er delte meningen angående hvorvidt Open Access-tidsskrift kan anses å være på lik linje med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig. Et flertall av respondentene med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift mener at de åpne tidsskriftene kan sidestilles med de tradisjonelle. Respondentene uten erfaring mener også til en viss grad at tidsskriftene kan sidestilles – her ser man derimot en større andel respondenter som oppgir at de er usikre.

Tidligere studier har avdekket synspunkter om at åpne tidsskrift i flere tilfeller ikke har den samme faglige tyngden som mange tradisjonelle tidsskrift har, og at en publiseringsmodell som fronter åpen og gratis tilgang kan, av flere, assosieres med dårlig kvalitet. En viss tendens til slike holdninger er mulig å spore i undersøkelsen. Det pekes i tillegg på at Open Access-tidsskrift har dårlig fagfellelvurdering. Misoppfatninger i forhold til fagfellelvurdering vil føre til at færre publiserer i åpne tidsskrift, da ingen forskere ønsker å assosieres med dårlig kvalitet. En liten, men likevel merkbar del av respondentene mener at de åpne tidsskriftenes manglende prestisje hindrer publisering. En stor andel respondenter mener dessuten at åpne tidsskrift mangler både status og kvalitet, noe tidligere forskning har vist er de viktigste faktorene forskere ofte nevner ved publiseringsvalg. Hvis det foreligger en generell oppfatning av at Open Access-tidsskrift mangler både prestisje og kvalitet, vil den åpne publiseringspraksisen ikke bli akseptert innen institusjonene. Tidligere forskning påpeker at forskere ofte har tidsskrift de foretrekker å publisere i, noe som også vises i undersøkelsen. Dette vitner om at valg av publiseringskanal foregår mye etter vane. Hvis forskere ikke har erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift er dette heller ikke noe de vil vurdere.

5.2.3 I hvilken grad vil høgskolens støtte til forfatterbetaling påvirke forskerne?

Som nevnt tidligere har i overkant av 60 prosent av respondentene kjennskap til høgskolens nylig opprettede støtteordning til forfatterbetaling. Den åpenbare økonomiske sikkerheten denne ordningen tilbyr viser seg å være viktig for en høy andel av respondentene, og vil i følge respondentene også føre til at det nå vil bli mer attraktivt å publisere i åpne tidsskrift. For respondenter som oppgir at ordningen ikke vil påvirke dem i noen grad er faktorer som vane og det å styre egne publiseringsvalg viktigere. Fakultet for Samfunnsfag viser minst kjennskap til støtteordningen, og oppgir dessuten i høyeste grad at det ikke vil påvirke deres fremtidige publiseringsvalg.

Coonin og YOUNCES tidligere studie (2010) viser at et flertall av respondentene ikke ville vurdere å publisere i tidsskrift som krever forfatterbetaling, noe bare én av denne studiens respondenter påpeker. I Swan og Browns studie (2004) var det en enighet blant respondentene at en slik avgift burde dekkes av institusjonen og ikke fra forskerens egen lomme. Dette blir ikke påpekt av noen av undersøkelsens respondenter. En grunn til dette kan være at det nå er innforstått at det er institusjonen som i de fleste tilfeller tar det økonomiske ansvaret for en slik avgift.

Én respondent fremhever at en støtteordning til forfatterbetaling kan føre til skjevheter mellom institusjoner, noe som også viser seg i andre studier (Nicholas & Rowlands 2005). Det påpekes også at høgskolen bør vurdere hvorvidt de skal støtte publisering i hybride tidsskrift. Situasjonen slik den er i dag er at få institusjoner inkluderer støtte til hybridpublisering i sine ordninger. Universitetet for miljø og biovitenskap har fått støtte for slik publisering, og i følge Jan Erik Frantsvåg ved UiT har ett av de medisinske fagmiljøene et eget fond som bidrar til finansiering av hybridartikler (Nora info, 20. mars 2013).

Universitetet i Bergen er et av flere universitet som vurderer en slik ordning (2012). På den ene siden vil det være vanskelig å skulle oppnå en stor andel publisering i åpne tidsskrift uten å støtte hybridpublisering, da det fortsatt gir mest prestisje for forskere å publisere i tradisjonelle tidsskrift som tillater en viss grad av Open Access. På den andre siden er støtteordningen ved høgskolen såpass ny at det er vanskelig å vurdere hvorvidt det vil føre til en økning av antall artikler publisert i åpne tidsskrift eller ikke, selv om det ved lignende institusjoner har vært en konsekvens av en slik ordning.

Det å inkludere hybride tidsskrift inn i støtteordningen vil i tillegg føre til at man betaler i begge ender. Man betaler både for å frigjøre artikkelen og for å kunne abonnere på tidsskriftet. Dette omtales som «double-dipping» i forskningslitteraturen, og er i følge Peter Suber svært problematisk (2012). Forlaget Elsevier har f.eks. utviklet en egen policy knyttet til dette, som sier at «Elsevier amends its journal list prices to account for each and every sponsored open access article. Our subscription customers are not charged for open access articles – we do not double dip» (2011). For å unngå å betale dobbelt vil man altså oppnå en slags rabatt på tidsskriftabonnementet, noe BioMed Central også har tatt stilling til (udatert). Da det er mange aktører involvert og en rekke utfordringer knyttet til det økonomiske aspektet vil det være spennende å se hvordan dette utvikler seg i fremtiden. Foreløpig tror jeg høgskolen har gjort det rette ved å kun legge til rette for støtte til rene Open Access-tidsskrift.

5.2.4 Forskere med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift kontra forskere uten erfaring

Undersøkelsen viser at publisering i Open Access-tidsskrift ofte skjer tilfeldig og ikke direkte bevisst. For respondenter som oppgir at de publiserer oftere i åpne tidsskrift virker publiseringsvalget derimot gjennomtenkt, da de ved begrunnelser av publiseringsvalg oppgir faktorer som kan knyttes til tilgjengeliggjøring og synliggjøring av egen forskning. De samme faktorene nevnes når respondentene bes om å begrunne viktigheten av egenarkivering. De åpne tidsskriftenes noe raskere publiseringsprosess viser seg også å være viktig i valget av publiseringskanal, noe som også nevnes som en viktig faktor i tidligere undersøkelser (Nicholas & Rowlands 2005; Schroter, Tite & Smith 2005; Coonin & Younce 2010). Respondenter som oppgir at de publiserer oftere i tradisjonelle tidsskrift begrunner publiseringsvalg med faktorer som i høy grad kan knyttes til prestisje og status, da mange velger tidsskrift på vitenskapelig nivå 2. De oppgir i tillegg at de publiserer i de tidsskriftene de kjenner best og at de åpne tidsskriftene foreløpig ikke har samme faglige tyngde som de tradisjonelle. Dette vises også i Nicholas et al. studie (2005) hvor forskere uten erfaring hadde en oppfatning om at åpne tidsskrift var av lavere kvalitet og ga lavere prestisje.

I Warlick og Vaughans studie (2007) ble det vist at forskere lar seg påvirke av kollegers praksis. For de respondentene som publiserer oftere i åpne tidsskrift er det i liten grad viktig at kolleger har kjennskap til tidsskrift de velger å publisere i, og det er heller ikke viktig for dem hvor kolleger selv har publisert. Dette skiller seg fra de holdningene respondenter uten erfaring fra å publisere i åpne tidsskrift viser, da både kollegers praksis og anerkjennelse blir

oppgitt som viktig. Dette kan tyde på at for enkelte forskere er selve Open Access-tankegangen forankret i dem uavhengig av hva kolleger gjør/mener, mens for forskere uten denne erfaringen er det viktig å følge kollegers praksis og oppnå kollegers anerkjennelse. Spesielt viktig er dette for forskere fra Fakultet for Samfunnsfag, som i høyeste grad viser seg å publisere etter vane. Undersøkelsen viser dessuten at et flertall av de respondentene med erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift mener at de åpne tidsskriftene kan sidestilles med de tradisjonelle tidsskriftene rent kvalitetsmessig. Dette vises i praksis, da 21 prosent av denne gruppen respondenter (omtrent halvparten) publiserer oftere i åpne tidsskrift enn i tradisjonelle tidsskrift. En ganske høy andel av respondentene uten erfaring fra publisering i åpne tidsskrift mener også at tidsskriftene kan sidestilles, men her ser man en større andel respondenter som oppgir at de er usikre. Denne usikkerheten fører til at 68 prosent av respondentene foretrekker tradisjonelle tidsskrift fremfor åpne.

5.3 Respondentenes praksis

Undersøkelsen viser at omtrent halvparten av respondentene har erfaring fra det å publisere i Open Access-tidsskrift. Tar man i betraktning at 75 prosent klarer å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet eget fagfelt er dette tallet svært høyt. Omtrent halvparten av respondentene fra hvert fakultet har erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift. Omtrent 21 prosent av disse respondentene oppgir at de publiserer oftere i Open Access-tidsskrift, noe som utgjør nesten halvparten av respondentene med erfaring.

5.3.1 Diskuteres Open Access-publisering ved prosjektdeltakelse?

Undersøkelsen viser at ved prosjekter respondentene har vært involverte i, ble det diskutert hvorvidt artikler skulle publiseres i åpne tidsskrift eller ikke i 16 av 67 tilfeller (24 prosent). Som nevnt tidligere var det kun mulig å identifisere seks tidsskrift og tilhørende begrunnelser av publiseringsvalg. I 4 av 6 tilfeller endte respondentene opp med å publisere prosjektpublikasjoner i tidsskrift som tilbyr en eller annen form for Open Access. Jeg har ingen data på hvorvidt artikkelen/artiklene *faktisk* ble publisert Open Access. I ett av tilfellene ble fordelen ved Open Access-publisering nevnt, ellers ble tidsskrift valgt på grunn av tema og språk. Undersøkelsen viser at det diskuteres i liten grad hvorvidt publikasjoner tilknyttet prosjekt skal publiseres i åpne tidsskrift eller ikke. Hvis publikasjonene derimot egenarkiveres i det institusjonelle arkivet blir de like åpne og tilgjengelige som ved publisering i åpne tidsskrift.

6 Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å få kjennskap til hvilke holdninger forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus har til Open Access, og i hvilken grad disse holdningene gjenspeiles i forskernes praksis. For å kunne svare på dette valgte jeg å utforme tre forskningsspørsmål, hvor den primære hensikten var å komme nærmere et svar på oppgavens problemstilling. Forskningsspørsmålene er knyttet til hvilke holdninger forskerne har til Open Access-publisering, hvilke faktorer som påvirker forskernes publiseringspraksis samt hvordan forskernes holdninger samsvarer med publiseringspraksisen.

For å kunne si noe om forskernes holdninger var det viktig å få et innblikk i hvilket bevissthetsnivå de har og hvorvidt de faktisk har kjennskap til de ulike aspektene ved Open Access-publisering. Jeg stilte derfor spørsmål knyttet til kjennskap til det institusjonelle arkivet, det generelle og det spesielle aspektet ved Open Access, kjennskap til HiOAs Open Access-policy og nylig opprettede støtteordning til forfatterbetaling. Jeg ønsket dessuten å belyse hvorvidt forskerne var i stand til å identifisere åpne tidsskrift tilknyttet sitt eget fagfelt, for å kunne si noe om de faktiske mulighetene de har til å kunne publisere i åpne tidsskrift.

For det andre ønsket jeg å få et innblikk i hvilke holdninger forskerne har til Open Access-publisering. Jeg stilte spørsmål som omhandlet hvilket syn de har på egenarkivering, hvorvidt de anser Open Access-tidsskrift for å være på lik linje med tradisjonelle tidsskrift rent kvalitetsmessig, i hvilken grad de påvirkes av blant annet kollegers praksis og anerkjennelse, et tidsskrifts impact faktor samt hvor viktig høgskolens støtte til forfatterbetaling vil være for dem ved eventuell senere Open Access-publisering. Jeg ville i tillegg belyse hvilke faktorer de legger til grunn for publiseringsvalg.

For det tredje ønsket jeg å undersøke hvilken publiseringspraksis de har, og hvordan deres holdninger samsvarer med denne praksisen. Jeg valgte å stille spørsmål om deres eventuelle erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift, hvilke tidsskrift de eventuelt publiserte i og hvorvidt de eventuelt publiserer oftere i Open Access-tidsskrift. Jeg ønsket dessuten å få et innblikk i hvilken grad Open Access-publisering diskuteres ved prosjektarbeid eller ikke.

Undersøkelsen viser at Høgskolen i Oslo og Akershus skiller seg kraftig ut fra hva tidligere studier av Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen avdekker, både når det gjelder

bevissthetsnivå og egenarkiveringspraksis. Det samme gjelder for tidligere studier av internasjonale forhold, hvor både bevissthetsnivå og egenarkiveringspraksis har vist seg å være svært lav. En klar overvekt av forskerne ved høgskolen har kjennskap til arkivet. Egenarkiveringspraksisen viser seg dessuten å være svært høy. Opptil flere tidligere studier viser at motivasjonen for å egenarkivere er lav, nettopp fordi det foreligger usikkerhet knyttet til opphavsrett og forlagenes praksis. Her gjorde høgskolen et godt valg ved å knytte en incentivordning opp mot det norske dokumentasjonssystemet for forskning. De har dessuten påtatt seg ansvar knyttet til opphavsrettslige spørsmål og forlagenes praksis, slik at forskerne slipper å stå ovenfor slike utfordringer. For andre institusjoner vil det videre være nyttig å peke på ovenfor de ansatte at mange prestisjefylte tidsskrift tillater egenarkivering. Med dette vil man unngå at forskerne behøver å endre sine publiseringsvaner.

Undersøkelsen viser at respondentene anser egenarkivering for å være viktig, nettopp fordi det tilgjengeliggjør og synliggjør egen forskning og høgskolens samlede produksjon. De har dessuten et høyt generelt bevissthetsnivå til Open Access, men nivået viser seg derimot å synke når de spørres om begrepets mer spesifikke betydning. Dette støtter min tidligere nevnte antakelse, som nevnt i innledningskapittelet, om at forskerne har kjennskap til Open Access kun på et generelt nivå.

Omtrent halvparten av undersøkelsens respondenter er kjent med høgskolens Open Access-policy. Dette kan skyldes at den først trådte i kraft etter sammenslåingen av Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus. Undersøkelsen viser at i overkant av 60 prosent av respondentene kjenner til høgskolens nylig opprettede støtteordning til forfatterbetaling, noe som kan skyldes høgskolens informasjonsprosess, der saken nylig har blitt frontet via høgskolens nettside. 23 respondenter er derimot ikke klar over at denne ordningen eksisterer og går dermed glipp av de mulighetene en slik økonomisk støtteordning tilbyr. Andre institusjoner med erfaring fra støtte til forfatterbetaling rapporterer at både det avsatte beløpet og antall Open Access-publikasjoner har økt med årene. Da støtten til forfatterbetaling i følge en andel respondenter vil føre til at det nå vil bli mer attraktivt å publisere i åpne tidsskrift er det stor sannsynlighet for at dette også kan være tilfellet for høgskolen.

En svært høy andel av respondentene er i stand til å identifisere åpne tidsskrift som er gjeldende for eget fagfelt, noe som betyr at de har muligheten til å publisere Open Access hvis det skulle passe dem. Omtrent halvparten av respondentene har erfaring fra det å publisere i

åpne tidsskrift, og 21 prosent av disse oppgir at de publiserer oftere i åpne tidsskrift. Dette utgjør omtrent halvparten av de respondentene med erfaring fra å publisere i åpne tidsskrift. Blant respondenter *med* erfaring fra publisering i åpne tidsskrift foreligger det holdninger om at tidsskriftene kan sidestilles med de tradisjonelle tidsskriftene rent kvalitetsmessig. De samme holdningene finnes også hos respondentene *uten* erfaring, men her viser undersøkelsen at en mye større andel er usikre. Det er denne gruppen respondenter som da heller velger tradisjonelle publiseringskanaler.

Undersøkelsen viser at for forskere uten erfaring fra det å publisere i åpne tidsskrift, er oppfatningen om åpne tidsskrifts manglende prestisje ofte grunnen til at tradisjonelle tidsskrift foretrekkes. Dette kan komme av flere grunner. At man må betale for å gjøre forskningen sin åpent tilgjengelig kan sende signaler om at de åpne tidsskriftene godtar alt av forskningsartikler, så lenge publiseringsbeløpet dekkes. Tradisjonelle tidsskrift avslår i større grad artikler som sendes inn, og det vil derfor være mer prestisje knyttet til det og faktisk få publisert sin artikkel i et anerkjent tidsskrift. De anerkjente tidsskriftene er ofte på nivå 2, noe veldig få Open Access-tidsskrift er. En av respondentene påpeker at de åpne tidsskriftene trenger *tid* for å kunne komme på samme nivå som de tradisjonelle tidsskriftene, noe jeg mener er et svært viktig poeng. Da mange Open Access-tidsskrift er nyetablerte har de ikke hatt mulighet til å oppnå prestisje innenfor sitt fagmiljø. Det er dessuten ikke alle fagfelt som har passende Open Access-tidsskrift. Som jeg tidligere har nevnt kan et åpent tidsskrift i utgangspunktet være av utmerket faglig og administrativ kvalitet, men det tar ofte tid for et tidsskrift å bygge opp prestisje.

At forskere er interesserte i å publisere sitt vitenskapelige arbeid i tidsskrift som best når ut til den aktuelle lesergruppen de ønsker å nå er fullt forståelig. Den akademiske friheten skal dessuten tas på alvor. At et Open Access-tidsskrift i prinsippet er tilgjengelig for alle, hjelper i liten grad hvis det ikke leses av fagfolk. Som Terje Hillesund påpekte er det svært vanskelig for Open Access-tidsskrift å oppnå en ledende posisjon innen sitt felt. En av undersøkelsens respondenter mener dessuten at åpne tidsskrift trenger *tid*, noe jeg mener er et svært viktig poeng.

7 Videre arbeid

7.1 Hva skjer med egenarkiveringspraksisen uten en incentivordning?

Etter hva jeg har oppfattet er ikke forskerne ved høgskolen blitt informert om at incentivordningen ikke lenger er gjeldende, noe som har vært klart helt siden fusjonen mellom Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus trådte i kraft, 1. januar 2012. Da opptil flere av undersøkelsens respondenter oppgir at de egenarkiverer av økonomiske årsaker vil det være interessant å foreta en senere studie av forskernes egenarkiveringspraksis, for å se om praksisen opprettholdes i like stor grad nå som den økonomiske vinningen ikke lenger er et faktum.

7.2 Støtte til forfatterbetaling

Flere institusjoner i Norge etablerer nå støtte til forfatterbetaling, hvor man ser en varierende praksis knyttet til hvorvidt man skal støtte publisering kun i rene åpne tidsskrift eller om man også skal inkludere publisering i hybride tidsskrift. Det vil være interessant å følge høgskolens utvikling i henhold til dette, spesielt med tanke på hvor mange forskere som etter hvert vil benytte seg av midlene.

7.3 Hvordan påvirker kjennskap til mulige Open Access-tidsskrift forskernes publiseringsvalg?

For å oppfordre forskere til publisering i åpne tidsskrift har høgskolen en egen oversikt over mulige Open Access-kanaler på sin nettside. Undersøkelsen viser at hele 75 prosent av respondentene har kjennskap til åpne tidsskrift gjeldende for sitt fagfelt. Jeg har ingen data for hvorvidt respondentene har kjennskap til høgskolens oversikt eller i hvilken grad de benytter seg av den. Det ville være interessant å undersøke hvordan respondentene tilegner seg kjennskap til mulige publiseringskanaler, og om de i det hele tatt vet at denne oversikten eksisterer. Vil et høyere bevissthetsnivå til oversikten øke publisering i åpne tidsskrift ved høgskolen? Undersøkelsen åpner også opp for en videre studie av hvordan mengden av tilgjengelige kanaler for hvert fagfelt påvirker forskerne i deres valg av publiseringskanal. Spesielt interessant vil det være å foreta en studie av forskere fra Fakultet for Helsefag og Fakultet for Samfunnsfag, som viser seg både å publisere og egenarkivere mest.

Litteraturliste

- Abrizah, A. (2009). The cautious faculty: their awareness and attitudes towards Institutional Repositories. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 14(2), 17-37.
- Alemayehu, M. W. (2010). *Researchers' Attitude to using Institutional Repositories: A case study of the Oslo University Institutional Repository (DUO)*. (Masteroppgave, Bibliotek- og informasjonsvitenskap). Hentet 2. juni 2013 fra
- Anderson, B. (2004). Open access journals. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, 22(2), 93–99.
- Bailey, C. W., Jr., Coombs, K., Emery, J., Mitchell, A., Morris, C., Simons, S., & Wright, R. (2006). Institutional Repositories. *SPEC Kit 292*. Washington, D.C.: Association of Research Libraries.
- Berlindeklarasjonen (20 - 22 Oct 2003). *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities*. Hentet 5. mai 2013 fra <http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>
- Bernius, S., Hanauske, M., Konig, W., & Dugall, B. (2009). Open access models and their implications for the players on the scientific publishing market. *Economic Analysis & Policy*, 39(1), 103-115.
- BioMed Central. (udatert). *About Membership*. Hentet 6. juni 2013 fra <http://www.biomedcentral.com/libraries/membership>
- Brekke, T. (4. oktober 2012a). Slipp forskningen fri!. *Aftenposten*. Hentet 21. mai 2013 fra <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Slipp-forskningen-fri-7008008.html#.UZs4JLUxuSo>

- Brekke, T. (2012b). Open Access: Allmenn tilgang til forskningsresultater. Hentet 7. mai 2013 fra <http://www.civita.no/publikasjon/nr-16-2012-open-access-allmenn-tilgang-til-forskningsresultater>
- Coonin, B., & Younce, L.M. (2009). Publishing in Open Access journals in the social sciences and humanities: Who's doing it, and why?. I D. Mueller (Red.), Pushing the edge: Proceedings of the fourteenth National Conference of the Association of College and Research Libraries, March 12–15, 2009, Seattle, Washington (s. 85-94). Chicago: American Library Association
- Coonin, B. & Younce, L. M. (2010). Publishing in Open Access Education Journals: The Authors' Perspectives. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, 29(2), 118-132.
- Crawford, W. (2011). *Open Access: what you need to know now*. Chicago: American Library Association.
- Davis, P. M., & Connolly, M. J. L. (2007). Institutional Repositories: Evaluating the Reasons for Non-use of Cornell University's Installation of DSpace. *D-lib magazine*, 13 (3/4). Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.dlib.org/>
- Davis, P. M., Lewenstein, B. V., Simon, D. H., Booth, J. G., & Connolly, M. J. L. (2008). Open access publishing, article downloads, and citations: randomised controlled trial. *British Medical Journal*, 337(7665). doi: <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.a568>
- Elsevier. (2011). *Double Dipping Policy*. Hentet 6. juni 2013 fra http://cdn.elsevier.com/assets/pdf_file/0005/105179/Sponsored_Articles_2011.pdf
- Ferreira, M., Rodrigues, E., Baptista, A. A., & Saraiva, R. (2008). Carrots and sticks: Some ideas on how to create a successful institutional repository. *D-Lib Magazine*, 14(1/2). doi:10.1045/january2008-ferreira
- Fowler, F. J. Jr. (1995). *Improving survey questions: Design and evaluation*. SAGE.

- Frantsvåg, J. E. (20. mars 2013). Den årlige skjønnhetskonkurransen. [Melding til e-postliste]. Hentet 2. juni 2013 fra <https://list.uit.no/sympa/arc/norainfo/2013-03/msg00039.html>
- Gargouri, Y., Hajjem, C., Larivière, V., Gingras, Y., Carr, L., Brody, T. & Harnad, S. (2010). Self-Selected or Mandated, Open Access Increases Citation Impact for Higher Quality Research. *Plos ONE*, 5(10). doi:10.1371/journal.pone.0013636
- Gaule, P., & Maystre, N. (2008). *Getting cited: does open access help?*. *Research Policy*, 40(10), 1332-1338.
- Granviken, S. (2009). *Institusjonelt arkiv – ny kanal for vitenskapelig og faglig produksjon*. (Masteroppgave, Bibliotek- og informasjonsvitenskap). Hentet 2. juni 2013 fra <https://oda.hio.no/jspui/>
- Grundmann, A. (2009). Increasing self-archiving of faculty publications. Hentet 1. juni 2013 fra <http://eprints.rclis.org/13732/>
- Hammerstrøm, K. (21. februar 2009). Forskning til alle!. *Aftenposten*. Hentet 21. mai 2013 fra <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Forskning-til-alle-6611342.html#.UY5KW8p3enk>
- Haraldsen, G. (1999). *Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden*. Oslo: Gyldendal.
- Harnad, S. (1994, 28. juni). Subversive proposal. [Melding til e-postliste]. Hentet 2. juni 2013 fra: https://groups.google.com/forum/?hl=en&fromgroups=#!topic/bit.listserv.vpiej-1/BoKENhK0_00
- Harnad, S. (2003). Self-Archive unto others as ye would have them self-archive unto you. *Journal of Science Communication*, 2(03). Hentet 21. mai 2013 fra <http://jcom.sissa.it/archive/12/01>
- Harnad, S. (2006). Opening access by overcoming Zeno's paralysis. I N. Jacobs (Ed.), *Open access: Key strategic, technical, and economic aspects* (s.73-85). Oxford: Chandos.

- Harnad, S. & McGovern, N. (2009). Institutional repository success is dependent upon mandates. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 35(4), 27-31.
- Hillesund, T. (2005). Kommersiell istedenfor åpen publisering. *Norsk medietidsskrift*, (02), 155-165.
- Howard Hughes Medical Institute (2003). *Bethesda Statement on Open Access Publishing*. Hentet 5. mai 2013 fra <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>
- Hulela, B. N. (2010). *Scholars and Institutional Repositories: Perceptions of Academic Authors towards Self-Archiving their Scholarly Works in the Bergen Open Research Archive*. (Masteroppgave, Bibliotek- og informasjonsvitenskap). Hentet 2. juni 2013 fra <https://oda.hio.no/jspui/>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (2012a). Åpen og fri tilgang til resultater fra forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo, 2011. Hentet 1. juni 2013 fra <http://www.hioa.no/hioa/content/download/21339/263092/file/OA%20ved%20HiO%202012.pdf>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (2012b). Rapport for Høgskolen i Oslo 2011, Rapport for Høgskolen i Akershus 2011, Årsplan for Høgskolen i Oslo og Akershus 2012. Hentet 1. juni 2013 fra <http://dimp.nsd.uib.no/DBHRapport/servlet/DIMPEnkelLeveringFileDownload?fileid=40030>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (2013). Åpen og fri tilgang til forskning og faglige aktiviteter ved Høgskolen i Oslo og Akershus, 2012. Hentet 1. juni 2013 fra <http://www.hioa.no/content/download/28527/346434/file/OA%20ved%20HiOA%202012.pdf>
- Jantz, R. C. & Wilson, M. C. (2008). Institutional repositories: Faculty deposits, marketing, and the reform of scholarly communication. *The Journal of Academic Librarianship*, 34(3), 186-195.

- Johannessen, A., Tufte, P. A., Kristoffersen, L. (2005). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Kim, J. (2007). Motivating and Impeding Factors Affecting Faculty Contribution to Institutional Repositories. *Journal of Digital Information*, 8(2).
- Lynch, C. A., & Lippincott, J. K. (2005). Institutional repository deployment in the United States as of early 2005. *D-Lib Magazine*, 11(9). doi:10.1045/september2005-lynch
- Moed, H. F. (2007). The Effect of "open access" on citation impact: an analysis of ArXiv's condensed matter section. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2047-2054.
- Mordal, T. L. (1989). *Som man spør får man svar: arbeid med survey-opplegg*. Oslo: Tano.
- Nicholas, D. & Rowlands, I. (2005). Open Access Publishing: The Evidence from the Authors. *The Journal of Academic Librarianship*, 31(3), 179-181.
- Nicholas, D., Huntington, P., & Rowlands, I. (2005). Open access journal publishing: the views of some of the world's senior authors. *Journal of Documentation*, 61(4), 497-519.
- Open Society Institute (2002). *Budapest Open Access Initiative*. Hentet 5. mai 2013 fra <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sale, A. (2006). Researchers and institutional repositories. In N. Jacobs (Ed.), *Open access: Key strategic, technical, and economic aspects* (s. 87-98). Oxford: Chandos.
- Schroter, S., Tite, L., & Smith, R. (2005, 31. mars). Perceptions of open access publishing: interviews with journal authors. *BMJ*, doi:10.1136/bmj.38359.695220.82

- Shearer, K. (2006). The CARL institutional repositories project: A collaborative approach To addressing the challenges of IRs in Canada. *Library Hi Tech*, 24(2), 165-172.
- Statistisk Sentralbyrå (SSB). (2004). Råd for utvikling og utforming av webskjema. Hentet 6. mai 2013 fra http://www.ssb.no/a/innrapportering/utvikling_skjema/handbok81.pdf
- St.meld. nr. 18 (2012-2013). (2013). *Lange linjer – kunnskap gir muligheter*. Oslo: Det kongelige kulturdepartement.
- Strøm, Tanja. (2011). Carrot or stick, incentives or mandates, or both?. *Sciecom info*, (3). Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.sciecom.org/sciecominfo>
- Strøm, Tanja. (2013). *Mangler du penger til forfatterbetaling (APC)?*. Høgskolen i Oslo og Akershus. Hentet 5. juni 2013 fra <http://www.hioa.no/LSB/Synliggjor-din-forskning/Open-Access/Mangler-du-penger-til-forfatterbetaling-APC>
- Suber, P. (2002). Open access to the scientific journal literature. *Journal of Biology*, 1(3). Hentet 21. mai 2013 fra <http://jbiol.com/>
- Suber, P. (2012). Tectonic movements towards OA in the UK and Europe. *SPARC Open Access Newsletter* (165). Hentet 6. juni 2013 fra <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/09-02-12.htm>
- Swan, A. & Brown, S. (2004). Authors and Open Access Publishing. *Learned Publishing*, 17(3), 219-224. Hentet 21. mai 2013 fra http://eprints.soton.ac.uk/261003/1/Authors_and_open_access_publishing.pdf
- Swan, A. & Brown, S. (2005). *Open access self-archiving: An author study*. Hentet 21. mai 2013 fra <http://cogprints.org/4385/1/jisc2.pdf>
- Swan, A. (2006). The culture of open access: Researchers' views and responses. In N. Jacobs (Ed.), *Open access: Key strategic, technical, and economic aspects* (s. 65-72). Oxford: Chandos.

- Swan, A. & Brown, S. (2007) Researcher awareness and access to Open Access content through libraries. A study for the JISC Scholarly Communications Group. Hentet 6. Juni 2013 fra <http://eprints.ecs.soton.ac.uk/14412/>
- Testa, J. & McVeigh, M.E. (2004). *Impact of open access journals: a citation study from Thomson ISI*. Hentet 1. juni 2013 fra http://www.lib.uiowa.edu/scholarly/documents/ISI_impact-oa-journals.pdf
- Universitetet i Bergen. (2012). Møtedokumenter. Hentet 2. juni 2013 fra http://www.uib.no/filearchive/samledokument71112_3.pdf
- Universitetet i Bergen. (2012). *NOTAT: Etablering av en budsjettpost for åpen publisering ved Universitetet i Bergen*. Hentet 7. juni 2013 fra <http://www.uib.no/filearchive/4001-notat-oapublisering-ubb.pdf>
- Universitetet i Tromsø (UiT). (27. oktober 2011). *HiOA-policy*. Hentet 21. mai 2013 fra <http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/index.php/HiOA-policy>
- Universitets- og Høgskolerådet (2009). *Økt tilgang til norske forskningsresultater*. Hentet 4 mai 2013 fra <http://www.uib.no/filearchive/uhr-rapport-open-access-arbeidsgruppe.pdf>
- Universitetsbiblioteket i Agder. (26. mars 2013). Støtte til publisering i tidsskrifter med åpen tilgang i 2012. [Blogginnlegg]. Hentet 2. juni 2013 fra <http://bramseil.blogspot.no/2013/03/sttte-til-publisering-i-tidsskrifter.html>
- University of California Office of Scholarly Communication & California Digital Library eScholarship Program (UC OSC). (2007). *Faculty attitudes and behaviors regarding scholarly communication: Survey findings from the University of California*. Hentet 2. juni 2013 fra <http://osc.universityofcalifornia.edu/responses/materials/OSC-survey-full-20070828.pdf>
- Westrienen, G., & Lynch, C. A. (2005). Academic Institutional Repositories: Deployment Status in 13 Nations as of Mid-2005. *D-lib magazine*, 11(9). Hentet 2. juni 2013 fra <http://www.dlib.org/>

Warlick, S. & KTL Vaughan. (2007). Factors influencing publication choice: why faculty choose open access. *Biomedical Digital Libraries*, (4). Hentet 1. juni 2013 fra <http://www.bio-diglib.com/content/4/1/1>

Xia, J. (2007). Assessment of Self-archiving in Institutional Repositories: Across Disciplines. *The Journal of Academic Librarianship*, 33(6). 647-654.

Personlig kommunikasjon

Tanja Strøm, Leder, LSB Digitale tjenester, HiOA

- e-post, 11. januar 2013
- e-post, 31. mai 2013

Vedlegg

Vedlegg 1: Oppgavens spørreskjema

Vedlegg 2: Informasjonsbrevet som ble sendt ut til undersøkelsens respondenter

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 1

Holdninger til Open Access

Denne spørreundersøkelsen er en del av en masteroppgave med fokus på hvilke holdninger forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus har til Open Access.

Spørreundersøkelsen består av mellom 30 og 36 spørsmål, avhengig av hvilket svar du oppgir, og vil ta ca. 10 minutter å besvare. Det er helt frivillig å delta.

Alle spørsmål markert med stjerne er obligatoriske.

Det er 36 spørsmål i denne undersøkelsen.

Bakgrunnsspørsmål

[1] Vennligst oppgi ditt kjønn. *

Velg kun en av følgende:

- Kvinne
- Mann

[2] Hva er din alder? *

Velg kun en av følgende:

- Under 20 år
- 20 - 30 år
- 31 - 40 år
- 41 - 50 år
- 51 - 60 år
- 61 - 70 år
- Over 70 år

[3] Hvilken stillingstittel har du? *

Velg kun en av følgende:

- Professor
- Høgskolelektor
- Førstelektor
- Førsteamanuensis

Vedlegg 1

- Stipendiat
- Annet

[4] Hvilket fakultet tilhører du? *

Velg kun en av følgende:

- Fakultet for helsefag
- Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
- Fakultet for samfunnsfag
- Fakultet for teknologi, kunst og design
- Annet

[5] Hvor lenge har du vært ansatt ved Høgskolen i Oslo og Akershus? *

Velg kun en av følgende:

- 0 - 5 år
- 6 - 10 år
- 11 - 20 år
- 21 - 30 år
- 31 - 40 år
- Over 40 år

[6] Innenfor hvilket fagfelt har du utdanningen din fra? *

Vennligst skriv her:

[7] Omtrent hvor lenge har du vært involvert i forskning ved Høgskolen i Oslo og Akershus? *

Velg kun en av følgende:

- 0 - 5 år
- 6 - 10 år
- 11 - 20 år
- 21 - 30 år
- 31 - 40 år
- Over 40 år

Vedlegg 1

Institusjonelt arkiv og deponering

[8] Kjenner du til høgskolens institusjonelle arkiv ODA? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei

[9] Deponerer (egenarkiverer) du din forskning i ODA? *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ja' ved spørsmål '8 [8]' (Kjenner du til høgskolens institusjonelle arkiv ODA?)

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei

[10] Hvorfor deponerer (egenarkiverer) du ikke din forskning i ODA? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet. *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Nei' ved spørsmål '9 [9]' (Deponerer (egenarkiverer) du din forskning i ODA?)

Vennligst skriv her:

[11] Hvor viktig synes du det er at forskerne ved HiOA bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet? *

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

[12] Kan du prøve å begrunne hvorfor du ikke mener det er viktig? *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ikke viktig' ved spørsmål '11 [11]' (Hvor viktig synes du det er at forskerne ved HiOA bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?)

Vedlegg 1

Vennligst skriv her:

[13] Kan du prøve å begrunne hvorfor du mener det er viktig? *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Noe viktig' eller 'Viktig' eller 'Veldig viktig' ved spørsmål '11 [11]' (Hvor viktig synes du det er at forskerne ved HiOA bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?) og

Svaret var 'Noe viktig' eller 'Viktig' eller 'Veldig viktig' ved spørsmål '11 [11]' (Hvor viktig synes du det er at forskerne ved HiOA bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?) og

Svaret var 'Noe viktig' eller 'Viktig' eller 'Veldig viktig' ved spørsmål '11 [11]' (Hvor viktig synes du det er at forskerne ved HiOA bidrar med sitt arbeid i det institusjonelle arkivet?)

Vennligst skriv her:

Open Access

[14] Er du kjent med begrepet Open Access? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei

[15] Hvor hørte du først om begrepet? *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ja' ved spørsmål '14 [14]' (Er du kjent med begrepet Open Access?)

Vennligst skriv her:

[16] Er du kjent med HiOA's Open Access-policy? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei

[17] De to mest kjente veiene til Open Access er grønn og gylden (gull) Open Access.

Grønn Open Access omtales som institusjonell egenarkivering og Gylden Open Access

Vedlegg 1

omtales som publisering i Open Access-tidsskrifter. Var du kjent med disse begrepene og deres betydning før du svarte på denne undersøkelsen? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

[18] Kjenner du til noen Open Access-tidsskrifter tilknyttet ditt fagfelt? Kom gjerne med eksempler på Open Access-tidsskrifter i kommentarfeltet. *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Jeg kjenner ikke til noen Open Access-tidsskrifter for mitt fagfelt
- Vet ikke

Legg til en kommentar til svaret her:

[19] Anser du Open Access-tidsskrifter å være på lik linje med kommersielle tidsskrifter rent kvalitetsmessig? *

Velg kun en av følgende:

- Helt enig
- Noe enig
- Noe uenig
- Helt uenig
- Vet ikke

[20] Hva mener du Open Access-tidsskriftene mangler for å være på lik linje med de kommersielle tidsskriftene? *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Helt uenig' *eller* 'Noe uenig' ved spørsmål '19 [19]' (Anser du Open Access-tidsskrifter å være på lik linje med kommersielle tidsskrifter rent kvalitetsmessig?) og Svaret var 'Helt uenig' *eller* 'Noe uenig' ved spørsmål '19 [19]' (Anser du Open Access-tidsskrifter å være på lik linje med kommersielle tidsskrifter rent kvalitetsmessig?)

Vennligst skriv her:

Vedlegg 1

Publiseringspraksis

[21] Har du noen gang publisert din forskning i et Open Access-tidsskrift? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

[22] Hvilke tidsskrift publiserte du ditt arbeid i, og hvorfor valgte du akkurat disse tidsskriftene? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet. *

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ja' ved spørsmål '21 [21]' (Har du noen gang publisert din forskning i et Open Access-tidsskrift?)

Vennligst skriv her:

[23] Hva hindrer deg i å publisere i et Open Access-tidsskrift? Velg de påstandene nedenfor som passer. * Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Nei' ved spørsmål '21 [21]' (Har du noen gang publisert din forskning i et Open Access-tidsskrift?)

Vennligst velg alle som passer:

- «Jeg har liten eller ingen kjennskap til Open Access-tidsskrifter som gjelder for mitt fagfelt.»
- «Jeg publiserer i de tidsskriftene jeg kjenner best.»
- «Det er for lite prestisje knyttet til Open Access-publiserings.»
- «Open Access-tidsskrift har foreløpig ikke den samme faglige tyngden som de mer kommersielle tidsskriftene.»
- «Jeg ønsker en størst mulig tildeling av publiseringspoeng og penger til mitt arbeidssted, og velger derfor kommersielle utgivere.»
- «Open Access-tidsskrifter blir ikke sitert like ofte som kommersielle tidsskrifter.»
- «Det er ikke viktig for meg at mitt arbeid blir åpent for alle.»
- «Det er knyttet for stor usikkerhet rundt Open Access-publiserings og opphavsrett.»
- Vet ikke

Vedlegg 1

Annet:

[24] Publiserer du oftere i Open Access-tidsskrift enn du gjør i kommersielle tidsskrift?

*

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ja' ved spørsmål '21 [21]' (Har du noen gang publisert din forskning i et Open Access-tidsskrift?)

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei
- Vet ikke

[25] Når du skal velge tidsskrift du ønsker å publisere din forskning i, hvor viktig er det for deg hvor dine kolleger publiserer/har publisert? *

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

[26] Hvor viktig er det for deg at tidsskriftet du publiserer i er kjent blant dine kolleger?

*

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

[27] Tenk på den siste artikkelen du publiserte. I hvilket tidsskrift publiserte du den, og hvorfor valgte du akkurat det tidsskriftet? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet. *

Vedlegg 1

Vennligst skriv her:

[28] Hvor viktig vil du si at et tidsskrifts impact factor er for deg? *

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Kjenner ikke til impact factor
- Vet ikke

[29] I budsjettet for 2013 har Høgskolen i Oslo og Akershus satt av kr. 300.000 til et fond som skal dekke forfatterbetaling ved Open Access-publisering. Dette fører til at utgifter tilknyttet publisering nå dekkes av institusjonen og ikke av forfatteren selv. Var du klar over dette fra før, eller er det nytt for deg? *

Velg kun en av følgende:

- Jeg var klar over det fra før
- Jeg var ikke klar over det fra før
- Vet ikke

[30] Hvor viktig tror du dette fondet vil være for deg, i henhold til eventuell publisering i Open Access-tidsskrifter? *

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

[31] Kan du prøve å forklare hvorfor dette ikke vil være viktig for deg? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet. * Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt: Svaret var 'Ikke viktig' ved spørsmål '30 [30]' (Hvor viktig tror du dette fondet vil være for deg, i henhold til eventuell publisering i Open Access-tidsskrifter?)

Vedlegg 1

Vennligst skriv her:

[32] Kan du prøve å forklare hvorfor dette vil være viktig for deg? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet. * Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt: Svaret var 'Noe viktig' *eller* 'Viktig' *eller* 'Veldig viktig' ved spørsmål '30 [30]' (Hvor viktig tror du dette fondet vil være for deg, i henhold til eventuell publisering i Open Access-tidsskrifter?) *og* Svaret var 'Noe viktig' *eller* 'Viktig' *eller* 'Veldig viktig' ved spørsmål '30 [30]' (Hvor viktig tror du dette fondet vil være for deg, i henhold til eventuell publisering i Open Access-tidsskrifter?) *og* Svaret var 'Noe viktig' *eller* 'Viktig' *eller* 'Veldig viktig' ved spørsmål '30 [30]' (Hvor viktig tror du dette fondet vil være for deg, i henhold til eventuell publisering i Open Access-tidsskrifter?)

Vennligst skriv her:

Kildepraksis

[33] Hvilke faktorer er viktig for deg når du skal velge litteraturkilder? Eksempler på faktorer kan være prestisje, vane, tidsskriftets impact factor og lignende. Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet.

*

Vennligst skriv her:

[34] Hvor viktig er det for deg at kildene du velger å inkludere i din forskning er Open Access? *

Velg kun en av følgende:

- Ikke viktig
- Noe viktig
- Viktig
- Veldig viktig
- Vet ikke

Vedlegg 1

Prosjektarbeid og publisering

[35] Tenk på det siste prosjektet du deltok på, som resulterte i en publikasjon/flere publikasjoner. Ble det noen gang diskutert å publisere Open Access? *

Velg kun en av følgende:

- Ja
- Nei
- Har ikke deltatt på prosjekt
- Vet ikke

[36] Kan du oppgi hvor eventuelle artikler tilknyttet prosjektet ble publisert, og hvorfor det ble valgt slik? Vennligst oppgi svaret ditt i kommentarfeltet.

*

Svar kun på dette hvis følgende betingelser er oppfylt:

Svaret var 'Ja' ved spørsmål '35 [35]' (Tenk på det siste prosjektet du deltok på, som resulterte i en publikasjon/flere publikasjoner. Ble det noen gang diskutert å publisere Open Access?)

Vennligst skriv her:

Tusen takk for at du tok deg tid til å gjennomføre undersøkelsen. Ditt svar vil være veldig verdifullt for min masteroppgave.

Send undersøkelse.

Takk for at du fullførte denne undersøkelsen.

Vedlegg 2

Informasjonsskriv – masteroppgaveprosjekt ved Høgskolen i Oslo og Akershus

Forespørsel om å delta i spørreundersøkelse

Jeg er en masterstudent i Bibliotek- og informasjonsvitenskap ved Høgskolen i Oslo og Akershus. I forbindelse med min masteroppgave skal jeg gjennomføre en spørreundersøkelse med fokus på hvilke holdninger forskere ved HiOA har til Open Access. Til dette trenger jeg respondenter. Spørreundersøkelsens utvalg skal bestå av forskere ved høgskolens fire fakultet som har deponert en eller flere faglige artikler i høgskolens institusjonelle arkiv ODA.

Spørreundersøkelsen som gjennomføres i Limesurvey, er delt inn i seks deler og består av spørsmål knyttet til institusjonelt arkiv og deponering, Open Access, hvilken publiseringspraksis forskere har, hvilken kildepraksis forskere har, spørsmål knyttet til prosjektarbeid og publisering samt bakgrunnsspørsmål som kjønn, alder, ansiennitet, stillingstittel og lignende. Spørreundersøkelsen består av mellom 30 og 36 spørsmål, alt etter hvordan du svarer, og vil ta ca. 10 minutter å besvare. Det er helt frivillig å delta i prosjektet, og du kan trekke deg når som helst så lenge studien pågår uten å måtte begrunne dette.

Det er søkt om og mottatt konsesjon for prosjektet hos Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Du kan derfor være trygg på at alle opplysninger som fremkommer av undersøkelsen vil bli behandlet konfidensielt, og at all informasjon vil bli anonymisert slik at den enkelte forsker ikke kan gjenkjennes. Det vil kun være jeg som har tilgang til de personidentifiserbare opplysningene, og disse vil bli slettet når oppgaven er ferdig i juni 2013.

Hvis du har noen spørsmål er du velkommen til å ringe meg på telefon 911 18 402 eller sende en e-post til lena.holberg@gmail.com. Du kan også ta kontakt med min veileder professor Ragnar Nordlie på tlf 67235000.

Med vennlig hilsen

Lena Flyum Holberg

Kingos gate 18, H 0509

0457 Oslo

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

VEDLEGG 3

Ragnar Nordlie
Institutt for arkiv, bibliotek- og informasjonsfag
Høgskolen i Oslo og Akershus
Pilestredet 48
0167 OSLO

Vår dato: 30.01.2013

Vår ref:32900 / 3 / KS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.01.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

32900	<i>Holdninger til Open Access</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ragnar Nordlie</i>
<i>Student</i>	<i>Lena Flyum Holberg</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 03.06.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Atle Alvheim
Atle Alvheim

Katrine Utaaker Segadal
Katrine Utaaker Segadal

Katrine Utaaker Segadal tlf: 55 58 35 42
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Lena Flyum Holberg, Kingos gate 18, H 0509, 0457 OSLO

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 32900

Ifølge prosjektmeldingen skal det gis skriftlig informasjon om prosjektet. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår, så fremt det tilføyes at deltakerne kan trekke seg når som helst så lenge studien pågår uten å måtte begrunne det.

Retur av besvart spørreskjema betraktes som et aktivt samtykke til deltakelse i studien.

Questback er databehandler for prosjektet. Personvernombudet forutsetter at det foreligger en databehandleravtale mellom Questback og Høgskolen i Oslo og Akershus for den behandling av data som finner sted, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder på denne siden: <http://datatilsynet.no/verktoy-skjema/Skjema-maler/Databehandleravtale---mal/>

Datamaterialet skal i følge prosjektmeldingen anonymiseres ved prosjektslutt, 03.06.2013 ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår, verken hos Questback eller veileder/student. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet. Adresser og logger slettes.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Høgskolen i Oslo og Akershus sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.